

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

OBČANÉ O KRIMINALITĚ A PREVENCI

Závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění

Autoři: PhDr. Kazimír Večerka, CSc.
 Mgr. Jakub Holas
 Mgr. Jan Tomášek
 Mgr. Hana Přesličková
 PhDr. Šárka Blatníková

Neprodejné

Praha 2007

Zpracovali:

PhDr. Kazimír Večerka, CSc. - *kapitoly 2, 3.3, 10; vedoucí výzkumného týmu*

Mgr. Jakub Holas - *kapitoly 8, 9; redakce*

Mgr. Jan Tomášek - *kapitoly 3.1, 3.4, 5.2 – 5.6*

Mgr. Hana Přesličková - *kapitoly 3.2, 4, 5.1, 6*

PhDr. Šárka Blatníková - *kapitola 7*

ISBN 978-80-7338-057-1

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007

www.kriminologie.cz

OBSAH

1. Úvod, informace o struktuře souboru	5
2. Obecné názory na etiologii kriminality	8
2.1 Názorová orientace respondentů	8
2.2 Názory respondentů na příčiny vzniku zločinnosti	9
2.3 Vliv vybraných sociálních fenoménů na stav kriminality	11
2.4 Skupiny s vyšším kriminálním potenciálem	16
3. Názory na stav a vývoj kriminality	17
3.1 Porovnání sociálně patologických jevů dnes a před dvaceti lety	17
3.2 Vnímání změn ve výskytu kriminality	19
3.3 Odkud jsou čerpány informace o kriminalitě	24
3.4 Informovanost veřejnosti o skutečné výši kriminality	26
4. Hodnocení práce policie a dalších orgánů činných v trestním řízení	28
4.1 Názory na činnost některých veřejných institucí	28
4.2 Názory občanů na legislativní, materiální, personální, ekonomické, profesní a osobnostní charakteristiky práce policistů	37
4.3 Názory na spolupráci s policií	39
5. Názory na prevenci kriminality	43
5.1 Postoje občanů k vlastní bezpečnosti	43
5.2 Preventivní a represivní postoje obyvatel ČR	47
5.3 Jaké konkrétní typy preventivních programů by respondenti podpořili	50
5.4 Jaké typy programů by respondenti naopak nepodpořili	56
5.5 Povědomí o konkrétní preventivní akci v okolí	62
5.6 Co by respondenti vzkázali lidem, kteří se profesionálně zabývají bezpečností občanů a prevencí kriminality	65

6. Preventivní aktivity respondenta	68
6.1 Názory a postoje občanů k vlastní bezpečnosti a ochraně vlastního majetku	68
6.2 Současná opatření a prostředky k obraně sebe, členů domácnosti nebo majetku	72
7. Připravenost zapojit se aktivně do prevence kriminality	76
7.1 Charakteristiky respondentů, ochotných zapojit se do preventivní práce s mládeží	78
8. Ohrožení kriminalitou a viktimizace	85
8.1 Pocit ohrožení protiprávním jednáním	85
8.2 Viktimizace respondentů v průběhu posledního roku	91
8.3 Ohlašování trestné činnosti Policii ČR	94
8.4 Organizace na pomoc obětem	98
9. Shrnutí výsledků	100
10. Závěrem	106
Resumé, summary	109

PŘÍLOHA:

Vybrané okruhy problémů podle jednotlivých krajů ČR

1. Úvod, informace o struktuře souboru

Podstatným předpokladem fungování prevence kriminality je učinit z ní jeden z pozitivně vnímaných a prioritních zájmů společnosti. Tím se zároveň otevírá možnost pro případné zapojení co nejširšího okruhu občanů do nejrůznějších preventivních aktivit v rámci celé společenské struktury. Jde tedy především o to, aby v názorech a postojích občanů představovala prevence kriminality žádoucí a atraktivní veřejnou aktivitu, která má dostatečně konkrétní obsah, a kterou mohou sami svým jednáním významně pozitivně ovlivňovat a podporovat. K tomuto cíli mají nejpříhodnější podmínky (a tedy lze říci nejbližší) menší společenství, fungující na méně formálních vztazích a na principech tolerance, podpory a solidarity; v podmínkách ČR jimi mohou být především obce, případně kraje.

Z výše uvedeného přirozeně vyplývá otázka, jaké názory na kriminalitu a její prevenci tedy občané ČR skutečně zastávají. Proto se Republikový výbor pro prevenci kriminality rozhodl provést výzkum veřejného mínění, zaměřený na uvedenou problematiku. Jeho realizací byl pověřen Institut pro kriminologii a sociální prevenci, který již obdobné výzkumy v minulosti prováděl. Sběr dat a jejich základní zpracování provedla agentura Factum Invenio.

Dotazováno bylo celkem 1100 občanů České republiky starších 15 let¹. Výběr respondentů byl proveden kvótním způsobem, přičemž kvótními znaky bylo v tomto případě pohlaví, věk, vzdělání, kraj a velikost místa bydliště. Srovnání výběrového souboru se souborem základním (tedy s veškerým obyvatelstvem České republiky starším 15 let) dle uvedených kritérií shrnuje následující tabulka.

Tabulka 1: Charakteristiky výběrového souboru (údaje v %)

		Základní soubor obyvatelstvo ČR 15+	Výběrový soubor 1100 respondentů
Pohlaví	muži	48,3	48,1
	ženy	51,7	51,9
Věk	15-17 let	4,6	4,5
	18-29 let	22,3	23,2
	30-44 let	24,1	25,6
	45-59 let	26,3	24,4
	60 a více let	22,7	22,3

¹ Při dalším šetření, reprezentativním na krajské úrovni, byl vzorek rozšířen na 1625 respondentů.

		Základní soubor obyvatelstvo ČR 15+	Výběrový soubor 1100 respondentů
Vzdělání	základní	59,4	61,8
	střední s maturitou	30,9	29,3
	vysokoškolské	9,7	8,9
Kraj	Praha	11,7	11,1
	Středočeský	11,1	11,1
	Jihočeský	6,1	6,0
	Plzeňský	5,4	6,0
	Karlovarský	3,0	2,2
	Ústecký	8,0	8,1
	Liberecký	4,1	3,1
	Královéhradecký	5,4	6,0
	Pardubický	4,9	5,0
	Vysočina	5,0	5,2
	Jihomoravský	11,0	12,5
	Olomoucký	6,2	5,8
	Zlínský	5,8	6,1
Moravskoslezský	12,3	11,8	
Velikost obce	do 4.999 obyv.	37,2	36,3
	5.000 – 19.999 obyv.	18,2	18,4
	20.000 – 99.999 obyv.	23,8	25,1
	Nad 100.000 obyv.	20,7	20,2

Detailnější analýza výběrového souboru nám umožňuje popsat vzdělání respondentů následovně:

Tabulka 2: Vzdělání respondentů (v %)

základní	10,6
vyučen/a	35,7
střední bez maturity	14,1
střední s maturitou	30,9
vysokoškolské	8,7

Kromě těchto údajů jsme respondenty žádali i o další informace o své osobě. Víme tak například, že z hlediska rodinného stavu jich podle vlastního vyjádření bylo 49 % v době výzkumu ženatých či vdaných, 28 % svobodných, 11 % rozvedených a 12 % ovdovělých. Co se týče počtu dětí, které respondenti mají nebo měli v přímé péči (žijí nebo žili s nimi ve společné domácnosti), bezdětných bylo 31 % respondentů, jedno dítě uvedlo 19 %, dvě děti

39 %, tři děti 10 % a čtyři děti 2 % respondentů (více než čtyři děti nevedl žádný respondent).

Údaje o hrubém měsíčním příjmu domácností shrnuje následující tabulka:

Tabulka 3: Hrubý měsíční příjem domácnosti (v %)

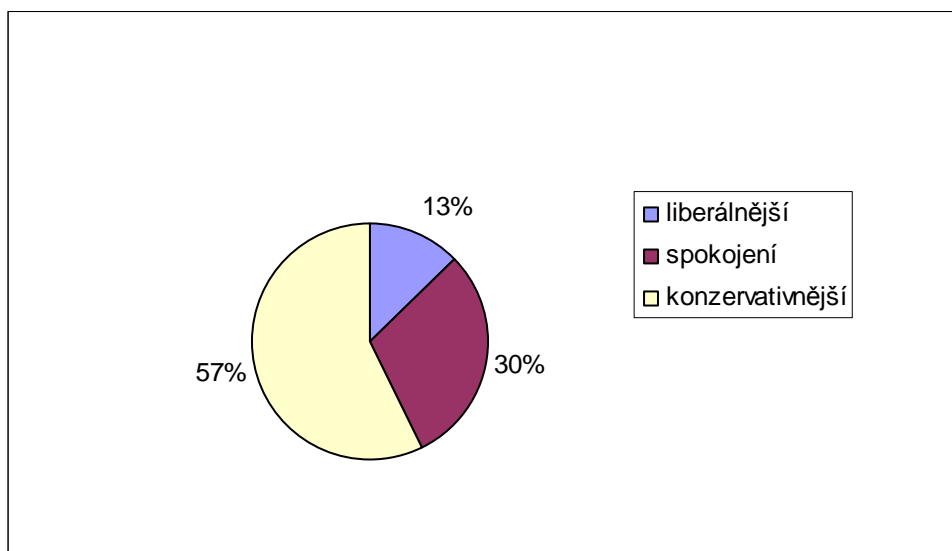
Do 5.000,- Kč	1,3
5.001,- až 7.000,- Kč	2,9
7.001,- až 10.000,- Kč	10,4
10.001,- až 15.000,- Kč	14,5
15.001,- až 20.000,- Kč	17,4
20.001,- až 25.000,- Kč	13,2
25.001,- až 30.000,- Kč	13,3
30.001,- až 35.000,- Kč	9,1
35.001,- až 40.000,- Kč	5,8
40.001,- až 45.000,- Kč	2,3
45.001,- Kč a více	3,6
Neví, neodpověděl	6,2

2. Obecné názory na etiologii kriminality

2.1 Názorová orientace respondentů

Jednou z důležitých charakteristik zkoumaného souboru byla orientace respondentů na škále liberalismus versus konservatismus. Tuto orientaci jsme se pokusili operacionalizovat otázkou, zda by respondent doporučoval změnu současných zákonů ve prospěch svobody či bezpečí občana,² míru touhy po změně jsme pak nechali respondenty hodnotit na sedmibodové škále, přičemž střední pozice byla formulována jako konstatování, že „současný poměr svobody a bezpečí odpovídá představám respondenta“ (tento střed volilo 30 % respondentů), krajní body pak volili respondenti, kteří si přáli změnu zákonů směrem k maximální svobodě (1,5 %) či směrem k maximálnímu bezpečí (11 %). Celkem se pro jistý stupeň liberalizace zákonů vyjádřilo 13 % respondentů, a naopak pro zprůsnění zákonů ve prospěch většího osobního bezpečí 57 % dotázaných (viz násl. graf). Je ovšem třeba podotknout, že toto zprůsnění je nejčastěji deklarováno jako „mírné“ (tj. je to spíše volba širšího středu směrem k zprůsnění, který požaduje 28 % dotázaných). Průměrná známka na uvedené sedmistupňové škále se střední hodnotou „4“ dosáhla 4,79.

Graf 1: Změna zákonů ve prospěch svobody, nebo bezpečí? (rozdělení respondentů na liberálnější a konzervativnější laděné)

² Přesné znění otázky bylo: „V životě to tak bývá, že větší míra osobní svobody vytváří pro člověka větší míru ohrožení a naopak, že větší míra bezpečí omezuje jeho svobodu. Naše zákony stanovují meze svobody a standardy bezpečí. Doporučoval byste změnu současných zákonů ve prospěch svobody, či bezpečí občana?“

2.2 Názory respondentů na příčiny vzniku zločinnosti

Pro získání základní orientace v názorech respondentů na etiologii trestné činnosti jsme zvolili tři posuzovací pětibodové škály. Na jejich krajních bodech byly ve vzájemné kombinaci uvedeny názory, že sklon lidí páchat protiprávní činy závisí prvořadě na:

- a) jejich špatných vrozených povahových vlastnostech,
- b) na jejich špatné výchově či
- c) na jejich špatných životních podmínkách

Jako první souhrnný poznatek je třeba uvést, že více jak čtvrtina dotazovaných (27 %) nebyla připravena přiklonit se k žádnému z těchto nabídnutých výkladových modelů a volila (buď vždy, nebo alespoň ve dvou škálách ze tří) střední hodnotu škál. Toto zjištění lze pravděpodobně interpretovat tak, že respondenti „středu“ o příčinách kriminality příliš neuvažují, nelze však vyloučit ani interpretaci, že považují obě posuzované možnosti za stejně důležité.

Jak zřetelně ukazují tabulky č. 4a) a 4b), převážná část respondentů spatřuje zdroj delikventního chování lidí především v jejich špatné výchově (tedy v patřičně nezvládnuté socializaci). Tato tendence se nejzřetelněji ukazuje při porovnání síly vlivu špatné výchovy s vlivem špatných vrozených povahových vlastností.

Tabulka 4a): K jakým životním skutečnostem se váže tendence páchat kriminalitu (v %, podle věkových kategorií)

	Zločinnost lidí závisí (při srovnání nabídnutých možností) spíše na:				
	špatných povahových vlast.		<i>nebo</i>	špatné výchově	
Věková kateg.	Ano	spíše ano	Nerozhodnuto / stejný vliv	spíše ano	ano
junioři	13,1	19,6	27,1	30,9	9,3
mladší dospělí	5,1	15,1	28,0	31,0	20,8
starší dospělí	3,6	13,9	28,0	34,6	19,9
senioři	6,9	10,7	22,8	32,0	26,6
všichni	5,9	14,0	26,6	32,6	20,9

N=1100

Tabulka 4b): K jakým životním skutečnostem se váže tendence páchat kriminalitu
(v %, podle věkových kategorií)

	Zločinnost lidí závisí (při srovnání nabídnutých možností) spíše na:				
	špatné výchově		<i>nebo</i>	špatných životních podmínkách	
Věková kateg.	ano	spíše ano	Nerozhodnuto / stejný vliv	spíše ano	ano
junioři	10,2	30,6	36,0	17,6	5,6
mladší dospělí	12,9	27,2	36,2	15,9	7,8
starší dospělí	10,0	32,0	35,6	17,5	3,9
senioři	20,5	29,5	28,5	16,0	5,2
všichni	13,8	29,6	34,3	16,6	5,7

N=1100

Za povšimnutí zde stojí, že vlivu špatných povahových vlastností na vznik delikvence věří signifikantně nejvíce junioři³ (tedy osoby, u nichž hlavní fáze socializace stále probíhá), naopak s přibývajícím věkem se prohlubuje přesvědčení o zásadním vlivu výchovného působení.

I při porovnání vlivu špatné výchovy a špatných životních podmínek se respondenti jako celek častěji přiklánějí k příčinám vzniku delikvence, spojených s výchovným procesem. Z toho tedy lze s jistou opatrností vyvodit, že nezanedbatelné části dotázaných by se mohla jevit jako smysluplná a užitečná prevence zaměřená na výchovnou práci s mládeží.

Respondentů, kteří neshodují vznik delikventního chování ani s fatalismem neměnnosti lidské povahy, ani s jednoznačným vlivem nedostatku vhodných životních podmínek, a zároveň svou důvěru vkládají do oblastí výchovy, je v celém souboru zhruba čtvrtina (26 %).

Špatné povahové vlastnosti, jako vyhraněný primární zdroj vzniku delikvence, označilo 11 % dotázaných a obdobně špatné životní podmínky považuje za rozhodující faktor vzniku antisociality každý desátý dotázaný.

³ V textu jsou použity následující věkové kategorie respondentů:
junioři (15 - 21 let), mladší dospělí (22 – 40 let), starší dospělí (41 – 59 let), senioři (60 a více let)

2.3 Vliv vybraných sociálních fenoménů na stav kriminality

V další části výzkumné akce jsme respondentům nabídli seznam 25 vybraných potenciálně sociálně patologických fenoménů, které často zaznívají při diskusích o vzniku a rozvoji delikvence. Každý nabídnutý společenský jev (potenciálně negativní z hlediska vlivu na rozvoj kriminality) jsme nechali respondenty posoudit na pětibodové škále s krajními body „velmi malý vliv“ a „velmi velký vliv“. Při zpracování jsme pak vytvořili pořadí závažnosti dle vypočítaného „indexu vlivu“ (viz tab. č.5).

Podle převládajícího názoru respondentů má na současnou úroveň kriminality u nás největší negativní vliv „zneužívání drog“. Nebezpečí tohoto jevu označila za „velmi velké“ polovina dotázaných a další více jak třetina za „velké“ (35%), což znamená, že se drogového nebezpečí ve vztahu ke kriminalitě významně obávají více jak čtyři lidé z pěti. Signifikantně největší obavy z vlivu drog vykazali respondenti ze Zlínského kraje, dále z kraje Olomouckého a Plzeňského, nejmenší pak z kraje Vysočina. Zdá se, že veřejné mínění je jednak médií o drogové problematice masivně informováno, jednak zdůvodnění delikvence jako činnosti lidí se sníženou přičetností či ovládacími schopnostmi je pro značnou část respondentů vhodným interpretačním východiskem vzniku delikventního jednání.

Na dalších dvou místech se objevily negativní vlivy „ukazování násilí v médiích“ a „alkoholismus“. Těchto dvou sociálních fenoménů se obávají tři čtvrtiny dotázaných, přičemž zobrazování násilí v masmédiích akcentují poněkud více ženy a starší věkové kategorie respondentů.

Do první desítky nejzávažnějších vlivů se dle indexovaných odpovědí všech respondentů dostaly ještě následující skutečnosti: korupce státních úředníků, korupce v policii, nezaměstnanost a lhostejnost ve společnosti (4. – 7. místo), na dalších místech pak výkon trestního soudnictví, špatný příklad politiků a bezdomovectví.

Tabulka 5: Průměrné bodové ohodnocení „síly negativního vlivu“ vybraných soc. patol. fenoménů na současný stav kriminality v ČR, podle věkových kategorií

	junioři	mladší dospělí	starší dospělí	senioři	celkový průměr	index⁴
	15-21 let	22-40 let	41-59 let	60 a více		
zneužívání drog	4,31	4,32	4,25	4,32	4,30	4306
ukazování násilí v médiích	3,66	3,95	4,18	4,31	4,09	4090
alkoholismus	3,98	4,04	4,01	4,12	4,05	4050
korupce státních úředníků	3,96	4,02	3,97	4,04	4,00	4005
korupce v policii	3,97	3,98	3,94	4,00	3,97	3964
nezaměstnanost	3,78	3,89	3,91	4,12	3,95	3946
lhostejnost ve společnosti	3,76	3,88	3,96	4,07	3,95	3944
výkon trestního soudnictví	3,17	3,27	3,25	3,26	3,25	3782
špatný příklad politiků	3,62	3,73	3,77	3,83	3,76	3760
bezdomovectví	3,86	3,73	3,67	3,82	3,75	3747
uvolněná výchova v rodině	3,44	3,63	3,69	3,92	3,71	3709
přliv cizinců	3,60	3,69	3,70	3,77	3,70	3701
neúcta k právním normám	3,49	3,60	3,73	3,86	3,70	3693
prostituce	3,58	3,66	3,63	3,80	3,68	3679
agresivní reklama	3,32	3,50	3,67	3,86	3,63	3629
krize rodiny	3,55	3,52	3,58	3,72	3,59	3595
malá kontrola chování lidí	3,59	3,40	3,58	3,79	3,58	3574
chudoba	3,63	3,44	3,36	3,45	3,44	3441
konzumní životní styl	3,03	3,30	3,33	3,53	3,34	3347
systém sociálních dávek	3,17	3,27	3,25	3,26	3,25	3250
nejasnosti v morálce	3,14	3,12	3,17	3,35	3,20	3206
rozvodovost	2,95	3,08	3,10	3,29	3,13	3132
způsob výchovy ve školách	2,83	2,82	2,93	3,05	2,91	2918
bezvěrectví	2,44	2,64	2,69	3,04	2,74	2746
velký počet žen ve školství	1,97	2,37	2,38	2,39	2,34	2336

Naopak všeobecně nejmenší negativní vliv na současnou úroveň kriminality má dle souhrnu respondentů feminizace školství (index pouze 2336 a zjištění, že se postoje mužů a žen k významu tohoto vlivu téměř neliší), bezvěrectví (poněkud více tento vliv uvádějí ženy), způsob výchovy ve škole, rozvodovost (zdá se, že tato se již nevnímá jako ohrožení výchovy budoucí generace) a též nejasnosti v morálce (neboli neschopnost lidí rozpoznat, jak se mají správně chovat). Za povšimnutí stojí, že se postoje mužů a žen při posuzování všech nabídnutých potenciálních negativních vlivů (až na výše uvedené výjimky) téměř neliší.

⁴ Index závažnosti jednotlivých „vlivů“ vznikl na základě zohlednění relativního zastoupení respondentů v jednotlivých bodech škál. Index může nabývat hodnot v rozmezí 1000 bodů (žádný vliv) až 5000 bodů (absolutní vliv).

Podívejme se nyní na mínění respondentů o síle jednotlivých možných negativních vlivů z jiného pohledu, a to z pohledu mezigeneračního posunu v hodnocení⁵.

Tabulka 6: „Síla negativního vlivu“ vybraných sociálně patologických fenoménů na současnou úroveň kriminality v ČR dle věkových kategorií
(v %, součty 4. a 5. bodu škál)

	věk			
	junioři 15 - 21	střední generace 22 - 40	41 - 59	senioři 60 +
ukazování násilí v médiích	54,6	69,2	77,5	81,9
nezaměstnanost	66,4	68,1	65,7	77,1
lhostejnost ve společnosti	61,7	67,9	73,5	76,2
bezdomovectví	69,2	63,0	57,1	64,0
uvolněná výchova v rodině	50,0	58,1	59,1	70,0
neúcta k právním normám	44,2	55,3	59,0	65,8
prostituce	52,4	59,2	56,6	62,9
agresivní reklama	49,1	53,0	59,0	66,4
chudoba	55,1	48,8	44,3	46,5
konzumní životní styl	34,9	42,3	43,7	53,9
rozvodovost	34,6	34,1	37,7	44,6
bezdělost	18,8	22,4	26,1	36,8
velký počet žen ve školství	6,8	16,6	17,5	19,8
malá kontrola chování lidí, každý si dělá co chce	56,6	48,2	56,0	63,9

Od věkové skupiny střední generace se nejmladší generace odlišuje zásadněji zejména v nepřikládání významu vlivu prezentace násilí v médiích, dále v položce „neúcta k právním normám“ a v položce „feminizace školství“. Jistou rezervovanost pak v tomto srovnání vykazují junioři též vzhledem k „lhostejnosti ve společnosti“, „uvolněné výchově v rodině“ a vzhledem k významu působení „konzumního životního stylu“. Naopak mladí lidé oproti střední generaci přikládají větší význam fenoménu „bezdomovectví“ a „chudobě“. V hodnocení ostatních položek jsou pak mladí lidé v podstatě v soulase s generací svých rodičů.

Daleko patrnější jsou rozdíly v hodnocení položek při srovnání nejmladších a nejstarších respondentů. Ti totiž výrazně akcentují nebezpečí prezentace násilí v masmédiích - tuto položku volí o cca 27 % nejstarších respondentů více, než je tomu u nejmladších respondentů,

⁵ Za základ tohoto rozboru posloužily relativní počty respondentů třech věkových kategorií – junioři 15-21 let, střední generace 22-59 let (vzniklá sloučením mladších a starších dospělých) a senioři nad 60 let, kteří na škále hodnotili jednotlivý „vliv“ 4. nebo 5. bodem škály (tj. považovali jej vzhledem k vzniku delikventního jednání za *závažný*)

a vzniká dojem, že senioři jsou o negativním masmediálním působení násilí neotřesitelně přesvědčeni. Dále senioři vyzdvihují destruktivní vliv „neúcty k právním normám“, „uvolněné výchovy v rodině“ a „konzumního životního stylu“. V opačném gardu se junioři od seniorů zásadně odlišují v hodnocení vlivu nedostatku náboženské víry (i když je zde třeba připomenout, že v celé nabídce možných negativních vlivů bezvěrectví jako zdroj možného delikventního vývoje obsadilo v souhrnu voleb všech respondentů až předposlední místo). Mladí lidé též nevidí tak závažně vliv agresivní reklamy, společenské lhostejnosti a feminizace školství. Také prostituce, nezaměstnanost a rozvodovost jim vadí poněkud méně, resp. považují jejich vliv na vznik kriminality za méně podstatný než generace seniorů.

Obecně je tak možno konstatovat, že s klesajícím věkem respondentů se zužuje četnost akceptovatelných nabídnutých položek jako výkladového zdroje vzniku kriminality ve společnosti. Tuto skutečnost lze do jisté míry vysvětlit tím, že starší generace si silněji uvědomuje akcelerační vliv některých kulturních, sociálních, technologických a dalších změn, které proběhly během jejich života, a zároveň ne všechny z nich považují za změny k lepšímu. Naproti tomu mladá generace přistupuje k tomu, co v současnosti je, jako k něčemu, co je zde již dlouho a je to „normální“, a proto to nemůže mít vliv na změny v oblasti vzniku kriminálního chování.

Názory na zdroje kriminality se u dotázaných také v některých položkách do jisté míry liší dle toho, zda si respondent přeje rozšířit sféru osobní svobody nebo zvýšit svou osobní bezpečnost, tedy – s jistou opatrností řečeno – zda je orientován spíše liberálněji či konzervativněji. Signifikantní rozdíly mezi těmito životními postoji se projevuje zejména u hodnocení kriminogenního vlivu ukazování násilí v médiích (80 % „konzervativních“ tento faktor považuje za vysoce závažný oproti jen 52 % „liberálních“), ale též u položek „malá kontrola chování lidí“ (61:39), „nevhodná výchova v rodině“ (67:47) a „negativní vliv agresivní reklamy“(64:45)⁶.

Podle místa bydliště se respondenti v zásadě (až na dále uvedené výjimky) neliší ve svém názoru na zdroje kriminality. Nejvíce signifikantních rozdílů můžeme konstatovat u respondentů z obcí od 2000 do 5000 obyvatel, kteří oproti ostatním respondentům zdůrazňují

⁶ Jednotlivé soubory se nejvíce odlišují v položce „ukazování násilí v médiích“, kterou liberálněji orientovaní respondenti řadí až na 12. místo z hlediska nebezpečí vyvolávání kriminality (tedy o deset míst níže, než je průměrné postavení této položky v celém souboru) a v položce „špatný příklad politiků“, kterou naopak tíž „liberální“ respondenti kladou již na místo páté.

více negativní vliv alkoholu, drog, chudoby, nezaměstnanosti, krize rodiny, prostituce a bezvěrectví. Naproti tomu respondenti z menších obcí (500 – 2000 obyvatel) spatřují signifikantně více příčiny kriminality ve feminizaci školství, signifikantně méně však věří v negativní vliv alkoholu, zveřejňování násilí v médiích, v kriminogenní vliv nevhodné výchovy v rodině či konzumní mentality. V negativní vliv posledně jmenovaného faktoru věří signifikantně více než průměr respondenti z měst do 20 000 občanů.

Jak ukazuje tabulka A v příloze, názory respondentů na zdroje kriminality se příliš neliší ani při třídění podle krajů. Lze si pouze povšimnout některých menších odlišností. Tak např. relativně nejvíce akcentují nebezpečí „drog“ pro rozvoj asociálního chování respondenti Zlínského, Olomouckého a Plzeňského kraje, naopak respondenti z Kraje Vysočina přisuzují tomuto fenoménu relativně menší význam. Praha a Liberecký kraj se od ostatních krajů liší v menší obavě z vlivu „nezaměstnanosti“; „chudobu“ se vznikem asociálního chování výrazněji spojují respondenti z Karlovarského kraje.

V názoru na vliv „bezdomevctví“ se signifikantně od ostatních zástupců krajů odlišují respondenti dvou krajů, a to dotázaní z Olomouckého kraje (ti projevují nadprůměrné obavy) a z Libereckého kraje (ti naopak fenomén bezdomevctví s rozvojem kriminality svazují nejméně). Vliv „korupce v řadách policie“ považují za zásadní problém v námi sledované oblasti respondenti z Karlovarského kraje, „korupce v řadách úředníků“ je akcentována dotázanými z Ústeckého kraje a na obě formy korupčního jednání (ať již v řadách úředníků či policie) pak zvýšeně upozorňují respondenti ze Středočeského kraje. Naopak význam „korupce úředníků“ pro rozvoj delikvence signifikantně méně spatřují respondenti z Libereckého kraje a Prahy.

Za zmínku též stojí, že dotázaní občané z Prahy se ve svých názorech o nebezpečnosti některých předložených jevů častěji odlišují od názorů respondentů z ostatních krajů. Tak vedle již zmíněného malého souhlasu s tím, že na kriminalitu u nás má zásadnější vliv „korupce úředníků“ a „nezaměstnanost“ se navíc domnívají, že kriminalitu až tak neovlivňuje ani „příliv cizinců“ a „prostituce“. „Prostituce“ se jako zdroje asociality obávají naopak respondenti z Karlovarského kraje, přílivu cizinců pak dotázaní z Libereckého a Pardubického kraje.

2.4 Skupiny s vyšším kriminálním potenciálem

Výzkumné šetření se zaměřilo nejen na to, v čem spočívají příčiny kriminality, ale i na otázku, které společenské skupiny jsou podle respondentů hlavním nositelem kriminálního chování. Každý respondent mohl uvést tři takové skupiny (proto součet relativních četností v Tabulce 7 nedává 100 %), desetina respondentů neoznačila žádnou takovou skupinu.

Více jak dva respondenti z pěti uvedli, že se na kriminalitě v ČR významně podílejí Romové, téměř každý třetí pak označuje za podstatné nositele asociálního chování cizince, přistěhovalce či uprchlíky. Kriminální chování spojuje dále více jak každý čtvrtý dotázaný s nějakým typem závislosti, především se závislostí drogovou. To se ostatně projevilo již v předchozí kapitole.

Nositelé kriminálního jednání jsou dále „identifikováni“ mezi lidmi na okraji společnosti – bezdomovci a kriminálními recidivisty, nemalé procento respondentů (13,5 %) pak „tradičně“ považuje za hlavní nositele kriminality mladé lidi. Ostatní odpovědi pak zahrnují početný a individualizovaný rozptýl skupin obyvatel ve škále od bohatých lidí až po lidi s psychiatrickou diagnózou, od ateistů až po členy sekt a od politiků až k teroristům.

Tabulka 7: Nejčastěji uváděné skupiny lidí, kteří se – dle názoru respondentů – výrazněji podílejí na kriminalitě v ČR.

	pořadí	abs.čet. odpovědí	%
Romové	1	476	43,2
cizinci, přistěhovalci, uprchlíci	2	333	30,2
alkoholici, drogově závislí, gambleři	3	289	26,3
bezdomovci	4	171	15,6
děti, mládež	5	148	13,5
nezaměstnaní (ti, co nechtějí pracovat)	6	147	13,3
dříve souzení lidé, recidivisté	7	134	12,1

3. Názory na stav a vývoj kriminality

3.1 Porovnání sociálně patologických jevů dnes a před dvaceti lety

Sociálně patologické jevy rozhodně nejsou problémem, který by byl spjat výhradně s naší dobou. Přesto se do jisté míry stalo obecně rozšířeným zvykem hovořit o nich zhruba v tom smyslu, že jejich výskyt se v posledních letech ve srovnání s minulostí výrazným způsobem zvýšil. Za spornou však bývá v této souvislosti považována otázka, zda tento dojem není vyvolán spíše tím, že ačkoli zde tyto negativní jevy nepochybně byly i dříve, díky médiím je jim nyní věnována mnohem větší pozornost a více se o nich mluví. Zajímalo nás, jak tento problém vnímají naši respondenti, a proto jsme je požádali, aby se pokusili srovnat výskyt vybraných problematických jevů v dnešní době a v době před dvaceti lety.

Celkem jsme se takto zaměřili na jedenáct různých jevů. Jednalo se o problém šikany ve školách, zneužívání dětí vlastními rodiči, týrání žen v rodinách, krádeží, podvodů, bezpečnosti na ulicích, sexuálního obtěžování, bezdomovectví, lhaní, a dále o úroveň péče o staré lidi a úroveň života obyvatel z hlediska kultury, což jsou podle našeho názoru rovněž možná hodnotící kritéria, podle nichž lze porovnávat kvalitu života dnes a v minulosti.

Odpovědi respondentů na jednotlivé otázky shrnuje tabulka č. 8.

Ukázalo se, že z hlediska všech uvedených oblastí se respondentům jeví současná doba jako více či méně horší než doba před uvedenými dvaceti lety. Nejkritičtěji přitom hodnotili současnost z hlediska problému bezdomovectví (88 % respondentů mělo za to, že před dvaceti lety bylo bezdomovců podstatně méně či méně než dnes - což je jistě pravda), bezpečnosti na ulicích (76 %), šikany (71 %) a podvodů (70 %). Nejméně kriticky se naopak vyjadřovali k problému lhaní a také týrání žen v rodinách, avšak nikoli v tom smyslu, že by situace před dvaceti lety byla horší, nýbrž že zůstává prakticky stejná (uvedlo 53 %, respektive u problému týrání žen 43 %).

Tabulka 8: Srovnání stavu společenských jevů v České republice dnes a před 20 lety

	Podstatně méně	Méně	Stejně	Více	Podstatně více	Neví
šikanovalo se ve školách	33 %	38 %	20 %	4 %	1 %	4 %
děti zneužívány rodiči	20 %	36 %	36 %	2 %	0 %	6 %
týrány ženy v rodině	11%	33 %	43 %	7 %	1 %	5 %
kradlo se	16 %	44 %	30 %	6 %	1 %	3 %
podvodů bylo	24 %	46 %	21 %	5 %	1 %	3 %
lhalo se	10 %	25 %	53 %	7 %	2 %	3 %
na ulicích bylo bezpečno	4 %	6 %	12 %	47 %	29 %	2 %
sexuálního obtěžování bylo	14 %	44 %	35 %	3 %	1 %	5 %
bezdomovců bylo	60 %	28 %	7 %	1 %	1 %	3 %
o staré lidi bylo postaráno	2 %	11 %	28 %	32 %	23 %	4 %
žilo se kulturně	5 %	14 %	33 %	27 %	18 %	4 %

3.2 Vnímání změn ve výskytu kriminality

Na základě naší výzkumné akce bylo zjištěno, že občané se obecně domnívají, že se kriminalita celkově v ČR ve srovnání se stavem před 10 lety zvýšila, zvýšení kriminality konstatují více jak tři čtvrtiny dotázaných (77,3 %) ⁷. Pokud jde o názory na stav kriminality v místě bydliště ve srovnání se stavem před 10 lety, také v tomto případě se většina dotázaných (58 %) domnívá, že došlo ke zvýšení kriminality. Ve srovnání s nárůstem kriminality v rámci celé České republiky hodnotí ovšem občané nárůst kriminality v rámci svého bydliště jako méně výrazný. Zatímco v obou otázkách se v podstatě shoduje počet respondentů, kteří se domnívají, že se kriminalita snížila (okolo 5 %), za stejnou ji považuje v rámci České republiky pouze 15 %, ale v místě svého bydliště téměř třetina dotázaných (32 %). Naopak celostátně každý třetí dotázaný občan považuje nárůst kriminality za výrazný, zatímco výrazný nárůst kriminality v místě bydliště konstatuje „pouze“ 15 % dotázaných.

Porovnáme-li názory občanů na stav kriminality v místě jejich bydliště a v celé České republice, zjistíme, že většinou ti respondenti, kteří konstatovali nárůst kriminality v rámci svého bydliště, konstatovali jej také v rámci celé ČR (ze všech respondentů, kteří se domnívají, že se kriminalita v místě jejich bydliště zvýšila, je 94 % těch, kteří konstatují nárůst v rámci celé ČR, a pouze 4 % se domnívají, že kriminalita v rámci ČR zůstala stejná, a 2 %, že se snížila). To je pochopitelné, neboť pokud se již občané domnívají, že se kriminalita zvýšila v rámci jejich bydliště, budou asi ztěžji usuzovat na menší míru výskytu kriminality v rámci celé České republiky. Opačným směrem, tzn. u respondentů, kteří konstatovali nárůst kriminality v rámci celé ČR, je pochopitelně také značný počet (72 % oproti 61 % průměru) těch, kteří se takto rozhodli v rámci svého bydliště, nicméně více jak čtvrtina (26 %) těchto respondentů se domnívá, že kriminalita v rámci jejich bydliště zůstala stejná. Pokud jde o respondenty, kteří se domnívají, že kriminalita v místě jejich bydliště zůstala stejná, také zde je významný podíl dotázaných, kteří konstatují stejný stav kriminality v rámci ČR (35 %), ovšem skoro dvě třetiny (60 %) z těchto dotázaných konstatuje zvýšení kriminality v rámci ČR. Významné rozdíly se vyskytují i v názorech respondentů na snížení kriminality. Z respondentů, kteří konstatovali snížení kriminality v rámci bydliště, představují dotázaní, kteří totéž konstatovali v rámci ČR, nadpoloviční podíl (58 %), téměř jedna pětina z těchto

⁷ Strohá řeč čísel hovoří takto: zatímco v roce 1995 bylo u nás policií evidováno 375 630 trestných činů, v roce 2004 jich bylo 351 629. Mezitím však došlo (od 1. 1. 2002) ke zvýšení částek, které určují hranici trestní odpovědnosti i nejčastější kvalifikační okolnosti - výši škody - u některých majetkových trestných činů, což statistiku do jisté míry zkresluje. Je však patrné, že k masivnímu nárůstu kriminality nedošlo.

respondentů považuje kriminalitu v rámci celé ČR za stejnou a téměř čtvrtina (23 %) si myslí, že se zvýšila.

Podrobíme-li data další analýze, ukazuje se, že respondenti ve věkové kategorii 60 a více let častěji soudí, že se kriminalita v České republice výrazně zvýšila. Výrazné zvýšení kriminality, avšak spíše v rámci svého bydliště, pociťují také občané, kteří se v minulosti stali obětí kriminality, a to zejména kriminality násilné. Navíc se zde projevuje pesimističtější postoj občanů nespokojených s činností policie, státních zastupitelství a soudů, kteří mají tendenci v daleko větší míře považovat nárůst kriminality za výrazný, a to jak v rámci celé ČR, tak v rámci svého bydliště. Naproti tomu spokojenější respondenti daleko více tíhnou k názoru, že kriminalita v posledních 10 letech zůstala stejná.

Z hlediska vzdělání občané se základním vzděláním bez vyučení se méně často než celek domnívají, že se kriminalita zvýšila, a to jak v rámci ČR, tak v místě jejich bydliště. Mezi těmito respondenty je také nepatrně více osob, které se u této otázky nedokázaly rozhodnout a raději volily variantu „nevím“.

Jak již bylo naznačeno, projevuje se zde jistá souvislost spokojenosti občanů s činností jednotlivých orgánů ochrany práva (policie, státních zastupitelství a soudů) a jejich názorům na míru kriminality. Nespokojení občané (známka 4 a 5 na škále) mnohem častěji konstatují, že se kriminalita výrazně zvýšila, a to jak v rámci ČR, tak v rámci jejich bydliště. Spokojení občané (známka 1 a 2 na škále) podobně často, tedy výrazně častěji než občané nespokojení či neutrální, konstatují, že kriminalita v ČR i v místě jejich bydliště zůstala stejná.

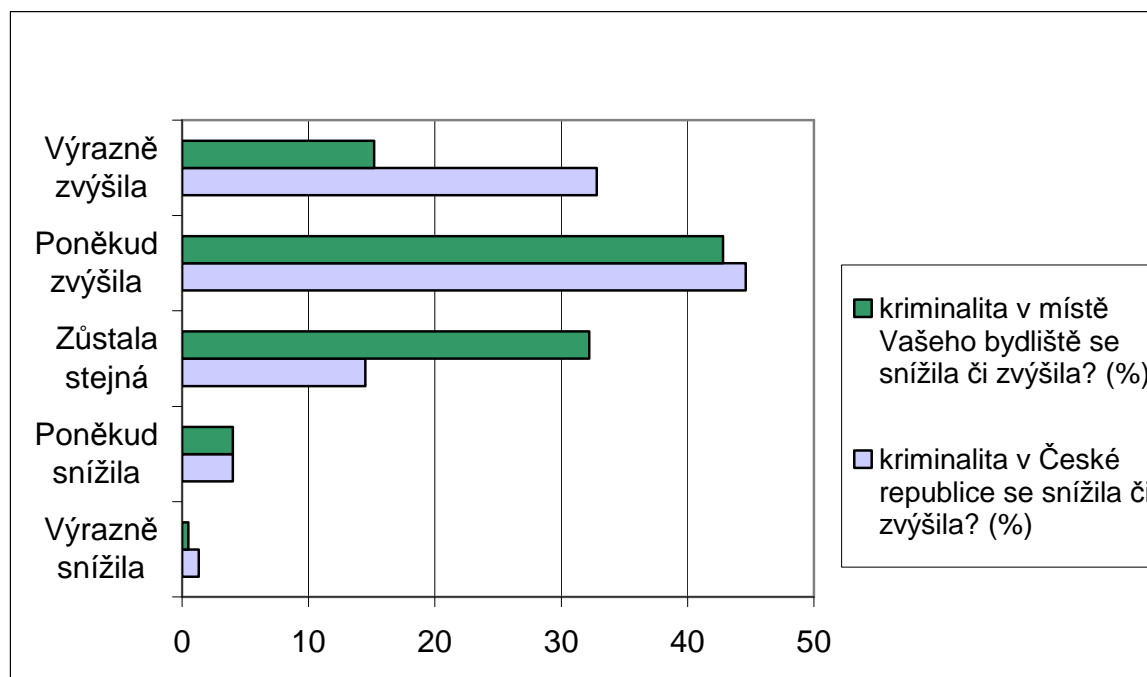
V místě svého bydliště posuzují občané kriminalitu a její úroveň spíše na základě svých vlastních pozorování, zkušeností sousedů apod. Lze tedy říci, že názory na stav kriminality v místě bydliště mají reálnější základ než názory na stav kriminality v rámci celé České republiky, které mohou být ovlivňovány dalšími skutečnostmi, zejména mediálním působením. Nicméně i přesto, že občané posuzují nárůst kriminality v místě svého bydliště jako méně výrazný, lze považovat skutečnost, že jich nadpoloviční většina konstatuje zvýšení kriminality, za vcelku ne příliš optimistický výsledek.

Tabulka 9: Srovnání stavu kriminality v České republice dnes a před 10 lety

	Domníváte se, že se kriminalita ve srovnání se stavem před 10 lety v České republice snížila či zvýšila? (%)	Domníváte se, že se kriminalita ve srovnání se stavem před 10 lety v místě Vašeho bydliště snížila či zvýšila? (%)
Výrazně snížila	1,3	0,5
Poněkud snížila	4,0	4,0
Zůstala stejná	14,5	32,2
Poněkud zvýšila	44,6	42,8
Výrazně zvýšila	32,8	15,2
Neví	2,8	5,3
Celkem	100,0	100,0

N=1100

Graf 2: Porovnání kriminality dnes a před 10 lety

Lze očekávat, že lidé žijící v regionech s vyšším počtem evidovaných trestných činů, jako je kupř. Moravskoslezský kraj, a případně v regionech s vyšší koncentrací obyvatel, specificky v hlavním městě Praze, budou ve větší míře zastávat názor, že se kriminalita za posledních 10 let zvýšila. Pokud jde o názory občanů na změny kriminality v České republice jako celku⁸, se tato domněnka ovšem nepotvrzuje. Jak je patrné i přes jisté rozdíly, které ovšem nejsou příliš

⁸ Podrobně Tabulka F v příloze.

významné, je vnímání změn kriminality v rámci celé ČR, tedy jejího nárůstu, stability či poklesu, občany jednotlivých krajů dosti podobné.

Významným je vysoký podíl občanů Jihomoravského kraje, kteří se domnívají, že se kriminalita za posledních 10 let v ČR snížila (jedná se o více jak 12% podíl oproti průměrným 5 %). Tomuto zjištění odpovídá skutečnost, že méně občanů tohoto kraje konstatuje zvýšení kriminality (67 % oproti průměrným 75 %). Naopak poměrně vyšší podíl občanů, kteří se domnívají, že se kriminalita v posledních 10 letech v České republice zvýšila, je v kraji Zlínském a v kraji Pardubickém, zde je také velmi nízký počet občanů, kteří se domnívají, že se kriminalita v ČR snížila.

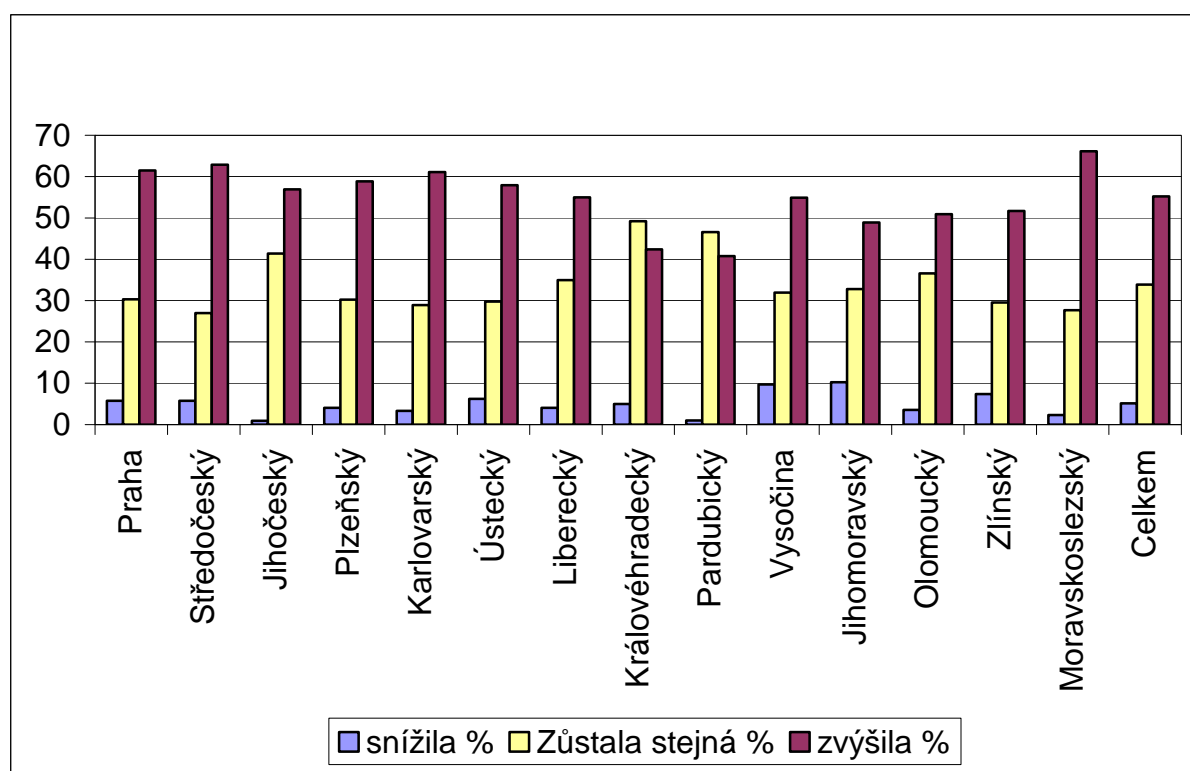
Při hodnocení posunů v kriminalitě v rámci celé ČR jsou názory občanů víceméně podobné, jsou tedy ovlivňovány spíše vnějšími zdroji (především médií), méně pak bezprostředními poznatky. Proto v tomto případě nehraje místo bydliště, resp. kraj, ve kterém občan žije, zásadní a podstatnější roli. Vnímání stavu a vývoje kriminality za posledních deset let v rámci místa bydliště⁹ respondentů přináší poněkud odlišný obrázek, neboť rozdíly mezi kraji jsou v mnoha případech výraznější. Potvrzuje se zde původní očekávání, že vnímání změn v úrovni kriminality v místě bydliště odráží do značné míry vlastní zkušenost občanů.

Významný, i když zdaleka ne tak markantní jako v předchozím případě, je opět podíl občanů Jihomoravského kraje, kteří se domnívají, že se kriminalita za posledních 10 let v rámci jejich bydliště snížila (10 % oproti 5% průměru). Podobný počet občanů takto smýšlí také v kraji Vysočina. Naopak nejvíce občanů, kteří se domnívají, že se kriminalita v rámci jejich bydliště zvýšila, a to dokonce výrazně zvýšila, je v Moravskoslezském kraji (66 % oproti průměrným 55 %). Výraznější počet občanů oproti ostatním krajům konstatuje zvýšení kriminality také v kraji Středočeském, v hlavním městě Praze a kraji Karlovarském.

Velmi významný je ovšem podíl občanů Královéhradeckého (49 %) a Pardubického kraje (47 %), kteří považují kriminalitu v rámci jejich bydliště za stejnou jako před 10 lety. Tedy téměř polovina občanů v těchto krajích (oproti třetině v rámci celého vzorku) považuje kriminalitu v místě jejich bydliště za stabilní v průběhu posledních 10 let. V těchto krajích dokonce počet občanů, kteří považují kriminalitu za stejnou jako před 10 lety, viditelně převažuje nad počtem občanů, kteří se domnívají, že se kriminalita zvýšila.

⁹ Podrobně Tabulka G v příloze.

Graf 3: Změny v úrovni kriminality v místě bydliště za posledních 10 let podle krajů

Souhrnně platí, že největší nárůst kriminality v ČR za posledních 10 let signalizují obyvatelé Plzeňského, Karlovarského a Pardubického kraje, naopak nejmenší změnu k horšímu vyjadřují respondenti z kraje Jihomoravského, Královéhradeckého a Libereckého. V místě bydliště avizují největší nárůst kriminality za posledních deset let respondenti z kraje Moravskoslezského, Karlovarského a Jihočeského, naopak nejmenší nárůst v místě bydliště vnímají respondenti z kraje Královéhradeckého, Pardubického a Vysočiny.

Z jiného pohledu lze konstatovat, že respondenti Moravskoslezského kraje, Ústeckého kraje a kraje Středočeského mají nejsilnější pocit, že celostátní a místní nárůst kriminality jde v zásadě „ruku v ruce“, naopak respondenti Pardubického, Zlínského a Královéhradeckého kraje mají pocit, že situace v celé ČR je horší než v místě jejich bydliště.

3.3 Odkud jsou čerpány informace o kriminalitě

V souvislosti s názory našich respondentů na kriminalitu vyvstává otázka, odkud čerpají své informace o kriminalitě v ČR. Podle očekávání největším zprostředkovatelem informací se ukázala být **televize**, která je téměř bez rozdílu největším dodavatelem zpráv pro všechny věkové skupiny respondentů. Relativně nejméně přiznávají tento informační zdroj nejmladší respondenti (průměr na škále¹⁰ 5,08 bodu), naopak nejvíce se k němu hlásí osoby v důchodovém věku (5,61).

Druhou příčku informačního zdroje obsadil **tisk** (jeho obliba roste s věkem) a na třetím místě se objevil rozhlas (podobná tendence využívání dle věkových kategorií jako u tisku). Ukazuje se, že masmedia mají v oblasti vytváření pocitu bezpečí či nebezpečí zřejmě podstatný vliv, a že tedy mohou bezprostředně indukovat pocit ohrožení. I když se to zdá být donkichotskou snahou, v rámci preventivní práce by bylo vhodné apelovat na novináře (a zejména na vlastníky a vydavatele novin), aby vážili způsob zveřejňování zpráv z této oblasti, a to z hlediska rozsahu, způsobu podání a zejména pravdivostní hodnoty publikovaných informací. Senzace z oblasti zločinu samozřejmě zvyšují tržby novin, do zisků a ztrát je však třeba započítat i následný, často poplašný, dopad na občany. Pro úplnost lze na tomto místě konstatovat, že Internet jako informační kanál je v naší sledované oblasti využíván podstatně méně než televize, tisk a rozhlas, a že jej podle očekávání více využívají mladí lidé.

Tabulka 10: Z jakých zdrojů jsou čerpány informace o kriminalitě

Informace o kriminalitě získávají respondenti z:	Průměrné skóre
televize	5,42
novin	4,72
rozhlasu	4,22
rozhovorů s přáteli	3,59
rozhovorů v práci	2,82
osobních zkušeností	2,21
internetu	1,89
policejních zdrojů	1,73
odborného tisku	1,59

Poznámka: Index se může pohybovat v intervalu 1 (zdroj nepoužíván) až 6 (zdroj velmi používán)

¹⁰ Otázka zněla „Z jakého zdroje získáváte své informace o kriminalitě v ČR“; pro každý zdroj použita šestibodová škála, kde 1=“vůbec ne“, 6=“převážně ano“

Podívejme se však na informační zdroje ještě z jiného pohledu. Z výzkumu mimo jiné vyplynulo, že v průběhu minulého roku se stalo obětí majetkové kriminality 19 % respondentů. Dalo by se předpokládat, že tito zasažení respondenti budou o kriminalitě v ČR přemýšlet pod zorným úhlem své bezprostřední zkušenosti, avšak není tomu zcela tak. Téměř polovina (48 %) obětí majetkové kriminality tvrdí, že při čerpání informací o kriminalitě nevychází ze svých osobních zkušeností. Poměrně významným zdrojem čerpání informací o kriminalitě se jeví rozhovory s přáteli, kteří však dost možná předávané poznatky načerpali – opět z hromadných sdělovacích prostředků.

Údaje výzkumu též dokládají, že se k občanům dostávají velmi omezeně seriózní informace o stavu a dynamice kriminality v ČR. Především by bylo vhodné se ještě více zaměřit na popularizaci potřebných informací z policejních zdrojů. Proto by bylo jistě krokem správným směrem posílit a podpořit činnost Preventivně informačních skupin Policie ČR.

3.4 Informovanost veřejnosti o skutečné výši kriminality

V kriminologické literatuře se často setkáme s tvrzením, že veřejnost má zpravidla jen velmi nepřesné a zavádějící představy o skutečném stavu kriminality¹¹. Je tomu tak především proto, že informace o rozsahu, struktuře či vývoji kriminality přebírá výhradně z médií, jak ostatně plně prokázala zjištění v předcházející kapitole. A právě média, jak dokazují mnohé kriminologické výzkumy¹², reálný obraz kriminality výrazným způsobem zkreslují (týká se to například daleko většího zastoupení násilné kriminality ve zpravodajství, zatímco ve skutečnosti tvoří drtivou většinu celkové kriminality delikty majetkové). V našem výzkumu jsme se proto rozhodli prověřit, nakolik mají naši respondenti reálnou představu o výskytu zřejmě nejzávažnějšího trestného činu vůbec, a to trestného činu vraždy.

Volba tohoto typu deliktu nebyla náhodná. Podle našeho mínění totiž není sporu o tom, že právě vražda představuje takový trestný čin, který přitahuje pozornost veřejnosti nejvíce, neboť se týká útoku na hodnotu nejvzácnější, tedy hodnotu lidského života. Zároveň však vražda patří ke zločinům méně frekventovaným, a tak by tu teoreticky odhady laické veřejnosti měly být řádově přeci jen o něco přesnější než například u počtu loupeží, krádeží či mravnostních deliktů. Vzhledem k tomu, že jsme chtěli respondenty přimět ke skutečně samostatné úvaze, nenabízeli jsme jim tentokrát žádné varianty odpovědí, pouze je instruovali, aby se pokusili odhadnout, kolik vražd bylo v České republice spácháno v předcházejícím roce (tedy v roce 2004). Nahlédneme-li při této příležitosti do oficiálních kriminálních statistik, je možno uvést, že v daném roce bylo na území naší republiky spácháno celkem 227 vražd. Porovnáme-li pak tento údaj pro lepší představu s lety předcházejícími, zjistíme, že právě v roce 2004 bylo shodou okolností spácháno vražd nejméně, zatímco průměr za posledních deset let činí 262 vraždy (nejvíce vražd bylo v tomto období spácháno v roce 1998, a to 313). Odhady respondentů shrnuje graf č. 4.

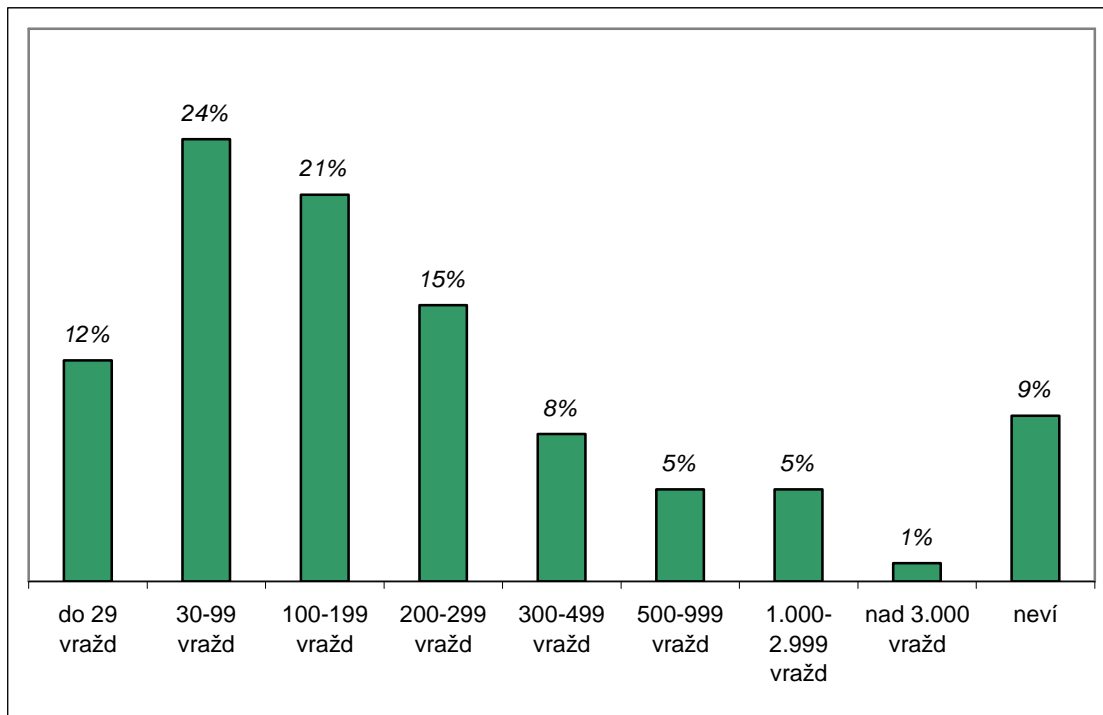
Lze konstatovat, i vzhledem k výše uvedeným statistickým údajům, že respondenti, kteří odhadovali počet vražd mezi 200-300 případy (tipovalo celkem 15 % respondentů), mají o této problematice vskutku velmi reálnou představu. Nicméně, odhady mezi 100-199 případy (21 % respondentů) a mezi 300-499 případy (8 %) lze podle našeho mínění brát rovněž jako poměrně střízlivé, neboť pro laika, který se o rozsahu kriminality dozvídá pouze nepravidelně

¹¹ Srov. například Kury, H., Zapletal, J. (2002). Kriminalita a její prezentace v médiích: zkušenosti (především) z Německa a České republiky. *Kriminalistika*, 2(35), 92-107.

¹² Srov. například Muncie, J. (1999). *Youth and Crime. A Critical Introduction*. London: Sage Publications.

a většinou jen na základě zpravodajství v médiích, byla tato otázka velmi složitá. Není proto divu, že 9 % respondentů, tedy takřka každý desátý, si zde tipovat netroufalo.

Graf 4: Odhad počtu vražd v roce 2004

V součtu tedy můžeme podotknout, že 44 % respondentů bylo schopno učinit v zásadě reálný odhad, což je dozajista poměrně pozitivní zjištění, svědčící o tom, že naše veřejnost nepodléhá přehnaným a nereálným představám o množství nejzávažnějších zločinů, které se u nás ročně stanou. Takové tvrzení lze ostatně opřít i o zjištění, že více respondentů, kteří se do zmíněných tří kategorií „realistických odhadů“ nevešli, skutečný počet vražd spíše podhodnocovalo než nadhodnocovalo. Pouze 11 % respondentů se totiž domnívalo, že vražd se u nás v roce 2004 odehrálo více než 500, zatímco 36 % se domnívalo, že jich bylo méně než 100.

4. Hodnocení práce policie a dalších orgánů činných v trestním řízení

4.1 Názory na činnost některých veřejných institucí

Mezi významné faktory, které ovlivňují (či mohou ovlivňovat) postoje občanů a případně jejich aktivní přístup k nejrůznějším veřejným aktivitám v oblasti předcházení trestné činnosti, je důvěra a patřičný vztah k institucím a subjektům, které takové aktivity vyvíjejí, iniciují či významně podporují. Jedním z určujících a nejpodstatnějších subjektů (i když zdaleka nikoli výlučným) v oblasti prevence kriminality je stát, reprezentován svými orgány a institucemi, které primárně zajišťují bezpečnost a pořádek v zemi.

Jedním z důležitých ukazatelů vztahu a důvěry (příp. nedůvěry) občanů v orgány státu je míra spokojenosti s činností jednotlivých institucí, které v oblasti kontroly kriminality, včetně její prevence, hrají podstatnou roli. Tyto postoje mohou velice významně ovlivňovat ochotu občanů ke spolupráci, podpoře a participaci na zmíněných činnostech.

Respondenti tedy byli nejprve osloveni, aby ohodnotili (oznámkovali na „školní“ stupnici) činnost těch institucí, které hrají nejpodstatnější roli při zajišťování bezpečnosti a pořádku v zemi. Konkrétně se jednalo o činnost dopravní policie, Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR (SKPV), Městské policie (obecní policie), státních zastupitelství a soudů (trestních senátů).

Lze konstatovat, že celkově hodnotí občané činnost jednotlivých zmíněných orgánů v zásadě průměrně. Přibližně vždy třetina všech dotázaných ohodnotila činnost jednotlivých orgánů známkou 3 (dobře) na škále od 1 do 5 (viz Tabulka 11). Výjimku představuje činnost soudů (viz dále). Nejlépe je občany vnímána činnost dopravní policie, které se dostalo kladného hodnocení (1 a 2 na škále) od více jak třetiny (37 %) respondentů a celkové průměrné známky 2,84. Policie ČR – Služba kriminální policie a vyšetřování s průměrnou známkou 2,97 je druhou nejlépe hodnocenou institucí. Necelá třetina dotazovaných vyjádřila známkou 1 a 2 spokojenost s její činností, nespokojenost (4 a 5 na škále) vyjádřilo 26 % dotázaných.

Jak vyplývá i z dřívějších výzkumů, již tradičně je městská, resp. obecní policie posuzována méně příznivě než složky policie státní¹³. S průměrnou známkou 3,08 se ocitla na třetím místě. Toto hodnocení není příliš příznivé především z hlediska poslání, které by městská policie měla plnit. Městská policie by měla mít nejlepší předpoklady stát se oblíbenou „službou“ veřejnosti, a mimo jiné také podstatným činitelem či nositelem prevence na místní úrovni. Podle zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii by tato měla zabezpečovat místní záležitosti veřejného pořádku v rámci působnosti obce a její strážníci jsou mimo jiné povinni v rozsahu svých úkolů poskytnout pomoc, kterou má každý právo požadovat (§ 1 odst. 2 a 3 cit. zákona). Obecní (městská) policie by tedy měla představovat orgán obce (města), na který se občané s důvěrou obrací (neboť kdo jiný než její příslušníci by měli být lépe znalí místních poměrů a problémů), a měla by tak mít k veřejnosti ze všech orgánů ochrany práva nejbližší. Opakované názory dotazovaných v jednotlivých výzkumech však svědčí o vyšší míře nespokojenosti s činností obecní (městské) policie, která je zřejmě pro občany spíše symbolem potíží a zbytečnosti než pomoci. V předchozích výzkumech bylo např. občany často kritizováno údajné soustředění se strážníků na postih špatného parkování namísto zájmu o problémy veřejného pořádku.

Výrazněji horších výsledků se dostalo v celkovém hodnocení činnosti státního zastupitelství, kde průměrná známka činí 3,14, a zejména pak činnosti soudů (trestních senátů) s průměrnou známkou 3,44. V rámci hodnocení činnosti těchto dvou posledně jmenovaných orgánů byl zaznamenán největší počet nerozhodnutých osob. Variantu „neví“ volilo pokud jde o státní zastupitelství 17,6 % a v případě hodnocení soudů 11,3 %. Tato skutečnost může být způsobena tím, že činnost zejména státních zastupitelství, ale i soudů, konkrétně trestních senátů, je v povědomí lidí méně zažitá, má méně konkrétní obsah než činnost například policie. Mnohem menší část populace se dostane ve svém běžném životě do styku se státním zástupcem než s policistou. Důležitou roli v hodnocení těchto orgánů jistě sehrává také jejich obraz prezentovaný masmédií. Ta se z principu své činnosti soustřeďují na problematiku rozhodnutí, aféry jednotlivců, průtahy v projednávání případů a další neduhy našeho justičního systému. Tím ovšem nelze nikterak bagatelizovat fakt, že lidé obecně jsou významně nespokojeni s činností soudů (trestních senátů), které zřejmě nenaplnují jejich představu o nezávislém orgánu spravedlnosti. Více než čtvrtina dotázaných (27 %) ohodnotila činnost soudů známkou 4, tedy pouze dostatečně, nedostatečně pak dokonce 17 % dotázaných

¹³ Tato situace však výrazně závisí na konkrétní lokalitě – existují města, kde si městská policie svou výkonností a chováním vydobyla respekt přinejmenším srovnatelný s PČR.

oproti maximálně 10% hranici v případech ostatních hodnocených institucí. Z další provedené analýzy vyplývá, že zatímco z hlediska věkového rozložení se názory na činnosti jednotlivých institucí mezi jednotlivými věkovými kategoriemi nikterak neliší, z hlediska vzdělání jsou těmi nejmírnějšími „posuzovateli“ osoby se základním vzděláním bez vyučení, a naopak nejkritičtější přistupují k činnosti jednotlivých orgánů lidé vysokoškolsky vzdělaní. Ženy jsou o něco méně kritické než muži.

Tabulka 11: Oznamkujte, prosím, jako ve škole činnosti následujících institucí v místě, kde žijete (v %)

Známkování činností:	Výborně	Chvalitebně	Dobře	Dosta- tečně	Nedosta- tečně	Neví	Celk. prům. známka
	1	2	3	4	5		
PČR – dopravní policie	4,3	33,0	35,5	16,1	5,4	5,8	2,84
PČR – vyšetřování tr. činnosti	4,8	28,0	34,5	17,7	8,5	6,5	2,97
Městská policie	4,9	23,2	33,8	20,7	9,8	7,7	3,08
Státní zastupitelství	2,8	20,2	31,3	19,3	8,8	17,6	3,14
Soudu, trestní senáty	2,4	16,7	25,9	26,6	17,1	11,3	3,44

Lze předpokládat, že skutečnost, že se člověk v minulosti stal obětí trestného činu, bude hrát významnou roli při hodnocení činnosti zejména Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR (SKPV), státního zastupitelství a soudů (zjednodušeně řečeno orgánů činných v trestním řízení). Porovnáním hodnocení činnosti všech výše zmíněných orgánů s faktem, že se respondent stal (resp. nestal) v posledních 12 měsících obětí trestné činnosti (majetkové a násilné) jsme se snažili zjistit, jaký konkrétní dopad na spokojenost občanů s činností těchto orgánů taková předchozí zkušenost má. Jak se ukázalo, náš původní předpoklad byl potvrzen, a to v tom smyslu, že obecně řečeno, tato předchozí zkušenost s trestnou činností má vesměs negativní dopad. U respondentů, v posledních 12 měsících postižených majetkovou kriminalitou, se tato tendence projevuje výrazněji než u těch, kteří se ve stejném období stali obětí násilné trestné činnosti. Mezi občany, kteří se v posledních 12 měsících stali obětí majetkové kriminality, je mnohem méně spokojených a mnohem více nespokojených občanů s činností hodnocených orgánů. Nejvíce se tento trend projevuje u hodnocení Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR (SKPV), ale také u ostatních hodnocených orgánů (policie dopravní, státních zastupitelství a soudů). Podobnou tendenci, i když zdaleka ne tak

markantní, lze pozorovat také pokud jde o porovnání spokojenosti občanů s činností SKPV a dopravní policie s jejich předchozí zkušeností s násilnou kriminalitou.

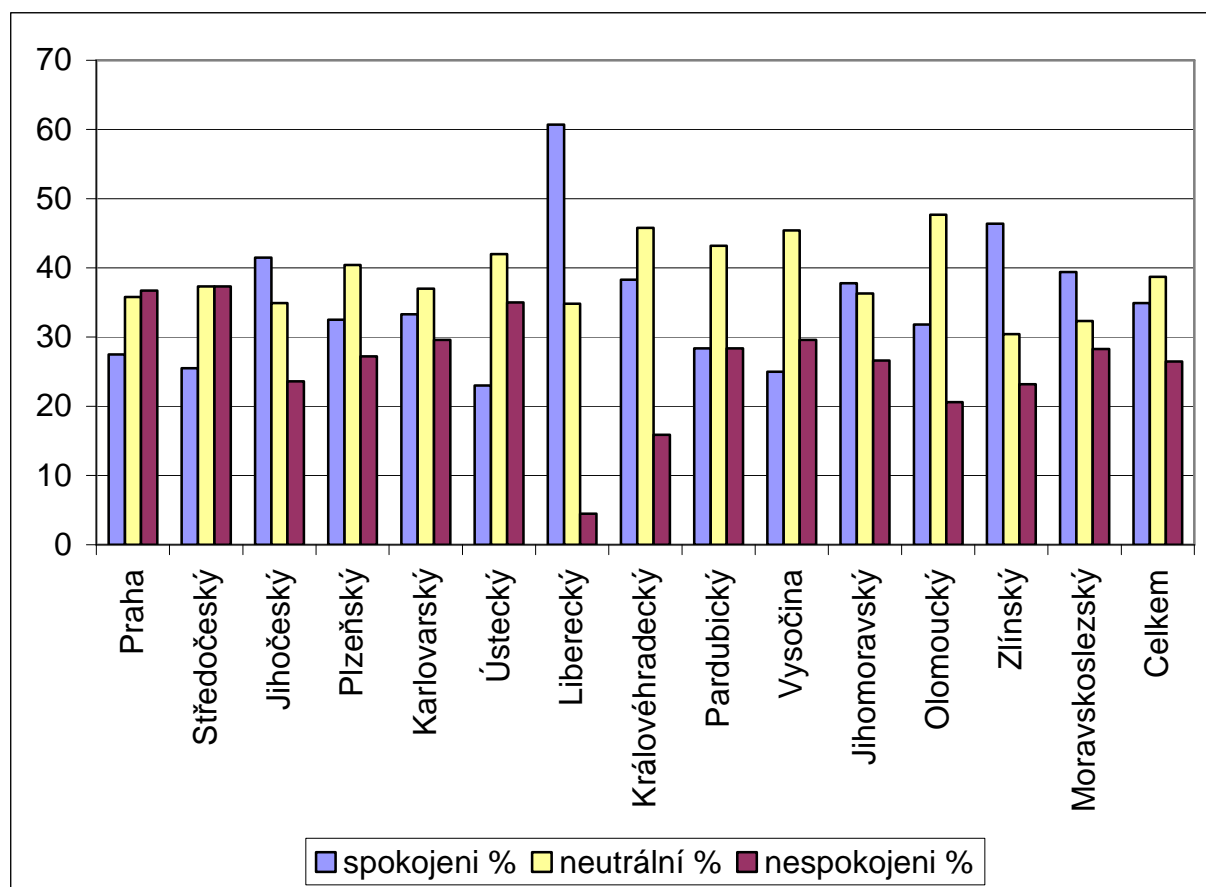
Rovněž se projevuje výrazný vliv napadení respondenta majetkovou či násilnou kriminalitou v posledních 12 měsících na hodnocení činnosti městské (obecní) policie. Je to (podobně jako u dopravní policie) vcelku paradoxní, neboť teoreticky vzato městská policie nepředstavuje orgán zásadním způsobem ovlivňující objasňování či vyšetřování trestné činnosti. Tím lze však potvrdit již předchozí tvrzení, že městská resp. obecní policie nemá v očích občanů náležitou reputaci. Zřejmě se do hodnocení obecní policie promítá i respondentovo rozladění nad tím, že nebyl státními orgány dostatečně ochráněn před kriminalitou.

Lze tedy říci, že občané, kteří se v posledních 12 měsících stali obětí kriminality, a to především majetkové kriminality, se cítí být ve větší míře nespokojení a propadají po předchozí zkušenosti určité skepsi nejen co se týče rizika dalšího podobného útoku, ale také vůči činnosti orgánů, které mohou, ale i těch, které nemohou mít bezprostřední vliv na stíhání či objasňování trestné činnosti.

Pokusili jsme se podívat na spokojenost občanů s činností policie, konkrétně Policie ČR – Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen policie), také z hlediska krajského rozložení. Jak můžeme vidět z následujícího grafu, nejvíce nespokojených obyvatel, tj. třetina je ve Středočeském kraji (37 %), kde se jejich počet rovná počtu občanů s neutrálním postojem, a v Hlavním městě Praze (36 %), kde počet nespokojených mírně převažuje nad počtem „neutrálních“ občanů, následuje kraj Ústecký (35 %). Průměrný počet nespokojených občanů činí 26 %.

Naopak „nejvyšší koncentrace“ spokojených občanů je v Libereckém kraji, kde je jich více jak tři pětiny (61 % oproti prům. 35 %) a pouhá 4,5 % hodnotila činnost policie negativně (průměr 26 %). Poněkud méně výrazně, ale také dosti pozitivně, hodnotili činnost policie obyvatelé Zlínského kraje.

Graf 5: Hodnocení činnosti PČR (Služba kriminální policie a vyšetřování) podle krajů

Při pohledu na data, zachycující spokojenost (resp. nespokojenost) občanů s činností soudů (trestních senátů), můžeme vidět zcela zásadní rozdíl od předešlého hodnocení činnosti policie, kde víceméně v krajích převažovali spíše obyvatelé neutrálně ladění či spokojení. Nejvíce občanů nespokojených s činností soudů nalézáme v Pardubickém kraje, kde tvoří třípětinový podíl obyvatel tohoto kraje (60 % oproti prům. 48 %). Podobně vysoký počet nespokojených občanů je v kraji Ústeckém, přičemž v obou těchto posledně zmíněných krajích odpovídá nízký počet spokojených občanů (okolo 14 %). Světlou výjimkou je Liberecký kraj, jehož obyvatelé, stejně jako v předešlém hodnocení, se jeví být nejspokojenějšími. Spokojených obyvatel je zde dost přes jednu třetinu (37 % oproti prům. 22 %) a mírně tedy převažují nad nespokojenými občany, kterých je zde o hodně méně než v ostatních krajích (36 % oproti prům. 48 %). V nízkém počtu nespokojených občanů konkuruje Libereckému kraj Královéhradecký, kde je jich ještě o něco méně (34 %), v tomto kraji však na úkor neutrálních občanů (40 % oproti prům. 30 %).

4.2 Názory občanů na legislativní, materiální, personální, ekonomické, profesní a osobnostní předpoklady (charakteristiky) práce policistů

Dalším indikátorem vztahu občanů k určité instituci je hodnocení některých základních předpokladů, nezbytných pro zajištění funkčnosti této instituce. V konkrétním případě jsme se respondentů ptali na jejich názory a postoje k jednotlivým charakteristikám policejního sboru a jeho příslušníků, a to z hlediska personálního, materiálního a ekonomického zajištění, z hlediska zákonných podmínek a také profesních a osobnostních předpokladů příslušníků policie pro výkon jejich povolání.

V nejobecnější rovině hodnotí dotazovaní občané nejčastěji (okolo poloviny respondentů) jednotlivé zmíněné charakteristiky jako odpovídající, přiměřené či průměrné. Ti, kteří zastávají odlišný postoj od průměru, se dělí do dvou základních názorových skupin. První z nich spatřuje nedostatky spíše v oblasti zákonných podmínek a považují ve větší míře za nedostatečné materiální, personální a ekonomické zajištění výkonu policejní práce (lze říci jakési obecné či objektivní podmínky). Příslušníci tohoto názorového tábora zároveň častěji lépe hodnotí profesní, povahové a osobnostní předpoklady příslušníků policie (tedy jakési individuální či subjektivní předpoklady). Druhou skupinu tvoří respondenti, kteří naopak zákonné, materiální, personální a ekonomické předpoklady výkonu služby považují za dobré (někdy až příliš dobré, tedy nadhodnocené, příliš vysoké apod.); ti pak mají tendenci častěji negativně posuzovat především profesní, povahové a osobnostní předpoklady a schopnosti policistů. Velmi obecně řečeno se tedy jedná o skupinu „obhájců“ policistů versus skupinu jejich „kritiků“.

Pokud jde o zákonné podmínky či předpoklady výkonu policejní práce, zajímalo nás, jaký je názor respondentů na rozsah pravomocí policie a rovněž to, do jaké míry zákon chrání policisty při výkonu služby. Necelá polovina dotazovaných (48 %) hodnotí pravomoci policie jako odpovídající a jedna třetina dotazovaných (33,5 %) se domnívá, že pravomoci policie jsou příliš malé. Zákonnou ochranu považuje více jak polovina respondentů (57 %) za přiměřenou, ovšem nemalá část dotázaných, bezmála čtvrtina respondentů, se domnívá, že je tato ochrana příliš malá. Lze tedy konstatovat, že většina respondentů shledává zmíněné zákonné předpoklady výkonu policejní práce uspokojivými, a pokud naznačují nespokojenost se současným stavem, podporují spíše rozšíření pravomocí a ochrany příslušníků policie než jejich redukci.

Tabulka 12a): Hodnocení podmínek policejní práce (v %)

Domníváte se, že zákon chrání policisty při výkonu služby	Příliš moc	Přiměřeně	Příliš málo	neví	celkem
%	13,9	57,7	24,3	4,1	100,0
Domníváte se, že pravomoci policie jsou	Příliš velké	Odpovídající	Příliš malé	neví	celkem
%	15,2	48,4	33,5	2,9	100,0

Při hodnocení personálního, materiálního a ekonomického zajištění nás zajímalo, jaký názor mají respondenti na početní stav policejního sboru, na výzbroj a vybavení policistů, na jejich finanční ohodnocení a také to, jak dotazovaní hodnotí sociální jistoty policistů. Jak již bylo řečeno, také zde většina dotazovaných hodnotila tyto charakteristiky jako odpovídající, lze tedy říci, že většina občanů považuje stávající stav za uspokojivý. V menší míře jsou dotazovaní občané spokojeni pokud jde o výzbroj a vybavení policistů. Necelá polovina (49 %) je sice hodnotí jako odpovídající, nicméně více jak čtvrtina (29 %) je považuje za špatné. Podobný počet (28 %) dotazovaných považuje za příliš nízké početní stavy policistů.

Finanční ohodnocení policistů považují respondenti z většiny za uspokojivé, téměř dvě třetiny (61 %) jej hodnotí jako odpovídající. Nezanedbatelný počet, tedy téměř každý čtvrtý dotazovaný (23 %) se ovšem domnívá, že finanční ohodnocení policistů je příliš vysoké. V případě posuzování sociálních jistot policistů se počet respondentů, kteří je považují za nadhodnocené, blíží bezmála jedné třetině (30 %).

Tabulka 12b): Hodnocení podmínek policejní práce (v %)

Domníváte se, že finanční ohodnocení práce policistů je	nadhodnocené	odpovídající	podhodnocené	neví	celkem
%	22,8	61,3	9,7	6,2	100,0
Domníváte se, že početní stavy policistů jsou	příliš vysoké	odpovídající	příliš nízké	neví	celkem
%	10,3	57,8	27,7	4,2	100,0
Domníváte se, že výzbroj a vybavení policistů je	dobrá	odpovídající	špatná	neví	celkem
%	18,4	48,6	28,7	4,3	100,0
Domníváte se, že sociální jistoty policistů jsou	příliš velké	odpovídající	příliš malé	neví	celkem
%	29,7	55,9	7,5	6,9	100,0

Poslední podskupina otázek se týkala, jak již bylo výše zmíněno, profesních, osobnostních, povahových, případně postojových předpokladů samotných policistů. Ptali jsme se respondentů na to, jak vnímají profesionální schopnosti policistů, povahové vlastnosti policistů, jak hodnotí jednání policistů z hlediska jejich statečnosti, snahy aktivně čelit zločinu a do jaké míry považují jednání policistů za odpovědné. Většina respondentů ohodnotila schopnosti a vlastnosti policistů jako průměrné.

Dostí pesimisticky vidí dotazovaní občané snahu policistů aktivně čelit zločinu, nadpoloviční většina (55 %) ji vnímá pouze jako průměrnou a téměř každý třetí občan (32 %) ji hodnotí jako malou. Vcelku negativně jsou vnímány také povahové vlastnosti policistů, které necelé dvě třetiny respondentů (62 %) považují za průměrné a každý čtvrtý respondent (25 %) za špatné. Podobně téměř čtvrtina (24 %) dotazovaných hodnotí jako špatné profesionální schopnosti policistů, za dobré je považuje 15 % respondentů, což je v rámci srovnání s ostatními charakteristikami v této skupině poměrně lepší výsledek. Nejlépe v této skupině charakteristik je hodnocena statečnost policistů při zásazích, kterou vidí téměř každý pátý (19 %) respondent jako velkou a pouze menší část dotazovaných (16 %) ji hodnotí jako malou.

Tabulka 12c): Hodnocení výkonu policejní práce (v %)

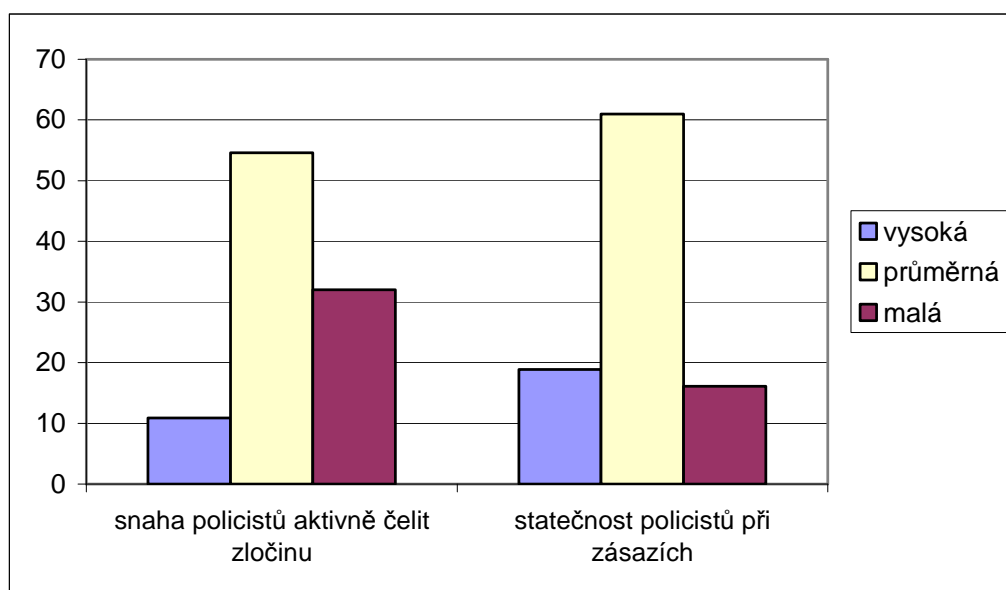
Domníváte se, že snaha policistů aktivně čelit zločinu	vysoká	průměrná	malá	neví	celkem
%	10,9	54,6	32,0	2,5	100,0
Domníváte se, že povahové vlastnosti policistů jsou	dobré	průměrné	špatné	neví	celkem
%	8,5	62,2	24,6	4,7	100,0
Domníváte se, že profesionální schopnosti policistů jsou	Dobré	průměrné	špatné	neví	celkem
%	15,1	58,2	23,7	2,7	100,0
Domníváte se, že statečnost policistů při zásazích je	velká	průměrná	malá	neví	celkem
%	18,9	61,0	16,1	4,0	100,0
Domníváte se, že policisté jednají odpovědně	vždy	jak kdy	málokdy	neví	celkem
%	4,5	77,3	16,1	2,1	100,0

Odpovědnost jednání policistů zhodnotili respondenti v největší míře v podstatě neutrálně. Podle více jak tří čtvrtin dotazovaných (77 %) jednají policisté odpovědně „jak kdy“. 16 % se

domnívá, že jednají odpovědně „málokdy“, a pouhých 5 % vnímá jednání policistů jako „vždy“ odpovědné.

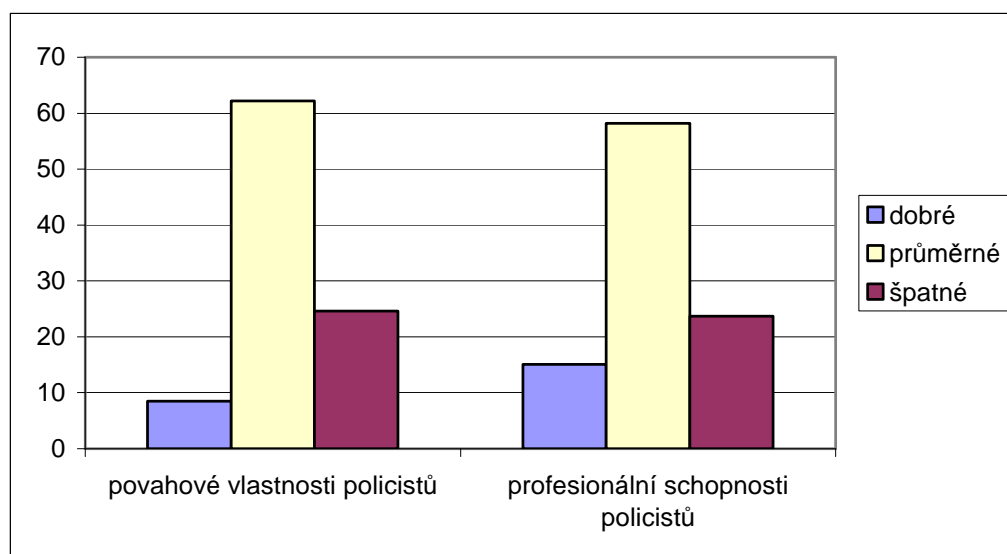
Je vhodné na tomto místě zdůraznit, že je třeba odlišovat „průměrné“ hodnocení od střední kategorie u výše popsaných skupin otázek, nejde tedy o „odpovídající“ či „přiměřené“ hodnocení, nýbrž opravdu průměrné. Přitom odpovědi, které hodnotily zmíněné charakteristiky policistů negativně, tedy jako špatné či nedostatečné, bylo výrazně více než těch, které vyjadřovaly pozitivní hodnocení, tedy hodnocení jako dobré, uspokojivé. Lze tedy konstatovat, že ve srovnání s ostatními charakteristikami policejní práce jsou individuální předpoklady policistů, ať již profesní či osobnostní, občany vnímány **výrazně méně uspokojivě**, než je tomu u výše zmíněných materiálních a formálních předpokladů jejich práce¹⁴.

Graf 6: Hodnocení policie 1 (%)

¹⁴ V této souvislosti by bylo vhodné doporučit, aby se veřejnost více dozvíдалa o náročnosti profesní přípravy a výkonu činnosti policisty a aby byly více akcentovány pozitivní příklady osobní statečnosti a profesionální způsobilosti příslušníků sboru.

Graf 7: Hodnocení policie 2 (%)

Zcela samostatnou pozornost zaslouží otázka, která se vyděluje z celého komplexu charakteristik jako samostatný a velice podstatný, ba základní předpoklad vztahu občana a příslušníka policie, resp. instituce jako takové. Respondenti měli v této otázce vyjádřit svůj názor na úroveň komunikace policie s veřejností. Lze říci, že je zde značná souvislost s celkovým hodnocením činnosti policie a s postoji ke spolupráci s touto institucí. Výsledek ovšem není příliš povzbudivý. Více jak polovina dotázaných (52 %) sice označila úroveň komunikace za střední, tj. odpovídající nejnutnějším potřebám, na druhé straně ovšem jako nízkou ji hodnotí 43 % respondentů, což představuje bezmála druhou polovinu respondentů.

Tabulka 12d): Hodnocení komunikace (v %)

Domníváte se, že úroveň komunikace s veřejností je	vysoká	střední	nízká	neví	celkem
%	3,2	52,0	43,0	1,8	100,0

Další analýza získaných dat ukázala mimo jiné, že při hodnocení jednotlivých charakteristik věk respondentů nehrál podstatnou roli, všechny věkové skupiny byly rovnoměrně zastoupeny v rámci jednotlivých hodnocení. Výjimku představuje názor respondentů nejmladší věkové kategorie, tj. od 15 do 21 let, pokud jde o pravomoci policie a finanční ohodnocení práce policistů. Pravomoci policistů se mladým lidem častěji zdají být příliš velké (25 % mladých oproti průměrnému 15% podílu), finanční ohodnocení policistů se naproti tomu většímu počtu

mladých lidí, než je tomu u jiných věkových skupin, jeví jako podhodnocené. Pohlaví respondenta z hlediska hodnocení jednotlivých, výše zmíněných předpokladů také nehrálo podstatnější roli, je zde patrná jen mírná tendence mužů posuzovat ve větší míře charakteristiky přísněji než ženy, podobně jako je tomu u hodnocení činnosti policie a dalších sledovaných institucí.

V hodnocení výkonu policejní práce se odrážejí mimo jiné i postoje respondenta z hlediska preference bezpečí či svobody. Respondenty, kteří spíše podporují změnu zákonodárství ve prospěch rozšíření svobody, jsme pro zjednodušení nazvali liberálnějšími, a respondenty, kteří podporují změnu zákonů ve prospěch bezpečí konzervativnějšími. Liberálnější občané častěji považují početní stavy policistů za příliš vysoké (téměř jedna pětina), pravomoci policie za příliš velké (bezmála třetina liberálnějších respondentů), výzbroj a výstroj policistů za dobrou (více jak čtvrtina), naopak profesionální schopnosti a povahové vlastnosti policistů hodnotí častěji jako špatné (okolo jedné třetiny), snahu aktivně čelit zločinu jako malou (bezmála polovina liberálnějších respondentů), jakož i jednání policistů považují častěji za méně odpovědné (více jak jedna pětina). Pokud jde o finanční ohodnocení práce policistů a jejich sociální jistoty, v tom nejsou mezi liberály a konzervativci názorové rozdíly. Naopak konzervativnější respondenti zastávají častěji názor, že početní stavy policistů jsou příliš nízké (téměř jedna třetina), že zákon chrání policisty při výkonu služby příliš málo (bezmála jedna třetina), že pravomoci policie jsou příliš malé (více jak jedna třetina), že výzbroj a vybavení policistů je špatná (téměř jedna třetina), a kladou menší důraz na osobní předpoklady policistů.

Ukázalo se tedy, že respondenty, kteří spatřují nedostatky hlavně v objektivních podmínkách - jako jsou zákonné podmínky, materiální a personální zajištění (viz v úvodu kapitoly uvedené rozdělení), můžeme považovat za spíše konzervativnější a respondenty, kteří jako nedostatečné posuzují zejména individuální (subjektivní) předpoklady (profesní, povahové a osobnostní předpoklady a schopnosti policistů) za liberálnější.

4.3 Názory na spolupráci s policií

Dotazovaní měli dále vyjádřit svůj názor na spolupráci občanů s Policií ČR v místě jejich bydliště, konkrétně na to, zda občané jednak pomáhají policii při odhalování kriminality, a jednak při předcházení kriminalitě v místě jejich bydliště a také na to, zda policie při odhalování trestné činnosti stojí o spolupráci občanů (viz tabulka 13).

Obecně lze konstatovat, že se respondenti domnívají, že občané v místě jejich bydliště policii spíše nepomáhají než pomáhají. Pouze necelé dvě pětiny dotázaných (39 %) si myslí, že občané při odhalování trestné činnosti s policií spolupracují, rozhodně přesvědčena jsou v této věci jen 4 % respondentů. V případě spolupráce či aktivní pomoci při předcházení trestné činnosti se více jak polovina (56 %) domnívá, že občané policii nepomáhají; resp. pozitivně viděno - každý třetí oslovený (34 %) se domnívá, že občané více či méně při předcházení kriminalitě aktivně pomáhají. Další analýza ukázala, že dotázaní, kteří se domnívají, že občané v místě jejich bydliště pomáhají policii při odhalování trestné činnosti, si zároveň velmi často myslí, že lidé pomáhají také při jejím předcházení. U tohoto bloku otázek nalézáme poměrně velký počet respondentů, kteří se nedokázali rozhodnout, nebo se nepovažovali za dostatečně kompetentní (zhruba každý desátý volil variantu „nevím“).

Zajímalo nás také, zda mají občané pocit, že policie o jejich pomoc při své práci vůbec stojí. Výsledky ukázaly, že 58 % respondentů soudí, že policie stojí o pomoc a spolupráci občanů při odhalování trestné činnosti. Ovšem nelze ani přehlédnout, že nemalý počet dotázaných, téměř každý třetí (31,5 %), se domnívá, že policie o spolupráci v této oblasti nestojí.

Tabulka 13: Spolupráce občanů s policií (v %)

	Ano velmi	Spíše ano než ne	Spíše ne než ano	Ne téměř vůbec	Neví
	%	%	%	%	%
občané v místě Vašeho bydliště pomáhají policii při odhalování kriminality	4,0	34,9	38,5	11,2	11,4
občané v místě Vašeho bydliště aktivně pomáhají policii při předcházení kriminalitě	2,9	30,7	41,1	15,3	10,0
Policie ČR v místě Vašeho bydliště při odhalování trestné činnosti stojí o spolupráci občanů	10,5	47,1	22,2	9,2	11,0

Včasné odhalování trestné činnosti a spravedlivé potrestání pachatelů je považováno za jeden z prostředků generální prevence. Na obecné pravidlo o pomoci a spolupráci občanů při naplňování účelu¹⁵ trestního procesu pamatuje trestní řád. Podle § 1 odst. 2 tr. ř. „pomáhat k dosažení účelu trestního řízení je právem a podle ustanovení tohoto zákona i povinností občanů.“ Je zřejmé, že spolupráce v této oblasti je nepochybně v zájmu společnosti, policie i jednotlivého občana. Vědomí potřeby a účelnosti spolupráce občanů s policií při odhalování i předcházení trestné činnosti je nezbytným předpokladem součinnosti těchto aktérů. Vzhledem k tomu, že téměř třetina dotázaných se domnívá, že policie o spolupráci nestojí (navíc 11 % respondentů neví, co si o této otázce má myslet), nelze říci, že teoretické předpoklady generální prevence jsou uspokojivě naplněny.

I když je, jak jsme již ukázali, většina respondentů přesvědčena, že policie stojí o spolupráci občanů při odhalování trestné činnosti, přesto se většina z nich domnívá, že k této spolupráci ve skutečnosti **nedochází**. Nabízí se otázka, proč se zde objevuje tento rozpor. Jedno z možných vysvětlení poskytne porovnání spokojenosti občanů s činností policie a jejich názoru na spolupráci s ní. Níže uvedená tabulka nabízí porovnání průměrných známek, které dotázaní občané udělili činnosti policejních orgánů (viz výše), s jejich názorem na aktivní pomoc občanů při odhalování a předcházení trestné činnosti a také s názorem na to, zda policie o jejich spolupráci stojí.

Z tohoto srovnání vyplývá, že respondenti, kteří věří, že občané aktivně pomáhají policii ať již v odhalování či v předcházení trestné činnosti, jsou ve větší míře spokojeni s činností policie. Naopak lidé nespokojení s činností policejních složek nevěří ani v aktivní pomoc občanů. Naprosto stejná souvislost se ukazuje také u otázky, zda policie stojí o spolupráci občanů. Lze tedy říci, že důvěra v policii pozitivně ovlivňuje názor na spolupráci občanů s touto složkou, a naopak představa o její nekompetentnosti vede k opačnému výsledku.

¹⁵ zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád): účelem trestního procesu podle § 1 odst. 1 „je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Řízení přitom musí působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti.“

Tabulka 14: Vazba mezi spokojeností s prací policie a hodnocením spolupráce s ní
(průměrné známky hodnocení policejních složek na „školní“ škále 1 –5)

Myslíte si, že	občané v místě Vašeho bydliště aktivně pomáhají policii při odhalování kriminality				občané v místě Vašeho bydliště aktivně pomáhají policii při předcházení kriminalitě				Policie ČR v místě Vašeho bydliště při odhalování trestné činnosti stojí o spolupráci občanů			
	Ano velmi	Spíše ano, než ne	Spíše ne, než ano	Ne, téměř vůbec	Ano velmi	Spíše ano, než ne	Spíše ne, než ano	Ne, téměř vůbec	Ano velmi	Spíše ano, než ne	Spíše ne, než ano	Ne, téměř vůbec
<i>Prům. známka na škále</i>												
Policie ČR - dopravní policie	2,4	2,6	3,0	3,3	2,4	2,6	2,9	3,4	2,4	2,7	3,1	3,7
Policie ČR vyšetřování trest. čin.	2,1	2,7	3,1	3,5	2,2	2,7	3,0	3,5	2,3	2,8	3,2	3,9
Městská policie	2,7	2,8	3,3	3,5	2,4	2,7	3,2	3,6	2,5	2,8	3,4	4,0

Jak dále vyplynulo z naší analýzy, nehrál věk ani vzdělání respondenta při volbě v této otázce roli. Také liberálnější či konzervativnější smýšlení zde nemělo žádný vliv. Určité, avšak ne příliš výrazné rozdíly se projevíly při třídění údajů dle pohlaví dotazovaných. Podíl mužů, kteří tvrdí, že občané nepomáhají aktivně při odhalování ani při předcházení trestné činnosti, je vyšší, než je tomu u žen. Více mužů se také domnívá, že policie nestojí o spolupráci občanů při odhalování trestné činnosti.

Pokud jde o postoje a názory respondentů na spolupráci občanů s policií z hlediska regionálního rozložení, můžeme konstatovat, že jednoznačně nejvíce skeptičtí jsou ohledně spolupráce s policií obyvatelé Karlovarského kraje. O aktivní pomoci občanů při odhalování trestné činnosti je přesvědčeno pouhých 15 % obyvatel tohoto kraje (oproti průměrným 37 %). Skeptičtí ohledně aktivní pomoci občanů při odhalování trestné činnosti, i když ne již tak výrazně, jsou také obyvatelé kraje Ústeckého.

Pokud jde o aktivní pomoc občanů při předcházení trestné činnosti, nejvíce negativních odpovědí uvedli obyvatelé Středočeského kraje. Pouze necelá pětina (19 %) obyvatel tohoto kraje se domnívá, že občané aktivně pomáhají při předcházení trestné činnosti (oproti průměrným 33 %), a zároveň tedy nejvíce obyvatel zde se domnívá, že občané nepomáhají (69 % oproti 57% průměru). Víceméně podobně vidí pomoc občanů při předcházení trestné činnosti obyvatelé kraje Plzeňského.

Jak již bylo řečeno, v názorech občanů na to, zda policie stojí o spolupráci při odhalování trestné činnosti, obecně převažovaly souhlasné odpovědi; jediným krajem, kde tomu tak nebylo, je Karlovarský kraj. Zatímco v průměru si více jak polovina občanů domnívá, že policie stojí o spolupráci při odhalování trestné činnosti, v Karlovarském kraji věří v takový postoj policie pouze jedna třetina jeho obyvatel. Mezi další kraje, kde je také poměrně vysoký počet občanů, kteří se domnívají, že policie nestojí o spolupráci, patří Hlavní město Praha, popř. Kraj Vysočina, i když zde nejsou tyto názory převažující.

Můžeme tedy konstatovat, že občané žijící v Karlovarském kraji jsou nejméně přesvědčení o spolupráci občanů s policií, a to jak z hlediska aktivní pomoci občanů, tak z hlediska toho, zda policie o tuto pomoc stojí. Naopak dosti pozitivní postoje k současné situaci spolupráce s policií ze strany občanů mají obyvatelé krajů Libereckého a Pardubického

5. Názory na prevenci kriminality

5.1 Postoje občanů k vlastní bezpečnosti

Každý člověk nese odpovědnost za své jednání a jeho právům korespondují tomu odpovídající povinnosti. Stát vstupuje a ingeruje do určitých oblastí života každého člověka za účelem nejen jeho ochrany, ale i ochrany a fungování celého společenství. Je třeba stanovit, jaká míra těchto zásahů je přípustná, možná a vhodná. Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon, a každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá (čl. 2 odst. 3 a 4 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR). Takto vymezuje přípustnost zásahů ze strany státu Ústava České republiky. Názory a představy lidí o tom, co vše by mělo patřit především do sféry jejich vlivu, a tedy i vlastní odpovědnosti, a co by naopak mělo být odpovědností státu, jsou a mohou být velmi různé. Jsou ovlivňovány mnoha faktory, které utvářejí jejich názor na život a svět.

Nejen důvěra občanů ve stát a jeho instituce, ale i „důvěra“ státu v občana je důležitým činitelem, který ovlivňuje fungování veřejných záležitostí. Pasivní postoj občanů není příliš vhodným předpokladem pro vytváření a fungování společenských mechanismů. Konkrétně, vědomí vlastní odpovědnosti a potřeba aktivního přístupu k ochraně své osoby, svého majetku a k předcházení jevům, které by mohly mít kriminogenní charakter, jsou nezbytnými atributy budování systému kriminální prevence.

V této souvislosti nás tedy zajímalo, do jaké míry se občané cítí být sami odpovědní v různých oblastech svého života za určité hodnoty a v jakých záležitostech naopak mají pocit, že tuto odpovědnost nese stát jakožto reprezentant a hlavní nositel veřejné moci.

Otázky jsme soustředili do dvou základních oblastí, které lze označit jako oblast bezpečnostní a oblast sociální. Pokud jde o oblast bezpečnosti, zodpovědnost za ochranu majetku (v konkrétním případě jsme se ptali na ochranu bytu a auta) spočívá podle převažujícího názoru dotázaných v převážné většině na nich samotných (85 %, resp. 76 %). Více jak polovina (52 %) se dokonce domnívá, že odpovědnost za ochranu jejich bytu spočívá pouze na nich.

Pokud jde o odpovědnost za ochranu před přepadením, za ochranu proti kapsářům na ulici a za to, aby se nestali oběťmi dopravní nehody, je zřejmý určitý posun v názoru občanů. Ve větší míře zde chápou tuto odpovědnost nejen jako vlastní, ale také jako odpovědnost státu. Nejvíce se tato tendence projevuje v rámci odpovědnosti za to, aby nebyli přepadeni. Necelá jedna třetina dotazovaných se domnívá, že odpovědnost v této věci je rozdělena rovným dílem mezi stát a občany. Další třetina respondentů chápe tuto odpovědnost jako odpovědnost státu a zbývající třetina občanů se domnívá, že spočívá na nich. Je vidět, že „bezpečné ulice“ patří v očích občanů mezi prvořadé úkoly státní moci v oblasti veřejné bezpečnosti. Za ochranu proti kapsářům na ulici činí odpovědným stát více jak čtvrtina respondentů, v tomto případě se více dotazovaných, tj. téměř polovina, kloní k názoru, že nesou v této věci odpovědnost sami, resp. spíše sami. Vlastní odpovědnost cítí dotazovaní občané ve značné míře také v případě předcházení tomu, aby se nestali obětí dopravní nehody. 60 % respondentů se domnívá, že vyhnout se dopravní nehodě je především jejich osobní zodpovědnost.

Tabulka 15a): Domníváte se, že odpovědnost za následující oblasti Vašeho života spočívá spíše na Vás nebo na státu? (v %)

Odpovědnost	Jen na mně	Spíše na mně než na státu	Rovným dílem na mně a na státu	Spíše na státu než na mně	Jen na státu	Neví
za ochranu mého bytu	51,6	33,3	12,7	1,5	0,7	0,2
za ochranu mého auta	42,7	33,0	13,1	2,3	0,5	8,4
abych se nestal obětí dopravní nehody	27,2	32,9	29,9	7,3	1,9	0,8
za ochranu proti kapsářům	22,9	24,5	23,7	20,0	8,5	0,4
za to, abych nebyl přepaden	13,7	20,4	32,1	25,6	7,5	0,7

Jak dále vyplývá z analyzovaných dat, ve sféře sociální mají dotazovaní občané obecně v mnohem větší míře pocit, že jde spíše o jejich „soukromou“ záležitost, za kterou nesou také sami vlastní odpovědnost. Naprostá většina dotazovaných (94 %) vyjádřila, že prožívání volného času chápe jako především vlastní odpovědnost. Přestože si lze těžko představit člověka, který by činil odpovědným za svůj volný čas kohokoli jiného, navíc „někoho“ tak odosobněného, jako stát, našly se výjimky potvrzující pravidlo - respondenti, kteří vnímají tuto odpovědnost nejen jako dělenou, ale dokonce jako odpovědnost spíše či dokonce pouze

státu. Jde sice o velmi malý počet dotázaných, přesto se jeví jako podstatné tuto skutečnost zdůraznit.

Jako další výrazně soukromou hodnotu vnímají respondenti výchovu svých dětí. Opět drtivá většina dotázaných (85 %) se cítí být v této věci odpovědná sama. Podobně chápou respondenti také odpovědnost za své vzdělání (téměř 4/5 respondentů) a za své zdraví (téměř 3/4 respondentů) jako odpovědnost především vlastní. U těchto dvou posledně jmenovaných záležitostí se však častěji dotázaní kloní i k názoru, že odpovědnost za jejich vzdělání (16 %) a jejich zdraví (19 %) je rovnoměrně rozdělena mezi stát a je samotné. Lidé ve věku 60 a více let častěji soudí, že odpovědnost za jejich zdraví je spíše také v rukou státu (a v podstatě tomu tak do značné míry je, protože jsou v tomto věku již závislí více na léčebných, než na preventivních postupech).

Odpovědnost za to, aby měli zaměstnání, chápou respondenti již méně často jako čistě soukromou záležitost, a ještě více tato skutečnost platí o odpovědnosti za to, aby měli v důchodu dost peněz. Více jak polovina dotázaných se sice domnívá, že získání a udržení si zaměstnání je především v jejich rukou, ale vcelku nezanedbatelný počet (necelá třetina) respondentů by tuto starost svěřila napůl do rukou státu. Také o starost s dostatkem finančních prostředků v důchodu by se téměř třetina respondentů podělila rovnoměrně se státem a téměř čtvrtina by ji dokonce svěřila především do rukou státu. Častěji takto smýšlejí u obou posledně zmíněných záležitostí lidé ve věkové skupině 60 a více let, přičemž výraznější je tato tendence u odpovědnosti za dostatek peněz v důchodu. Je to logické, neboť tyto lidé jako důchodci již často nemohou přisun svých finančních prostředků ovlivnit.

Z hlediska vzdělání lze u zkoumaných problematik nalézt některé názorové rozdíly. Nejvíce se odlišují svými názory občané se základním vzděláním bez vyučení, kteří se častěji domnívají, že odpovědnost za některé záležitosti spočívá na státu, resp. spíše na státu. Nejvýrazněji se tato tendence projevuje, pokud jde o odpovědnost za to, aby měli v důchodu dost peněz a odpovědnost za ochranu proti kapsářům na ulici. Méně výrazně pak pokud jde o odpovědnost za to, aby měli zaměstnání, odpovědnost za ochranu jejich bytu a auta, za to aby se nestali obětí dopravní nehody a konečně odpovědnost za vzdělání a za ochranu zdraví. Tomu odpovídá skutečnost, že méně často tyto respondenti chápou odpovědnost v těchto oblastech jako svou vlastní. Opačná tendence se vyskytuje, jak vyplývá z naší analýzy, u respondentů vysokoškolsky vzdělaných. Ti se výrazně častěji domnívají, že odpovědnost za

to, aby měli zaměstnání (74 %) a v důchodu dost peněz (60 %) spočívá zejména na nich (srovnej s tabulkou 15b). V méně intenzivní míře platí tento fakt také o dalších záležitostech.

Nabízí se i pohled na postoje občanů ohledně rozsahu odpovědnosti prizmatem jejich přístupu k míře svobody či bezpečí, tedy zda spíše preferují svobodu na úkor bezpečí či naopak (viz. rozdělení na „liberální“ a „konzervativní“ respondenty). Ukázalo se však, že tyto preference nehrají prakticky žádnou roli a nikterak v rámci naší výzkumné sondy neovlivňují názory občanů na rozsah jejich odpovědnosti ve zmíněných oblastech.

Tabulka 15b): Domníváte se, že odpovědnost za následující oblasti Vašeho života spočívá spíše na Vás nebo na státu? (v %)

Odpovědnost	Jen na mně	Spíše na mně než na státu	Rovným dílem na mně a na státu	Spíše na státu než na mně	Jen na státu	neví
za způsob prožívání volného času	75,5	18,7	4,6	1,0	0,2	0,1
za výchovu mých dětí	52,0	32,9	11,1	1,2	0,6	2,1
za mé vzdělání	44,6	34,8	15,8	3,6	0,5	0,6
za ochranu mého zdraví	41,0	34,5	18,6	4,5	1,0	0,3
abych měl zaměstnání	25,9	29,3	29,1	9,5	3,6	2,7
abych měl v důchodu dost peněz	18,8	24,7	31,9	17,2	6,5	0,8

Lze konstatovat, že čím méně mají občané pocit, že mohou mít vliv na „běh událostí“, tím více vnímají odpovědnost za „neovlivnitelnou“ situaci jako odpovědnost mimo ně, odpovědnost společenství, tedy státu. Jakmile nabývají dojem, že nejsou jediní, kdo ovlivňují nakládání s danou záležitostí, začínají být nejistí a častěji by se odpovědnosti za takovou záležitost zbavili vůbec. Nejmarkantněji se tato tendence ukazuje v oblastech pouliční bezpečnosti a důchodového zabezpečení. Jak vyplývá z naší analýzy, je toto uvažování vlastní především občanům se základním vzděláním bez vyučení.

5.2 Preventivní a represivní postoje obyvatel ČR

Známé úsloví, vzešlé původně z oblasti medicíny, hovoří zhruba v tom smyslu, že nejlepší léčbou je vždy a za všech okolností prevence. Mnoho z nás si již dávno zvyklo říkat, že podobná slova platí i ve spojení s kriminalitou a s úsilím o její kontrolu. Jak nicméně připomínají někteří kriminologové¹⁶, všeobecně akceptovaným se takový postoj dosud nestal. Mimo jiné i proto se v odborné literatuře setkáváme stále častěji s tvrzením, že jedním z hlavních úkolů, které kriminology i jiné experty působící v oblasti kontroly kriminality do budoucna čekají, je věnovat podpoře a propagaci preventivních přístupů maximální úsilí, a to i mezi nejširší veřejností.

Z výše uvedeného přirozeně vyvstává otázka, jak náročná bude realizace takového úkolu pro odborníky v České republice. Souvisí to pochopitelně do značné míry s tím, jaké postoje k preventivním opatřením coby možné cestě ke snížení kriminality převládají mezi občany. Možností, jak tuto skutečnost zjistit, je samozřejmě celá řada. V našem výzkumu jsme se inspirovali některými zahraničními studiemi, v nichž se autoři zajímali nejen o pohled respondentů na tuto problematiku v obecnější rovině, ale i o jejich názory na efektivitu určitých konkrétních preventivních, či naopak spíše represivních opatření¹⁷.

Pokud jde o zmíněné obecnější vnímání možných cest a způsobů, jak může společnost čelit problému kriminality, rozhodli jsme se vyjít ze skutečnosti, že již tradičně bývá mezi veřejností v těchto souvislostech jednou z nejdiskutovanějších otázek kriminalita dětí a mládeže. Díky tomu lze podle našeho mínění předpokládat, že potenciální respondenti mají v tomto ohledu vytvořeno alespoň částečně vlastní představu o tom, jaký přístup může v úsilí o její snížení přinést kýžený efekt. Zvláště pak, položíme-li proti sobě jako na pomyslné misky vah opatření charakteru výrazně represivního a charakteru výrazně preventivního, mezi nimiž necháme dotyčnou osobu volit. V našem dotazníku bylo toto rozhodování mezi uvedenými dvěma základními cestami postaveno na ztotožnění se respondentem s jedním ze dvou nabízených výroků. Pomocí nich měl vyjádřit, v čem spočívá nejlepší způsob, jak zabránit mladým lidem páchat zločiny. Znění uvedených výroků bylo přitom následující:

¹⁶ Srov. např. Huizing, D., Mihalic, S.: Preventing Juvenile Delinquency. In: Kury, H., Obergfell-Fuchs, J.: Crime Prevention, New Approaches. Mainz, Weisser Ring 2003, str.28

¹⁷ Vycházeli jsme například z výzkumu, realizovaného v roce 2003 v Kanadě. Viz.: Canadian Attitudes Towards Crime Prevention. Ottawa, EKO Research Associates 2004.

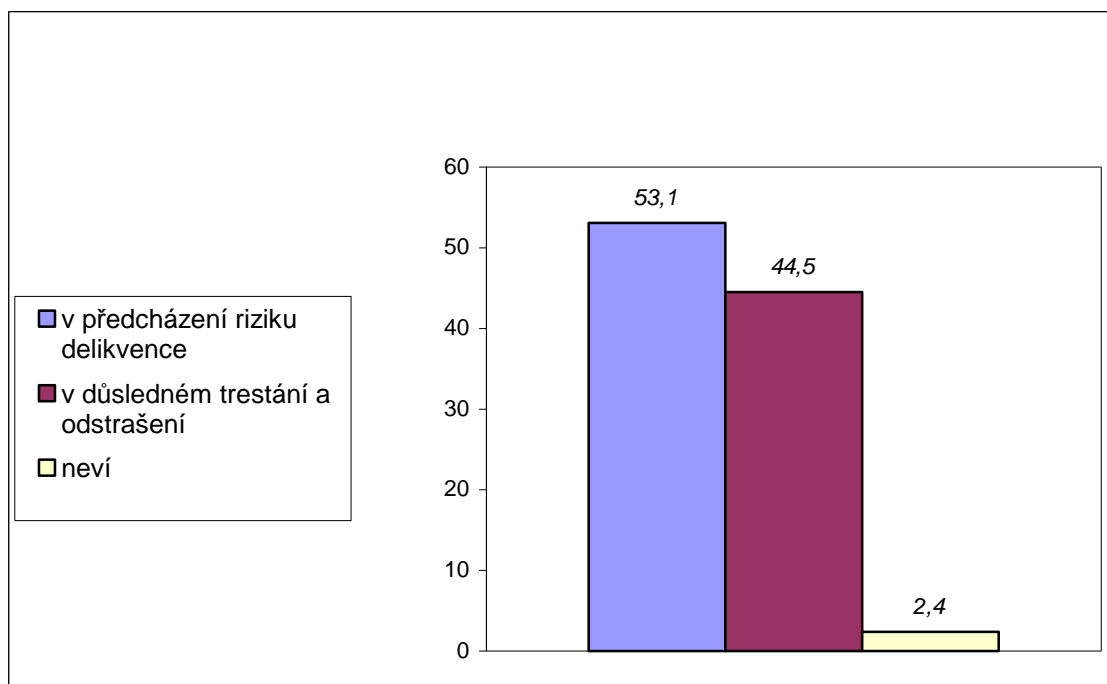
Nejlepší způsob, jak zabránit tomu, aby mladí lidé páchali zločiny, spočívá:

A. v předcházení riziku delikvence, ve včasné zapojování problémových mladých lidí do výchovných činností a zájmů, jako jsou například sportovní aktivity, programy pro získání pracovní kvalifikace, léčebné programy závislosti na drogách.

B. v jejich důsledném trestání a odstrašení, v uplatnění citelnějších trestů včetně případných trestů odnětí svobody, neboť mladí lidé, u nichž je riziko, že by se deliktů mohli dopustit, si pak dobře rozmyslí, zda se jim kriminalita vyplatí nebo nevyplatí.

Odpovědi respondentů shrnuje následující graf.

Graf 8: V čem spočívá nejlepší způsob, jak zabránit delikvenci mladých lidí (v %)

Jak je patrné na první pohled, poměr odpovědí byl u této otázky i přes mírnou převahu zastánců prvního z výroků vcelku vyrovnaný. Porovnáme-li nicméně tento výsledek například s výše vzpomínanou kanadskou studií, jeví se česká veřejnost ve vztahu k prevenci a jejím možnostem v rámci kontroly kriminality dětí a mládeže jako výrazně skeptičtější. Kanadský výzkum, v němž byla respondentům předložena stejná otázka, totiž hovoří o celkem 73 % osob, přiklánějících se k variantě spočívající v předcházení rizikům delikvence, a to oproti pouhým 26 %, spoléhajícím se na důsledné trestání a odstrašení (1 % respondentů se v uvedeném výzkumu nedokázalo pro žádnou z variant rozhodnout).

Hlubší analýza získaných výsledků pak mimo jiné ukazuje, že zatímco pohlaví respondenta u volby v této otázce roli nehrálo (muži i ženy byli rovnoměrně zastoupeni v obou názorových

skupinách), určité, avšak statisticky nepříliš významné rozdíly vyšly najevo ve spojení se vzděláním dotazovaných osob (podíl zastánců preventivního přístupu byl vyšší u lidí s vyšším vzděláním) a rovněž s jejich věkem (počet zastánců represivního přístupu mírně rostl s věkem, přičemž respondenti starší 60ti let se ve srovnání s ostatními skupinami jeví jako výrazně represivněji naladěni).

Tabulka 16: Rozdělení respondentů podle věku a dosaženého vzdělání

Zvolená varianta	Respondenti podle věku (v %)				Respondenti podle vzdělání (v %)					Celkem (v %)
	15-21	22-40	41-59	60 a více	základní	vyučen	střední bez maturity	střední s maturitou	VŠ	
Předcházení rizikům delikvence	60,2	57,3	56,1	41,9	50,1	48,1	55,0	58,1	56,6	53,1
Důsledné trestání a odstrašení	38,0	40,1	42,1	55,4	46,3	49,3	43,8	39,5	41,4	44,5
Neví	1,8	2,6	1,8	2,7	3,6	2,6	1,2	2,4	2,0	2,4

Pokud odpovědi u této otázky porovnáme s (v jiné otázce projevenými) názory respondentů na to, zda by doporučovali změnu současných zákonů ve prospěch svobody, či naopak ve prospěch většího bezpečí občana, ukazuje se, že mezi těmi, kdo by uvítali více osobní svobody, je více zastánců preventivních přístupů než mezi respondenty, kteří jsou naopak pro vyšší míru osobního bezpečí. I mezi těmi, kteří ve vztahu k poměru svobody a bezpečí vyjádřili s našimi současnými zákony spokojenost (necítí potřebu je v tomto směru měnit), nacházíme více zastánců prevence než represe. Procentuální podíl respondentů v uvedených kategoriích shrnuje následující tabulka.

Tabulka 17: Preventivní a represivní přístup podle umístění na ose svoboda – bezpečí

	Více osobní svobody	Současný poměr odpovídá	Více osobního bezpečí
Předcházení riziku	61,0 %	60,1 %	48,4 %
Důsledné trestání	36,8 %	37,8 %	50 %
Neví	2,2 %	2,1 %	1,6 %
Celkem	100 %	100 %	100 %

5.3 Jaké konkrétní typy preventivních programů by respondenti podpořili

Není pochyb o tom, že kriminalitě je možno předcházet různými způsoby. Po celém světě jsou dnes realizovány stovky programů, jejichž cílem je právě prevence kriminality či jiných forem sociálně patologického chování. Tyto programy nicméně vycházejí z často velmi rozdílných filozofií a do značné míry se liší i způsoby a metody, jimiž se kýženého cíle snaží dosáhnout. O efektivitě jednotlivých typů se přitom i mezi odborníky vedou spory. Platí bohužel, že výzkumy, zabývající se měřením skutečné účinnosti jednotlivých programů, jsou dosud spíše výjimkou, a to i přesto, že potřeba takto orientovaných výzkumů je v kriminologické literatuře v posledních letech zmiňována takřka do omrzení. Lidé, kteří jsou zodpovědní za výběr a realizaci jednotlivých preventivních programů, se tak za této situace často rozhodují spíše podle vlastního přesvědčení o tom, co může být v předcházení kriminalitě účinné, než na základě skutečných empirických důkazů.

Lze předpokládat, že podobně jako názory odborníků na účinnost jednotlivých typů programů se liší i názory veřejnosti. Otázka, kterým programům lidé věří, a které naopak pokládají za neefektivní či dokonce za zcela zbytečné, je přitom velmi důležitá, neboť mají-li být do prevence investovány prostředky z veřejných financí, je podstatné, aby občané sami pokládali tyto investice v zásadě za smysluplné. Zároveň je ovšem nutné pamatovat i na to, že sympatie veřejnosti ve vztahu k určitému typu programu se nemusí vždy shodovat se **skutečnou efektivitou** takového programu, a tak by názory občanů neměly být nikdy výhradním argumentem, proč některé programy finančně podpořit, zatímco jiné nikoli. Úkolem odborníků by pak přirozeně mělo být informace o empiricky ověřené účinnosti různých typů programů veřejnosti soustavně a vhodnou formou předkládat.

V našem výzkumu jsme respondenty v souvislosti s tímto problémem oslovili způsobem, který se osvědčil již v některých dřívějších studiích Institutu pro kriminologii a sociální prevenci¹⁸. Postavili jsme je před úkol, aby se vžili do role osoby, která má v této oblasti pravomoc rozhodnout. Otázka tak zněla: „Představte si, že jste předsedkyní (předsedou) vlády a máte rozhodnout, které preventivní programy omezování kriminality máte zvláště podpořit, aby využití prostředků bylo efektivní. Vyberte z následujícího seznamu pět nejdůležitějších“.

Zmiňovaný seznam, který respondenti dostali při výběru k dispozici, obsahoval celkem 24 typů programů. Následující pořadí je dáno množstvím voleb, které jednotlivé programy

¹⁸ Srov. např. Holas, J., Večerka, K.: Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst. Praha, IKSP 2003.

obdržely, přičemž v procentech vždy uvádíme údaj, kolik respondentů z celkového počtu daný program či opatření jmenovalo mezi požadovanými pěti, které by „zvláště podpořili“. Dodejme, že pouze 8 respondentů (tedy jen 0,7 %) se v této otázce nedokázalo rozhodnout a příslušnou volbu neučinilo.

Tabulka 18: Celkové pořadí programů podle míry podpory (v %)

1. Programy pro snižování nezaměstnanosti	57,4
2. Zvýšení množství policistů na ulicích	44,7
3. Zavedení většího množství bezpečnostních kamer do ulic	30,9
4. Systém důraznějšího postihu rodičů za nevládnutí výchovy svých dětí	29,6
5. Programy vedoucí k úspěšnému léčení drogových závislostí	28,3
6. Aktivity dětských a mládežnických organizací	25,8
7. Programy plošného vyhledávání a pomoci dětem s výchovnými problémy	24,8
8. Stavby sportovišť a pouličních sportovních pláček	21,0
9. Právní a etická výchova ve školách	20,8
10. Zabezpečení více prof. i dobrovolných pracovníků pro práci s mládeží	19,9
11. Rozvoj specializovaných klubů pro mládež na „šikmé ploše“	19,8
12. Otevírání azylových domů pro občany v tísní	19,3
13. Kulturní a vzdělávací programy pro Romy	19,2
14. Rozšíření množství a kapacity věznic, aby šlo uvěznit více pachatelů	19,1
15. Programy zaměřené na výchovu mladých lidí k partnerství a rodičovství	17,0
16. Zlepšení technického vybavení policie	16,7
17. Podporování úsilí těch občanů, kteří si chtějí lépe zabezpečit svůj majetek	15,2
18. Přednášková činnost na školách	13,4
19. Programy lepšího osvětlování ulic	12,3
20. Vytváření občanských hlídek, tzv. domobrany, zvýšit dohled	11,6
21. Vědecký výzkum příčin a podmínek kriminality	9,3
22. Poradenská činnost a linky důvěry	8,9
23. Podporování aktivit církví	5,4
24. Podporování osvěty o obraně proti kriminalitě tiskem letáků, informačních brožur	5,2

Uvedené pořadí se rozhodně sluší doplnit poznámkou, že programy směřující ke snižování nezaměstnanosti, a stejně tak i programy zvyšování počtu policistů v ulicích, se na prvních

dvou místech neumístily pouze v celkovém souhrnu všech odpovědí. Jako dvě možnosti vůbec nejefektivnějšího využití prostředků v boji s kriminalitou je totiž shodně vnímali i respondenti v rámci jednotlivých věkových kategoriích, a stejně tak muži jako ženy, případně respondenti s různým typem vzdělání. Stejně bodovala tato dvě opatření i mezi „zastánci“ preventivních, nebo naopak „represivních“ přístupů k omezování kriminality mládeže (tedy rozuměno v tom smyslu, jak se ve výše popsané otázce respondenti ztotožnili s jedním ze dvou protichůdných výroků o kontrole kriminality mládeže).

Co se týče programů zaměřených na nezaměstnanost, u prvně jmenované skupiny, preferující prevenci, tato převažující volba pochopitelně nepřekvapí (mezi pěti nejefektivnějšími opatřeními uvedlo tento program 62 % respondentů z této skupiny). Méně bychom ale možná již očekávali, že ho nejčastěji budou volit i zástupci skupiny druhé, preferující v oblasti kontroly delikvence mládeže v otázku navozené obecně rovině spíše represivní postupy. Ačkoli tyto programy zaměřené na nezaměstnané volilo v této skupině mezi pěti nejefektivnějšími již jen 52 % respondentů, i tak to bylo ze všech nabízených 24 programů nejvíce. Zdá se tedy, že veřejnost vcelku jednotně vnímá, že mezi nezaměstnaností a vznikem kriminálního jednání existuje silná příčinná souvislost, a očekává tak, že by preventivní opatření cílená právě do této oblasti mohla kriminalitu znatelně snížit.

Při podrobnějším rozboru programů, které se v celkovém pořadí umístily na dalších místech, zde již platí, že porovnáme-li je z hlediska různých třídicích znaků (zejména věku a vzdělání), preference se mezi jednotlivými skupinami respondentů lišily. Rozdíly shrnuje následující tabulka. U každého programu je přitom uveden nejen údaj v procentech o podílu respondentů, kteří ho v dané kategorii (věkové a vzdělanostní) zvolili mezi pět nejefektivnějších, ale současně je v závorce pod tímto číslem k dispozici i informace o pořadí, v jakém se program z hlediska příslušné skupiny respondentů umístil.

Tabulka 19: Preferované preventivní programy podle věku a vzdělání (v %)

Typ programu	Respondenti podle věku				Respondenti podle vzdělání				
	15-21	22-40	41-59	60 a více	základní	vyučen	střední bez mat.	střední s maturitou	VŠ
Programy snižování nezaměstnanosti	53,2 (1)	58,3 (1)	56,7 (1)	58,8 (1)	51,0 (1)	58,3 (1)	60,4 (1)	59,3 (1)	50,1 (2)
Více policistů v ulicích	43,0 (2)	42,5 (2)	45,1 (2)	47,7 (2)	44,4 (2)	46,9 (2)	40,1 (2)	42,5 (2)	51,0 (1)
Více bezpečnostních kamer	29,4 (5)	30,9 (3)	28,1 (4)	34,6 (3)	29,3 (6)	33,4 (3)	30,0 (4)	28,1 (6)	33,6 (4)
Postih rodičů za nezvládnutí výchovy dětí	23,9 (7)	28,1 (5)	31,6 (3)	31,5 (4)	29,8 (5)	29,5 (4)	27,2 (5)	29,1 (3-4)	35,5 (3)
Programy léčení drogových závislostí	33,0 (4)	30,2 (4)	28,0 (5)	24,1 (5)	30,3 (3)	28,1 (5)	24,7 (8)	29,1 (3-4)	29,3 (6)
Dětské a mládežnické organizace	34,9 (3)	25,5 (7)	26,2 (6)	22,2 (8)	30,2 (4)	20,7 (10)	26,2 (6)	29,0 (5)	29,4 (5)
Vyhledávání „problémových“ dětí	29,3 (6)	26,1 (6)	24,3 (9)	22,7 (7)	22,6 (8)	25,4 (6)	33,3 (3)	24,0 (8)	14,7 (14)
Stavby sportovišť a sport. plácků	20,3 (11-12)	22,2 (9)	24,4 (8)	16,8 (15)	18,9 (13)	17,6 (15)	25,5 (7)	24,4 (7)	18,3 (11)
Právní a etická výchova ve školách	20,2 (13)	17,9 (14)	24,9 (7)	20,2 (9)	18,8 (14)	21,4 (9)	19,1 (13)	21,7 (9)	19,7 (9)
Více prac. pro práci s mládeží	20,3 (11/12)	19,7 (11)	19,9 (10)	20,1 (10)	19,2 (11-12)	18,2 (13/14)	21,9 (9)	20,2 (11)	23,8 (8)
Kluby pro mládež „na šikmé ploše“	21,1 (9/10)	22,5 8	19,8 11	15,6 (17)	20,2 (10)	23,2 (7)	13,9 (18)	19,1 (13)	17,6 (12)
Azylové domy pro občany v tísní	16,5 (15)	20,6 (10)	19,6 (12)	18,8 (12)	17,6 (15)	18,2 (13/14)	21,2 (10)	20,4 (10)	19,0 (10)
Kult. a vzděl. programy pro Romy	21,1 (9/10)	19,6 (12)	17,5 (15)	19,4 (11)	19,2 (11/12)	18,7 (12)	14,5 (17)	19,8 (12)	26,2 (7)
Rozšíření kapacity věznic	21,3 (8)	19,5 (13)	14,2 (18)	23,0 (6)	23,7 (7)	21,9 (8)	17,9 (15)	17,3 (15)	9,8 (22)
Výchova mladých lidí k rodičovství	20,1 (14)	14,5 (17)	17,7 (14)	18,2 (13)	21,2 (9)	16,5 (16)	16,2 (16)	18,3 (14)	11,2 (20)
Zlepšení technického vybavení policie	11,9 (18)	15,9 (15)	18,0 (13)	17,7 (14)	9,6 (23)	19,7 (11)	20,9 (11)	15,5 (17)	10,3 (21)

Pokrač. tabulky č. 19

Typ programu	Respondenti podle věku				Respondenti podle vzdělání				
Podpora občanů, kteří zabezp. majetek	10,9 (20)	15,0 (16)	15,0 (16)	16,6 (16)	10,6 (20)	14,2 (18)	18,4 (14)	16,6 (16)	14,5 (15)
Přednášková činnost na školách	15,6 (16)	12,7 (18-19)	14,7 (17)	12,0 (19)	16,6 (16)	12,9 (19)	12,3 (19)	13,2 (18)	13,8 (17)
Lepší osvětlení ulic	10,1 (21)	12,7 (18/19)	11,7 (20)	13,1 (18)	10,3 (21)	14,9 (17)	6,8 (22)	12,4 (19)	12,5 (18)
Občanské hlídky a domobrana	13,7 (17)	10,8 (22)	12,1 (19)	11,3 (20)	11,3 (18)	10,0 (20)	19,9 (12)	8,9 (20)	14,3 (16)
Vědecký výzkum kriminality	7,3 (23)	11,9 (20)	9,0 (21)	7,6 (22)	8,1 (24)	9,9 (21)	8,2 (20)	7,8 (22)	15,5 (13)
Poradenství a linky důvěry	11,1 (19)	11,0 (21)	7,8 (22)	6,9 (24)	12,1 (17)	8,7 (22)	6,4 (23)	8,3 (21)	11,5 (19)
Aktivity církví	1,8 (24)	2,6 (24)	6,0 (23)	9,3 (21)	10,1 (22)	3,9 (24)	7,8 (21)	4,2 (24)	6,3 (23)
Osvěta formou letáků a brožur	8,3 (22)	4,1 (23)	3,9 (24)	7,1 (23)	10,7 (19)	4,8 (23)	2,2 (24)	5,7 (23)	3,4 (24)

Z hlediska věku stojí za zmínku například menší podpora programů dětských a mládežnických organizací, staveb sportovišť a sportovních pláček či klubů pro mládež na šikmé ploše ze strany nejstarší věkové kategorie respondentů ve srovnání s kategoriemi mladšími. Respondenti ve věku 41-59 let naproti tomu zjevně méně než ostatní důvěřují efektivitě případného rozšiřování množství a kapacity věznic.

Zohledníme-li rozdíly mezi skupinami respondentů podle dosaženého vzdělání, nejvíce se lišily názory u otázky rozšiřování množství a kapacity věznic, a to mezi lidmi se základním vzděláním (7. místo v celkovém pořadí) a vzděláním vysokoškolským (až 22. místo). Vysokoškoláci oproti dalším skupinám také zjevně méně důvěřují programům vyhledávání problémových dětí, a naopak více než jiní respondenti by podpořili kulturní a vzdělanostní programy pro Romy. Lidé se základním vzděláním pak oproti jiným vzdělanostním skupinám pro změnu více preferují rozvoj programů na výchovu mladých lidí k rodičovství, a naopak méně podporují zlepšení technického vybavení policie (až 23. místo v pořadí – je zajímavé, že v této otázce se ve srovnání se zbývajících skupinami shodují s vysokoškoláky). Zaujme i výraznější podpora klubů pro mládež na šikmé ploše mezi respondenty s vyučením.

Kromě výše uvedených kategorií je zajímavé porovnat názory dotázaných osob na účinnost jednotlivých typů programů i z hlediska kraje, v němž daný respondent žije (viz příloha, tabulka B). Zvýrazněny jsou přitom vždy ty programy, u nichž se v kraji podpora respondentů

výrazněji lišila oproti průměru za celou ČR (například vyšší podpora programů vedoucích k úspěšnému léčení drogových závislostí mezi občany kraje Středočeského, Pardubického a Zlínského, případně vyšší podpora zlepšení technického vybavení policie v kraji Ústeckém).

5.4 Jaké typy programů by respondenti naopak nepodpořili

O názorech respondentů na účinnost, respektive neúčinnost jednotlivých preventivních opatření, v jistém smyslu více vypovídají jejich odpovědi na další otázku. Jednalo se z jejich strany sice o úvahu nad totožným seznamem 24 typů programů či opatření, z nichž v otázce předcházející vybírali pět nejúčinnějších, avšak tentokrát nás zajímal problém opačný. Chtěli jsme totiž vědět, zda mají pocit, že některé z uvedených typů programů pro možné snížení kriminality žádný význam nemají, tudíž peníze na ně vynakládané jsou z pohledu respondentů v zásadě zbytečným výdajem.

Je třeba si uvědomit, že předchozí požadavek, aby respondenti zvolili (pouze) pět typů programů, které považují z hlediska prevence za nejefektivnější, byl do jisté míry limitující. Mohlo se totiž stát, že ačkoli se některé z uvedených opatření v konečném pořadí ocitlo až mezi posledními, neznamenal to, že by ho respondenti obecně považovali za opatření z hlediska předcházení kriminalitě neúčinné – pouze dali při omezené volbě přednost opatřením či programům jiným. Opačně zvolená otázka, tedy požadavek vybrat z našeho seznamu ty typy programů, které z jejich hlediska představují víceméně mrhání finančními prostředky, nám tak mohla ukázat, zda se najde takový program, v nějž respondenti skutečně nevěří a který považují za zbytečný.

Z tohoto hlediska je jistě zajímavým zjištěním, že o něco málo více než polovina všech respondentů (52 %) v námi předloženém seznamu žádný typ programu, který by považovala z hlediska prevence kriminality za zcela bezvýznamný a prostředky na něj vynakládané za zbytečné, nenalezla. Znamená to, že všech 24 uvedených typů opatření či programů se těmito respondencím jevílo jako více či méně účinné cesty k omezování kriminality, které mají své opodstatnění. Zbylá část respondentů (tedy 48 %) již nicméně byla k některým typům programů kritičtější a vyslovila názor, že podle nich smysl nemají a jejich podpora je zbytečná. Tyto respondenty jsme následně požádali, aby tyto programy vyjmenovali, přičemž tentokrát jsme jejich volbu limitovali počtem maximálně tří položek.

Tabulka 20: Pořadí programů podle množství respondentů, kteří je označili jako zbytečné (v %)

1. Podporování aktivit církví	20,0
2. Podporování osvěty o obraně proti krim. tiskem letáků, informačních brožur	14,3
3. Rozšíření množství a kapacity věznic pro možnost uvěznit více pachatelů	13,5
4. Vytváření občanských hlídek, tzv. domobrany, zvýšit dohled	13,0
5. Kulturní a vzdělávací programy pro Romy	12,0
6. Vědecký výzkum příčin a podmínek kriminality	7,9
7. Podporování úsilí těch občanů, kteří si chtějí lépe zabezpečit svůj majetek	5,6
8. Programy lepšího osvětlování ulic	5,5
9.-10. Poradenská činnost a linky důvěry	3,8
9.-10. Programy vedoucí k úspěšnému léčení drogových závislostí	3,8
11. Přednášková činnost na školách	3,6
12. Rozvoj specializovaných klubů pro mládež na „šikmé ploše“	3,3
13. Zabezpečení více prof. i dobrovolných pracovníků pro práci s mládeží	3,1
14. Zlepšení technického vybavení policie	2,5
15. Systém důraznějšího postihu rodičů za nezvládnutí výchovy svých dětí	2,3
16. Právní a etická výchova ve školách	2,0
17. Programy zaměřené na výchovu mladých lidí k partnerství a rodičovství	1,8
18.-20. Zavedení většího množství bezpečnostních kamer do ulic	1,5
18.-20. Zvýšení množství policistů na ulicích	1,5
18.-20. Stavby sportovišť a pouličních sportovních pláček	1,5
21. Aktivity dětských a mládežnických organizací	1,0
22. Otevírání azylových domů pro občany v tísní	0,7
23. Programy plošného vyhledávání a pomoci dětem s výchovnými problémy	0,6
24. Programy pro snižování nezaměstnanosti	0,5

N = 1100

Ukázalo se, že jako zdaleka „nejzbytečnější“ z hlediska prevence kriminality se respondentům jeví investice do aktivit církví. Tuto odpověď zvolila totiž hned pětina dotázaných z celkového počtu. Zdá se, že v ČR, která patří k nejateističtějším zemím, panuje nedůvěra k aktivitám, které vyvíjejí církevní sdružení. Zhruba desetina respondentů pak z hlediska prevence kriminality považuje za zbytečné podporovat osvětu formou letáků a brožur,

rozšiřovat množství a kapacitu věznic, zřizovat občanské hlídky a domobrany a také realizovat kulturní a vzdělávací programy pro Romy. Naopak vskutku zanedbatelné množství respondentů (méně než 1 % z celkového počtu) by bylo proti investicím určeným na otevírání azylových domů pro občany v tísní, programy plošného vyhledávání a pomoci dětem s výchovnými problémy a na programy pro snižování nezaměstnanosti.

Stojí jistě za zmínku, že porovnáme-li i u této otázky odpovědi respondentů s jejich obecným názorem na účinnost spíše „preventivně orientovaných“ či spíše „represivně orientovaných“ opatření, projeveným v předchozí otázce (viz. výše), obě skupiny se zde až na výjimky v pohledu na neúčinnost určitých programů shodují. Určitý rozdíl je ale, celkem podle očekávání, v pojetí možnosti omezit kriminalitu rozšířením množství a kapacity věznic. Zatímco pro zastánce spíše preventivních přístupů se jedná o druhé nejméně účinné opatření ze všech (hned za aktivitami církví), které mezi třemi nejméně efektivními opatřeními jmenovalo 18 % respondentů z uvedené skupiny, mezi zastánci spíše represivních přístupů bylo takových respondentů jen 8 %. Určité neshody mezi zmíněnými dvěma skupinami bylo možno vypočítat i u názorů na programy lepšího osvětlování ulic (7 %, resp. 4 %) a u opatření založeného na zabezpečení více profesionálních i dobrovolných pracovníků pro práci s mládeží (2 %, resp. 5 %).

Opět se pochopitelně nabízí možnost porovnat získané údaje s údaji o pohlaví, věku či vzdělání respondentů. Co se týče rozdílů mezi muži a ženami, ukázalo se, že názory obou skupin jsou v zásadě shodné. Určitá, avšak statisticky nepříliš významná neshoda panovala pouze u hodnocení programů lepšího osvětlování ulic, které za neúčinné pokládal takřka dvojnásobný počet mužů než žen (7 %, resp. 4 %). To může být pochopitelně dáno pocitem strachu na neosvětlené ulici, který mohou ženy zažívat intenzivněji než muži. Srovnání odpovědí na základě třídění podle věku a vzdělání respondentů pak shrnuje následující tabulka. Procenta jsou zde přitom vypočítána pouze pro ty respondenty, kteří na příslušnou otázku odpovídali (tedy uvedených 48 % z celkového počtu respondentů, tj. N= 532).

Z hlediska věku se ukázalo, že vůbec největší rozdíly je možno vypočítat v názoru na neúčinnost opatření typu kulturních a vzdělávacích programů pro Romy, a to porovnáme-li mínění nejmladší věkové skupiny (15-21 let) se skupinami ostatními. Zatímco mezi nejmladšími respondenty považovala takový typ opatření za zbytečný takřka polovina všech, kdo na tuto otázku odpovídali, u občanů starších 41 let to bylo již jen zhruba 24 %. Nejmladší věková skupina se z hlediska prevence kriminality oproti ostatním kritičtěji stavěla rovněž

k možnostem lepšího osvětlení ulic či k právní a etické výchově na školách, naopak skupina nejstarší (60 a více let) byla o něco skeptičtější ohledně programů léčení drogových závislostí.

Co se týče vzdělání respondentů, určitá neshoda panovala například v otázce rozšiřování kapacity věznic (zbytečné připadá spíše lidem s vyšším vzděláním) či vědeckého výzkumu kriminality (zbytečné připadá naopak spíše lidem se vzděláním nižším). Skupina respondentů s vysokoškolským vzděláním pak v porovnání s ostatními vystupovala kritičtěji k opatření typu postihu rodičů za nezvládnutí výchovy a také k programům výchovy mladých lidí k rodičovství. Uvedené rozdíly nicméně nebyly statisticky příliš významné.

Tabulka 21: Nejméně podporované preventivní programy podle věku a vzdělání (v %)

Typ programu	Respondenti podle věku (%)				Respondenti podle vzdělání (%)				
	15-21	22-40	41-59	60 +	základní	vyučen	střední bez mat.	střední s maturitou	VŠ
Aktivity církví	42,5	49,3	49,0	40,8	48,3	48,5	47,6	42,6	51,4
Osvěta – letáky, brožury	33,6	33,1	32,6	37,2	42,4	30,9	40,3	34,2	31,8
Rozšíření kapacity věznic	28,9	35,6	32,2	25,5	24,4	27,3	33,4	36,5	33,7
Občanské hlídky a domobrana	24,0	33,2	33,4	25,5	28,7	31,4	26,6	33,4	25,4
Kult. a vzděl. programy pro Romy	47,2	32,5	23,7	23,8	37,5	30,8	26,9	26,4	23,7
Vědecký výzkum krim.	20,7	18,8	15,5	23,8	15,1	18,5	22,0	21,9	10,8
Podpora občanů zabezp. majetek	10,7	13,9	11,9	14,8	14,0	13,4	13,2	13,2	9,0
Lepší osvětlení ulic	23,0	10,2	11,1	14,4	18,0	8,7	17,2	15,4	7,4
Poradenství a linky důvěry	5,6	5,9	11,7	12,3	2,9	9,9	10,4	7,5	13,1
Programy léčení drogových záv.	6,8	5,9	7,5	15,7	9,4	12,8	3,6	6,2	7,4
Přednášková činnost na školách	10,2	9,6	9,7	5,3	6,5	8,9	5,3	11,2	7,0
Kluby pro mládež na šikmé ploše	0,0	6,5	11,0	6,5	2,9	7,3	7,4	8,4	9,0
Více pracovníků pro práci s mládeží	4,4	6,5	9,7	8,2	2,7	8,8	3,6	8,8	10,0

Pokrač. tabulky č.21

Typ programu	Respondenti podle věku (%)				Respondenti podle vzdělání (%)				
Zlepšení techn. vybavení policie	0,0	7,4	6,2	5,4	10,6	5,9	7,2	5,5	5,4
Postih rodičů za nezvládnutí výchovy dětí	10,8	5,0	3,6	9,0	13,3	5,5	6,0	3,6	14,1
Právní a etická výchova ve školách	12,0	3,8	6,6	2,9	9,4	5,7	3,5	5,2	0,0
Výchova mladých lidí k rodičovství	0,0	3,4	7,3	4,5	0,0	3,0	2,6	6,0	12,7
Více bezpečnostních kamer	5,0	3,9	4,0	1,9	6,5	4,3	3,0	2,9	2,3
Více policistů v ulicích	5,0	3,7	2,3	5,2	3,8	4,5	4,3	2,1	5,4
Stavby sportovišť a sport. pláček	2,8	3,6	1,6	8,3	2,9	4,5	5,4	2,6	2,7
Dětské a mlád. organizace	2,8	1,4	3,5	2,6	0,0	3,2	1,5	1,9	5,4
Azylové domy pro občany v tísní	4,0	1,7	0,7	2,8	0,0	1,2	3,9	1,2	3,3
Vyhledávání „problémových“ dětí	0,0	2,0	2,1	1,1	0,0	0,8	1,5	2,1	6,7
Programy snižování nezaměst.	0,0	1,7	1,3	0,8	0,0	2,2	1,1	0,6	0,0

Asi nejlepší představu o tom, jakou podporu dané typy programů u respondentů skutečně mají, získáme tak, že vzájemně **porovnáme** kladné (výběr mezi 5 typů programů, které by respondent zvláště podpořil) i záporné volby (výběr 3 programů, které by naopak nepodpořil). Takové porovnání umožňuje následující tabulka č. 22. Z ní je dobře patrné, že podpora některých programů se jeví jako poněkud rozporuplná. Týká se to především kulturních a vzdělávacích programů pro Romy a také rozšiřování množství a kapacity věznic. Obě uvedená opatření by sice zhruba pětina respondentů podpořila, avšak zároveň je více než desetina respondentů považuje za zbytečné. Zhruba stejný podíl příznivců i odpůrců pak mají občanské hlídky a domobrana.

Tabulka 22: Nejvíce a nejméně podporované preventivní programy (v %)

Typ programu	Volilo mezi 5 nejlepších	Volilo mezi 3 nejhorší
Programy snižování nezaměstnanosti	57,4	0,5
Více policistů v ulicích	44,7	1,5
Více bezpečnostních kamer	30,9	1,5
Postih rodičů za nezvládnutí výchovy dětí	29,6	2,3
Programy léčení drogových závislostí	28,3	3,8
Dětské a mládežnické organizace	25,8	1,0
Vyhledávání „problémových“ dětí	24,8	0,6
Stavby sportovišť a sport. plácků	21,0	1,5
Právní a etická výchova ve školách	20,8	2,0
Více pracovníků pro práci s mládeží	19,9	3,1
Kluby pro mládež na šikmé ploše	19,8	3,3
Azylové domy pro občany v tísní	19,3	0,7
Kult. a vzděl. programy pro Romy	19,2	12,0
Rozšíření množství a kapacity věznic	19,1	13,5
Výchova mladých lidí k rodičovství	17,0	1,8
Zlepšení technického vybavení policie	16,7	2,5
Podpora občanů, kteří zabezpečují majetek	15,2	5,6
Přednášková činnost na školách	13,4	3,6
Lepší osvětlení ulic	12,3	5,5
Občanské hlídky a domobrana	11,6	13,0
Vědecký výzkum kriminality	9,3	7,9
Poradenství a linky důvěry	8,9	3,8
Aktivity církví	5,4	20,0
Osvěta formou letáků a brožur	5,2	14,3

N = 1100

5.5 Povědomí o konkrétní preventivní akci v okolí

Zatímco většina předcházejících otázek týkajících se prevence kriminality se zaměřila na názory respondentů na tuto problematiku spíše v teoretické rovině, v další části našeho dotazníku jsme se již cíleně zaměřili i na vlastní zkušenost dotázaných s konkrétními preventivními programy či preventivními opatřeními, s nimiž se mohli sami setkat. Zajímalo nás tedy, zda respondenti vědí o nějakém programu či opatření, které bylo, a nebo je v současné době realizováno v jejich okolí. Současně jsme ty respondenty, kteří se v tomto smyslu vyjádřili kladně, požádali, aby nám sdělili, o jaký program se přesně jednalo.

Ukázalo se, že obecné povědomí o preventivních programech a opatřeních realizovaných v České republice je možná až překvapivě malé. Pouze 10 % dotázaných totiž uvedlo, že o nějakém preventivním programu či akci ve svém okolí skutečně ví, zatímco zbývajících 90 % nikoli. Obě zmíněné skupiny je přitom zajímavé porovnat s některými základními demografickými údaji. O něco větší podíl osob, které vědí o konkrétních preventivních programech ve svém okolí, byl totiž například mezi mladšími lidmi než mezi staršími (14 % mezi respondenty do 29 let, a v porovnání s tím jen 8 % v kategorii nad 60 let) a také mezi lidmi vysokoškolsky vzdělanými (17 %). Zdá se, že určitou roli zde hraje i celkové přesvědčení respondentů o účinnosti preventivních strategií v boji s kriminalitou, neboť porovnáme-li výsledky u této otázky s otázkou, kde jsme se v obecné rovině ptali na preferenci spíše preventivních nebo spíše represivních cest omezování kriminality mládeže, ukazuje se, že zatímco ve skupině příklánějící se k prevenci ví o konkrétních programech ve svém okolí 13 % respondentů, mezi příznivci strategií spíše represivních pouze 7 % respondentů, tedy zhruba poloviční podíl.

Své výrazné opodstatnění zde má pochopitelně hledisko kraje, z něhož daný respondent pochází. Vzhledem k tomu, že prevence kriminality je v různých krajích rozvíjena na různé úrovni, je možné do určité míry předpokládat, že respondenti z oblasti, kde je prevenci věnována větší pozornost, by díky tomu teoreticky mohli mít o konkrétních programech přeci jen silnější povědomí. Určité rozdíly mezi jednotlivými kraji se zde skutečně projeví, avšak nebyly nikterak statisticky signifikantní. Přesto můžeme pro zajímavost konstatovat, že největší podíl respondentů, kteří vědí o konkrétním preventivním programu v jejich okolí, byl v kraji Zlínském, Moravskoslezském a Libereckém (ve všech shodně po 13 %), nejmenší naopak v kraji Středočeském (4 %), Ústeckém (6 %) a Pardubickém (7 %). Údaje z ostatních krajů jsou uvedeny v tabulce C, která je součástí přílohy.

Na místě je přirozeně námitka, že odpovědi na výše uvedenou otázku nám mnoho nenapoví o tom, jaký konkrétní druh nebo typ programu či opatření respondenti z vlastní zkušenosti znají, a zda se skutečně jedná o aktivitu, kterou můžeme mezi opatření kriminální prevence zařadit. I proto jsme ty respondenty, kteří na uvedenou otázku odpověděli kladně, požádali, aby nám formou volné odpovědi sdělili, o jaké preventivní opatření či program se přesně jednalo. Jejich výpovědi lze stručně popsat následujícím způsobem (upozorňujeme, že procenta jsou vypočítána jen pro ty respondenty, kteří na tuto otázku odpovídali, a zároveň, že součet odpovědí nedává 100 %, neboť někteří respondenti uváděli i více možností). Znovu ale připomínáme, že se jedná o výpovědi pouhé desetiny celkového vzorku dotázaných.

- zhruba třetina respondentů (34 %) si termín prevence kriminality spojuje nikoli s aktivitami určenými k předcházení zločinu v klasickém smyslu (tj. například kriminalitě majetkové, násilné apod.), nýbrž výhradně s opatřeními zaměřenými na zvyšování bezpečnosti provozu na našich silnicích. Do povědomí respondentů se tímto způsobem zjevně zapsala především i mediálně silně prezentovaná dopravně bezpečnostní akce „Kryštof“. Uvedlo ji totiž hned 80 % respondentů, patřících do této skupiny. Kromě „Kryštofa“ si respondenti v několika případech vzpomněli i na akci „Citron“ (tedy akci, při níž děti ve spolupráci s dopravní policií hodnotí dodržování pravidel silničního provozu v blízkosti jejich školy, a těm řidičům, kteří pravidla poruší, udělí symbolicky jako pokárání citron), a v ojedinělých případech i na BESIP, „Duben - měsíc bezpečnosti“ či na figurínu dopravního policisty, jejíž přítomnost u silnice má řidiče varovat před rychlou jízdou,
- pětina respondentů si vybavila preventivní aktivity zaměřené na problematiku zneužívání návykových látek. Zhruba 40 % z nich přitom uvádělo jako příklad nejrůznější přednášky či besedy na téma drogy a jejich zneužívání, 27 % pak jako příklad jmenovalo určité speciální instituce pro drogově závislé (nejčastěji různé nadace a sdružení, případně nízkoprahová centra),
- 16 % respondentů zmínilo preventivní aktivity rozvíjené ve školách a školských zařízeních, většinou ale bez udání konkrétnějších údajů (jednalo se zpravidla o obecné konstatování v tom smyslu, že ve školách jsou pro děti připravovány „různé preventivní aktivity“),
- 15 % respondentů si vybavilo preventivní aktivity vyvíjené policií (v jiném smyslu než dopravní), přičemž nejčastěji byly zmiňovány besedy či přednášky pořádané policií pro

veřejnost, akce a programy policie určené dětem (čtyři respondenti dokonce uvedli konkrétní program Ajax) či zřízení funkce preventisty u policie,

- 12 % respondentů si vzpomnělo na to, že se v poslední době setkala s příklady osvěty zaměřené na předcházení kriminalitě. Jednalo se o nejrůznější letáky (například pro oběti domácího násilí), informační spoty v televizi, instruktážní kazety (například určené důchodcům, jak se mají bránit podvodníkům), plakáty v dopravních prostředcích či přednášky pro veřejnost.

V následujících bodech se již dostáváme k odpovědím s velmi malým zastoupením v řádu několika respondentů:

- 5 % respondentů uvedlo preventivní programy či opatření vyvíjená městskými úřady a obcemi (schránky důvěry na budovách úřadu, informace na vývěskách apod.),
- 4 % respondentů zaregistrovala ve svém okolí výstavbu pouličních hřišť pro mládež, skateboardových ramp apod.,
- 4 % respondentů si byla vědoma toho, že v jejich okolí jsou pro mládež s cílem preventivně působit organizovány nejrůznější sportovní a volnočasové aktivity,
- 4 % respondentů ve svých odpovědích uvedla i taková opatření policie, která obecně řadíme spíše k represivním než preventivním (například zátahy na prostitutky, kontroly v restauracích či boj s organizovaným zločinem),
- 3 % respondentů zmínila preventivní programy určené pro Romy, a to například organizaci hudebního festivalu či kulturní centrum pro romskou mládež, a rovněž přijetí zástupce Romů do zastupitelstva obce (i to je tedy vnímáno jako opatření prevence kriminality),
- 2 % respondentů si vzpomněla na existenci bezpečnostních kamer v jejich okolí,
- již jen zcela ojediněle se v odpovědích objevily zmínky o branně bezpečnostních cvičeních (příprava na teroristický útok), kurzech sebeobrany, opatřeních typu zabezpečení majetku (například zabezpečení památek v kostele proti vloupání) či linkách důvěry.

5.6 Co by respondenti vzkázali lidem, kteří se profesionálně zabývají bezpečností občanů a prevencí kriminality

Poměrně zajímavou možností dozvědět se více o názorech respondentů na problematiku kriminality a na různé způsoby jejího omezování nabídla volně položená otázka, co by respondenti rádi vzkázali lidem, kteří se profesionálně zabývají prevencí kriminality, bezpečností občanů a bojem s trestnou činností, případně, co by těmto lidem poradili ke zlepšení jejich činnosti. Tím, že jsme naše respondenty nikterak neovlivňovali předem danými variantami odpovědí, se nám skutečně podařilo shromáždit velké množství rozmanitých názorů, podnětů či připomínek.

Shrneme-li to nejpodstatnější, co z jednotlivých odpovědí vyplynulo, pak je to především skutečnost, že občané patrně považují kriminalitu za problém, pro jehož řešení ještě stále není vyvíjeno tolik úsilí, kolik by ho bylo třeba. Napovídá tomu zjištění, že vůbec nejčastějším vzkazem pro lidi pracující v oblasti prevence kriminality, bezpečnosti občanů a boje s trestnou činností, byla žádost, aby pracovali lépe, více, s větší důsledností a větší zaujatostí, či větší snahou a poctivějším přístupem než dosud. V tomto směru se vyslovila čtvrtina dotázaných osob. Někteří z nich navíc uváděli, že práce v této oblasti by měla být brána nikoli jen jako pouhý způsob obživy, tedy čistě pro peníze, ale spíše jako určité poslání, jemuž je třeba se osobně věnovat daleko více než běžným profesím.

Druhou nejčastější oblastí, kam směřovaly zmíněné vzkazy respondentů, byla práce policie, a to zcela konkrétně z hlediska jejích aktivit při dohlížení na pořádek na veřejných místech. Celkem 17 % respondentů projevilo názor, že policisté by měli provádět mnohem více pochůzek městem, více se pohybovat přímo v ulicích a na rizikových místech. Mnohokrát se v souvislosti s tím objevila zkušenost, že policisté v místě bydliště daného respondenta pouze projíždějí autem, aniž by z něj někdy vystoupili a příslušnou lokalitu pečlivě prošli i pěšky¹⁹.

Třetí nejčastější vzkaz se týkal toho, aby se profesionálové zabývající se problematikou kriminality zaměřili především na děti a mládež (uvedlo celkem 16 % respondentů). Různí dotázaní ale naznačovali různé způsoby, jak na příslušníky této, z hlediska sociálně patologických jevů nepochybně rizikové skupiny působit. Zatímco zhruba dvě třetiny z těch, kdo nutnost věnovat se hlavně mládeži takto zmínili, navrhovali různorodá opatření

¹⁹ Musíme konstatovat, že tato oblast je evergreenem mezi výhradami občanů k policejní práci. Již ve výzkumu z roku 1994 žádalo v obdobně koncipované volné otázce 14 % respondentů prohloubení hlídkové činnosti policie výslovně formou pěších hlídek.

preventivního charakteru (například přednášky ve školách, volnočasové aktivity, zájmovou činnost, sport apod.), zbývající třetina požadovala naopak výrazné zpřísnění sankcí vůči mladým pachatelům. O první skupině přitom platí, že poměrně často se zde vyskytoval například názor, že volnočasové aktivity pro děti a mládež jsou bohužel často nedostupné pro sociálně slabší rodiny, což by podle respondentů bylo dobré změnit. Velký důraz byl rovněž kladen na správné fungování školy a na využití všech možností, která tato instituce v oblasti prevence kriminality nabízí. Zástupci druhé skupiny se naopak často vyslovovali například pro snížení věkové hranice trestní odpovědnosti či pro zákon, který by mladým lidem povinně přikazoval pracovat.

Obecný požadavek přísnějších sankcí pro všechny osoby páchající trestnou činností byl pak pro změnu celkově čtvrtým nejčastějším podnětem, který respondenti v této části dotazníku uvedli (15 %). Zákony podle mínění této skupiny respondentů v současné době příliš shovívavé a je potřeba je co nejrychleji změnit. Několikrát se objevil názor, že zpřísnit tresty by bylo vhodné především pro osoby páchající delikty opakovaně, tedy pro recidivisty, a rovněž mínění, že by se měl celkově zpřísnit i samotný výkon trestu odnětí svobody, nepouštět z něj nikoho předčasně za dobré chování a především nutit odsouzené povinně pracovat. Vzhledem k výsledkům výzkumů veřejného mínění z posledních let je nicméně možná trochu překvapivé pouze nepatrné množství respondentů, kteří využili příležitosti a vyslovili se v našem dotazníku pro obnovení trestu smrti v České republice – vzpomnělo si na něj pouze 0,7 % z celkového počtu respondentů.

Z dalších vzkazů, které v rámci této otázky respondenti věnovali lidem věnujícím se boji s kriminalitou a které byly z hlediska celkového počtu respondentů statisticky významné, stojí za zmínku především vyjádření podpory a sympatií všem, kdo se problematikou kriminality zabývají (uvedlo 14 % respondentů), a dále například požadavek, aby se policisté a další profesionálové nenechali korumpovat (11 %), aby byla obecně zvýšena kontrola a dohled nad občany (7 %), aby byli občané formou vhodné osvěty daleko více informováni o kriminalitě a možnostech, jak se jí bránit (6 %), aby policisté více spolupracovali a komunikovali s občany (6 %), aby se přednostně zaměřili na určité problémové skupiny obyvatel (5 % - nejčastěji jmenováni Romové, bezdomovci, narkomani a alkoholici), aby měli policisté více pravomocí (4 %), aby soudy a další orgány činné v trestním řízení výrazně zrychlily svou činnost (4 %), aby bylo více dbáno na kvalitnější výběr policistů a jejich profesionalitu (4 %) a aby se policisté nechovali ke slušným a bezúhonným občanům arogantně a nepronásledovali je kvůli

banálním dopravním přestupkům namísto zaměření se na opravdové a nebezpečné „kriminálníky“ (4 %).

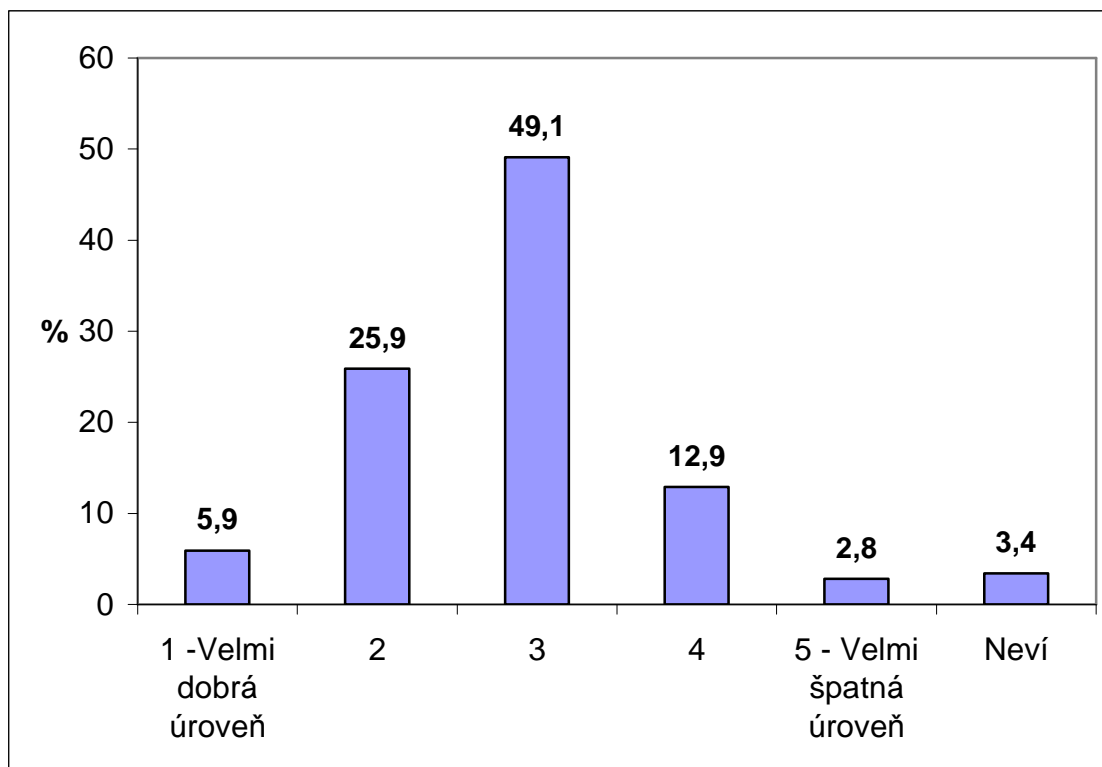
6. Preventivní aktivity respondenta

6.1 Názory a postoj občanů k vlastní bezpečnosti a ochraně vlastního majetku

V souvislosti s přístupem občanů k zajištění vlastní bezpečnosti a ochrany majetku nás zajímalo, jak tito hodnotí kvalitu zabezpečení svého majetku, zda v posledních dvou letech uskutečnili ve své domácnosti k ochraně svého majetku nějaká nová bezpečnostní opatření a případně proč žádná opatření neuskutečnili.

Ponejvíce oslovení občané považují zabezpečení své domácnosti za **průměrné**. Hodnotí je tak téměř polovina respondentů (49 %). Celková průměrná známka při hodnocení na škále od 1- velmi dobrá úroveň do 5 – velmi špatná úroveň zabezpečení domácnosti činí 2,80. Za dobrou (1 a 2 na škále) považuje úroveň zabezpečení své domácnosti, resp. majetku téměř každý třetí dotázaný (32 %). Méně často označují respondenti kvalitu zabezpečení domácnosti jako špatnou (4 a 5 na škále) (16 %). Výsledky shrnuje následující graf.

Graf 9: Zabezpečení majetku členů domácnosti

Srovnáme-li hodnocení kvality zabezpečení domácnosti mezi jednotlivými věkovými kategoriemi podle průměrné známky, chtělo by se říci, že s věkem rostou také nároky na kvalitu zabezpečení domácnosti, majetku a zřejmě také ochranu vlastní bezpečnosti, neboť osoby nejmladší hodnotí stav zabezpečení nejpříznivěji (průměrná známka 2,73), hodnocení dalších věkových kategorií je poněkud přísnější a nejméně příznivě hodnotí zabezpečení majetku členů své domácnosti lidé ve věkové kategorii 60 a více let (prům. známka 2,87).

Zajímavý je však následující fakt: ačkoli respondenti kvalitu zabezpečení svého majetku nehodnotí vcelku příliš příznivě (polovina jako průměrnou, jako nedostačující 16 % respondentů), přesto téměř dvě třetiny (64 %) z nich uvádějí, že za poslední dva roky neučinili žádná nová opatření k ochraně svého majetku.

Jako důvod své pasivity v této věci uvádějí nejčastěji, že nemají v zásadě co zabezpečovat, neboť nemají většího majetku (čtvrtina dotazovaných). Bezmála další čtvrtina dotazovaných (23 %) uvedla, že jejich majetek byl dostatečně zabezpečen i před dvěma lety. Třetím nejfrekventovanějším důvodem, proč dotázaní neuskutečnili v posledních dvou letech žádná zabezpečovací opatření, je fakt, že považují zabezpečovací opatření za příliš nákladnou záležitost (18 %). Tento důvod nejčastěji uvedli vcelku pochopitelně lidé starší, ve věkové kategorii 60 a více let se k této variantě přiklonilo 27 % respondentů, zároveň lidé v této věkové kategorii nejméně často uváděli jako důvod, že jejich majetek byl dobře zabezpečen i před dvěma lety. Poněkud méně respondentů nepovažuje svůj majetek za ohrožený (15 %), zhruba každý desátý o zabezpečení, resp. jeho potřebnosti dosud nepřemýšlel; podobný podíl není schopen svůj důvod sdělit.

Tabulka 23: Důvody neučinění nových bezpečnostních opatření

Pořadí		%
1.	Nemá větší majetek, v zásadě nemá co zabezpečovat	24,5
2.	Majetek byl dobře zabezpečen i před dvěma lety	22,7
3.	Zabezpečení je příliš nákladnou záležitostí	17,9
4.	Nepovažuje svůj majetek za ohrožený	15,2
5.	O potřebnosti zabezpečení majetku dosud nepřemýšlel	9,0
6.	Má jiný důvod	2,0
	Neví	8,7
	Celkem	100,0

Při porovnání příčin pasivity ohledně nových zabezpečovacích opatření a hodnocení kvality stávajícího zabezpečení nenalzáme nic překvapivého. Respondenti, kteří mají za to, že jejich majetek byl dobře zabezpečen i před dvěma lety nebo nepovažují svůj majetek za ohrožený, mají tendenci hodnotit kvalitu zabezpečení svého majetku lépe než ti dotázaní, kteří mají za to, že zabezpečení je nákladnou záležitostí. Ti posuzují kvalitu jejich zabezpečení spíše jako horší. Hůře (prům. známkou 3,0) hodnotí ovšem zabezpečení svého majetku také lidé, kteří se kloní k názoru, že nemají většího majetku, tedy nemají v zásadě co zabezpečovat, a ještě hůře dokonce lidé, kteří podle svého vyjádření o potřebě zabezpečení majetku dosud nepřemýšleli (prům. známka 3,2). Ačkoli jen velmi nízký počet respondentů uvedl, že existuje ještě jiný důvod, proč ve skutečnosti neučinili žádné nové bezpečnostní opatření, přesto se tato skupina respondentů vyjádřila nejméně příznivě pokud jde kvalitu současného stavu zabezpečení jejich majetku (prům. známka 3,7).

Tabulka 24: Srovnání stupně zabezpečení majetku a příčin, proč respondent neučinil nová bezpečnostní opatření

Nová bezpečnostní opatření jste neudělali, protože ...	Zabezpečení majetku členů domácnosti (prům. známka na stupnici 1-5)
Váš majetek byl dobře zabezpečen i před dvěma lety	2,5
Nepovažujete váš majetek za ohrožený	2,7
Nemáte větší majetek, v zásadě nemáte co zabezpečovat	3,0
Zabezpečení je příliš nákladnou záležitostí	3,2
O potřebnosti zabezpečení majetku jste dosud nepřemýšleli	3,2
Máte ještě jiný důvod	3,7

Muži zhodnotili (průměrné hodnocení 2,7) zabezpečení majetku členů své domácnosti poněkud lépe než ženy (průměrné hodnocení 2,9). Ženy se zřejmě ze své podstaty cítí být více ohroženy a jejich potřeba zabezpečení je proto vyšší, než tomu aktuálně je. Pokud jde o to, zda v posledních dvou letech učinili respondenti nějaké nové bezpečnostní opatření, není prakticky žádný rozdíl mezi muži a ženami.

Z hlediska vzdělání jsou nejspokojenějšími se zabezpečením majetku členů své domácnosti vysokoškolsky vzdělaní občané (prům. hodnocení 2,6) naopak nejméně spokojenými jsou respondenti se základním vzděláním s vyučením (průměrné hodnocení 2,9), kteří zároveň

méně často projeví aktivitu, pokud jde o uskutečnění nových bezpečnostních opatření. Mírně aktivnější než ostatní se jeví občané se základním vzděláním bez vyučení.

V souvislosti s hodnocením činnosti bezpečnostní složek a justičních a dalších institucí (viz. výše) lze opět konstatovat jistou přímou úměru mezi spokojeností občanů s touto činností a názory na úroveň zabezpečení vlastního majetku, tj. čím jsou občané spokojenější, tím lépe posuzují i kvalitu zabezpečení majetku své domácnosti.

6.2 Současná opatření a prostředky k obraně sebe, členů domácnosti nebo majetku

V souvislosti se zajištěním vlastní bezpečnosti jsme se dále zeptali respondentů, jaká opatření a jaké prostředky mají v současné době k obraně sebe či členů své domácnosti nebo svého majetku, respektive jaký prostředek a jaké opatření z „naší nabídky“ mají v současné době k dispozici. Je možno říci, že nejfrekventovanější odpovědi se týkaly spíše opatření, která odpovídají nezbytné míře opatrnosti. Souhrnný přehled všech odpovědí přináší tabulka níže.

Především dotazovaní vědí, kde je nejbližší stanice policie (92 %) a většinou také znají telefonní čísla policejní krizové linky (80 %). Povětšinou činí lidé běžná, možno říci standardní provozní opatření, aby ochránili svůj majetek a bezpečnost - patří mezi ně uzamykání domu (88 %), vyhýbání se hloučkům podezřelých osob (84 %) a nebezpečným místům v místě bydliště (74 %), nepouštění cizích osob do domu či bytu (77 %), vzájemné informování se o místě pobytu (76 %) a vzájemné dohlížení na byt v rámci sousedství (68 %).

Velmi rozšířeným prostředkem k ochraně majetku a bezpečnosti je pojištění. Pojištění proti majetkové škodě má sjednáno 70 % a proti úrazu téměř dvě třetiny respondentů.

Až následně se objevují prostředky spíše mechanického či technického charakteru, jako jsou bezpečnější vstupní dveře či zajištění oken (56 %)²⁰. Specificky u majitelů vozidel jsou zmiňovány prostředky k zajištění ochrany vozidla před odcizením či poškozením. Garáží disponuje téměř polovina dotázaných, mechanický zámek na volant používají dvě třetiny respondentů, méně často uvádějí dotázaní autoalarm (imobilizer). Ještě méně často užívaným opatřením je bezpečnostní číslo vyryté na okně auta (15 %).

Poměrně mnoho respondentů (okolo 40 %) také předchází „zbytečným“ nočním nepříjemnostem tím, že buď používají v noci raději automobil či taxi, nebo si chodí v noci naproti anebo raději v nočních hodinách nevycházejí. Typicky tuto poslední zmíněnou variantu daleko častěji uvádějí lidé nad 60 let (62 % zástupců této věkové kategorie). Třetina respondentů užívá z bezpečnostních důvodů bezhotovostní formu placení.

Téměř dvě pětiny respondentů (39 %) mají hlídacího psa. Nejčastěji vlastnictví hlídacího psa uvádějí lidé se středním vzděláním bez maturity, bydlící v malých obcích (v obcích do 500 obyvatel má psa 70 % dotázaných).

²⁰ Další příspěvky k této kategorii najdeme při rozboru varianty „jiná opatření“ – šest respondentů např. výslovně uvádí pořízení bezpečnostního zámku na dveře.

Poměrně málo často (8 – 10 %) respondenti investují do bezpečnostních prostředků, jako je trezor, poplašné zařízení, mříže na oknech. Také fotografie cenností nejsou příliš rozšířeným opatřením. Běžnou záležitostí nejsou ani kursy sebeobrany. K obraně osobní bezpečnosti vlastní střelnou zbraň jen několik procent dotázaných, zatímco jiný obranný prostředek jako je sprej, boxer apod. vlastní plná čtvrtina dotázaných, zejména té nejmladší věkové kategorie od 15 do 21 let. Mezi nejméně běžné zajišťovací prostředky patří využití bezpečnostní agentury či monitorování okolí domu či bytu bezpečnostní kamerou (2 %).

Z hlediska věku se v této otázce projevují některé charakteristické tendence odpovídající určitým fázím životního cyklu člověka. Nejvýraznější jsou tyto poznatky u osob v důchodovém věku, tj. 60 a víceletých. Velká část projevených odchylek se odvíjí od již zmíněné skutečnosti, že lidé ve věkové kategorii 60 a více let daleko častěji uvádějí, že ve večerních hodinách nevycházejí z bytu, tudíž se jich do té míry netýkají opatření, jako jsou chození si ve večerních hodinách naproti, či používání automobilu (taxi) ve večerních hodinách. Mnoho z nich zřejmě vychází z bytu obecně velmi málo, o čemž svědčí skutečnost, že respondenti v tomto věku častěji uvádějí, že se jich netýká ani vyhýbání se nebezpečným místům v místě bydliště či hloučkům podezřelých osob. Častěji také lidé starší 60 let uvádějí, že se jich netýkají opatření směřující k prevenci krádeže automobilů, z čehož lze vyvodit, že nemají vlastní automobil, na rozdíl od jiných věkových kategorií. Garáž např. mají častěji lidé ve věku od 45 do 60 let, stejně jako mechanický zámek na volant. Autoalarm, imobilizér či defend lock mají nejčastěji lidé ve věku od 22 do 44 let. Mladší lidé, tj. ve věkové kategorii 15 – 21 let, jak lze očekávat, často opouštějí byt ve večerních hodinách, a mají častěji k dispozici obranný prostředek jako je sprej či boxer apod. Podobně, i když v menší míře, také respondenti ve věku 22 - 44 let se nevyhýbají „nočním vycházkám“, ti ovšem již častěji používají raději v noci více auto či taxi.

Stojí za povšimnutí, že lidé ve věkové kategorii 60 a více let, jsou rovnoměrně zastoupeni pokud jde o vlastnictví střelné zbraně, resp. dokonce počet těch, kteří uvádějí, že vlastní střelnou zbraň, je v této věkové kategorii nepatrně vyšší než u ostatních věkových kategorií. Pokud však jde o jiný obranný prostředek jako je např. obranný sprej nebo boxer, dochází k výraznému poklesu počtu těchto respondentů a v mnohem menší míře se hlásí k vlastnictví takových prostředků. Zřejmě si starší lidé střelnou zbraň nepořídili apriori ke své obraně před kriminálními činy, ale spíše z nějakého jiného důvodu, například jako zbraň loveckou.

Z hlediska vzdělání výrazněji vystupují respondenti s vysokoškolským vzděláním. Ti se častěji hlásí ke všem prostředkům, zabezpečujícím motorová vozidla; pravděpodobně jsou také častěji jejich vlastníky. Také další technické prostředky k ochraně svého majetku, jako jsou bezpečnostní vstupní dveře, mříže na oknech, poplašné zařízení, fotografie cenností, trezor či dokonce bezpečnostní kamera ve vyšší míře používají vysokoškolsky vzdělaní lidé. Také tito respondenti častěji uvedli, že vlastní střelnou zbraň. Navíc pojištění proti úrazu i škodě je u těchto respondentů také výrazněji rozšířenou záležitostí, jakož i bezhotovostní platby či používání automobilu či taxi v nočních hodinách. Rovněž znalost telefonních čísel krizové linky Policie ČR je u těchto respondentů podle jejich vyjádření vyšší.

Naproti tomu dotázaní se základním vzděláním bez vyučení méně často mají k dispozici motoristické zabezpečovací prostředky, zejména autoalarm, imobilizér, mechanický zámek, garáž či vyryté bezpečnostní číslo. Méně často jsou také pojištěni proti majetkové škodě a úrazu, málokdy mají fotografie cenností a méně často také platí bezhotovostně. Lidé se středním vzděláním bez maturity mimo to, že nepatrně častěji mají hlídacího psa, častěji uvádějí, že ve večerních hodinách nevycházejí z bytu a na druhé straně častěji se hlásí k návštěvám kursů sebeobrany. Rozdíly v názorech mezi muži a ženami v těchto otázkách nebyly nikterak statisticky významné.

Z analýzy názorů a postojů respondentů k vlastní bezpečnosti v této části vyplývá, že vysokoškoláci věnují zvýšenou pozornost zabezpečení svého majetku, jsou zřejmě ochotni věnovat své vlastní bezpečnosti i zabezpečení majetku větší úsilí, energii a prostředky, než je tomu u jiných kategorií. To zřejmě souvisí také s tou skutečností, že lidé vysokoškolsky vzdělaní se více cítí být odpovědní za ochranu svého majetku, za svou bezpečnost i za své záležitosti obecně (viz kap. 5.1). Raději rozhodují o svých záležitostech sami a méně se spoléhají na vnější řešení, např. ze strany státu. Z tohoto důvodu se cítí být méně ohroženi a jsou zřejmě také sebejistější a spokojenější, pokud jde o kvalitu zabezpečení svého majetku. V zásadě opačná situace je patrná u osob se základním vzděláním bez vyučení.

Starší lidé (60 a více let) se zjevně cítí být více ohroženi, méně jistí, pokud jde o jejich postavení ve společnosti a zkušenost se změnou politicko ekonomických poměrů a principů není zřejmě pro řadu z nich zcela pozitivní.

Tabulka 25: K ochraně své domácnosti používána opatření nebo prostředky

pořadí		Ano	Netýká se
		%	%
1.	víte, kde je nejbližší stanice policie	91,9	
2.	důsledně uzamykáte vchod do domu	88,3	0,1
3.	vyhýbáte se hloučkům podezřelých osob	84,2	0,4
4.	znáte bezpečně telefonní čísla krizové linky policie ČR	80,2	
5.	nevypouštíte neznámé lidi do bytu (resp.do domu)	76,8	
6.	informujete se navzájem o místě pobytu mimo domov	75,9	1,1
7.	vyhýbáte se nebezpečným místům v místě bydliště	73,6	0,7
8.	máte pojištění proti majetkové škodě	69,6	
9.	se sousedy si vzájemně dohlížíte na byt	67,7	0,2
10.	máte pojištění proti úrazu	62,3	
11.	máte bezpečnější vstupní dveře příp. zajištění oken	56,4	
12.	máte garáž	48,8	9,4
13.	večer či v noci více užíváte auto nebo taxi	41,5	4,6
14.	ve večerních hodinách nevycházíte z bytu	41,3	0,3
15.	chodíte si ve večerních hodinách naproti	41,0	1,6
16.	máte hlídacího psa	38,5	0,1
17.	používáte v autě mechanický zámek na volant	37,0	12,1
18.	z důvodu bezpečnosti platíte raději bezhotovostně	33,6	0,1
19.	máte autoalarm (imobilizér, defend lock)	32,6	9,3
20.	jiný obranný prostředek (např. obranný sprej , boxer)	25,3	0,8
21.	máte na oknech auta vyryto bezpečnostní číslo	15,2	12,1
22.	máte trezor	10,0	0,1
22.	navštěvujete (navštěvovali jste) kursy sebeobrany	10,0	0,4
23.	nainstalovali jste poplašné zařízení	8,8	0,3
24.	máte na oknech mřížce či jiná zabezpečovací zařízení	8,5	0,1
25.	máte vyfotografovány své cennosti pro případ odcizení (identifikace)	8,0	3,3
26.	máte střelnou zbraň	5,5	1,4
27.	najali jste si bezpečnostní agenturu	2,0	0,5
28.	monitorujete okolí svého bytu (domu) bezpečnostní kamerou	1,9	0,6
28.	učinili jste ještě jiná opatření	1,9	0,3

Pokud jde o konfrontaci těchto otázek s postojem občanů k míře svobody a bezpečí, nebyly nalezeny žádné souvislosti, které by např. ukazovaly na to, že konzervativnější respondenti (jak jsme si pro zjednodušení nazvali) mají ve vyšší míře pocit ohrožení a větší potřebu zabezpečení a liberálnější občané vyšší míru pocitu vlastní odpovědnosti.

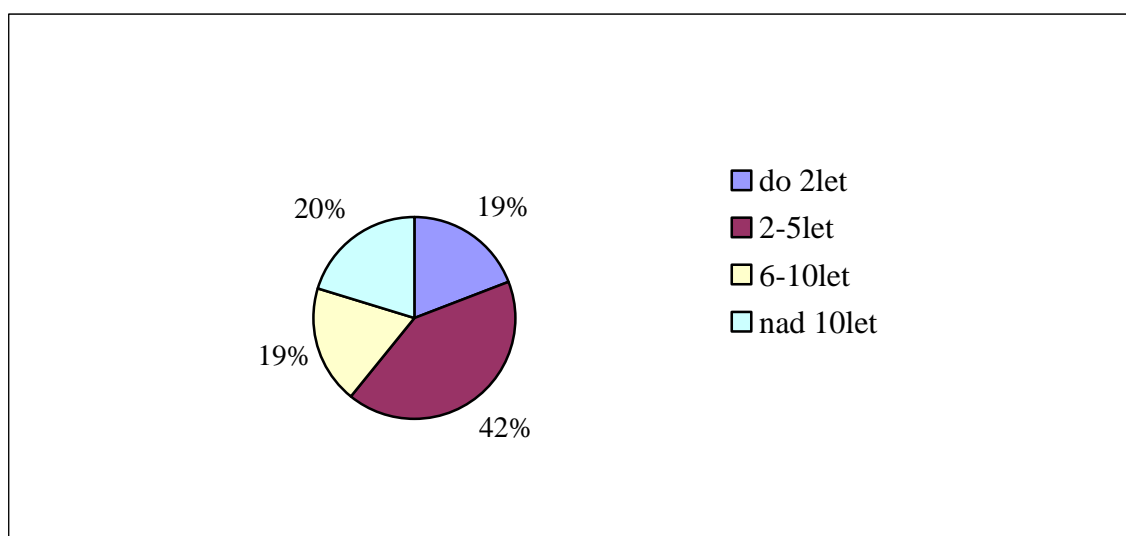
7. Přípravenost zapojit se aktivně do prevence kriminality

V předchozích kapitolách této zprávy byly popisovány mimo jiné postoje občanů k negativním jevům kolem nich, k prevenci kriminality a také to, jak respondenti sami chrání svůj majetek. Nyní je nutno se dotázat, zda a do jaké míry by se byli ochotni osobně angažovat při realizaci účinné prevence kriminality a dalších sociálně patologických jevů. Jinými slovy, zmapovat potenciál aktivních či sympatizujících dobrovolných spolupracovníků při plánování a uskutečňování preventivních aktivit.

V první řadě se ukázalo, že více jak tři pětiny respondentů (62 %) bylo ve svém dětství členem zájmové organizace. Je to vcelku nepřekvapující údaj, když uvažíme, že pro současnou střední generaci mezi 30 – 60 lety bylo členství v Pionýru téměř povinné.

Necelá jedna čtvrtina všech respondentů (23 %; tj. 257 osob) uvádí, že někdy pracovali jako dobrovolný vedoucí, trenér nebo metodik v dětské nebo mládežnické zájmové organizaci. Dobu (délku praxe), po kterou se respondenti této činnosti věnovali, ukazuje následující tabulka, kde je N = 257; tzn. pouze ti respondenti, kteří takovou aktivitu někdy vykonávali. Téměř polovina z nich (42 %, tj. 108 osob) se práci s mládeží věnovala po dobu 2-5 let; z celkového souboru respondentů (N=1100) jde o desetinu dotázaných. Víc jak 10letou zkušenost uvedlo 52 osob, což v porovnání k celému souboru respondentů tvoří 5 %.

Graf 10: Délka praxe v dobrovolnické práci s mládeží

V současné době se práci s mládeží věnují pouze necelá 4 % ze všech respondentů (41 osob) - polovina z nich má středoškolské vzdělání, většina (78 %) z nich je ve věku od 22 do 59 let a polovina z nich pracuje jako „úředník“²¹

Tabulka 26: Dobrovolná práce s dětmi/mládeží

	abs.č.		abs.č.	%
pracoval	257	pracuji v <i>současné době</i> jako dobrovolník	41	3,7
		pracoval jsem jako dobrovolník v <i>minulosti</i> , již ne	216	19,6
nepracoval	843	nikdy jsem nepracoval s mládeží jako dobrovolník	843	76,7
celkem	1100		1100	100,0

Většina (84 %) z těch, kteří uvedli, že někdy s mládeží a dětmi jako dobrovolník pracovali, se této činnosti v současné době již nevěnuje. Mezi osobami, které tuto činnost již nevykonávají, je poměrně významný počet (35 %, tj. 75 osob z 216 osob) starších respondentů (nad 60 let); což vysvětluje a potvrzuje další zjištění, že respondenti jako subjektivní překážku, pro zapojení se do práce s mládeží, uvádí „svůj věk“ („*jsem na to již starý*“).

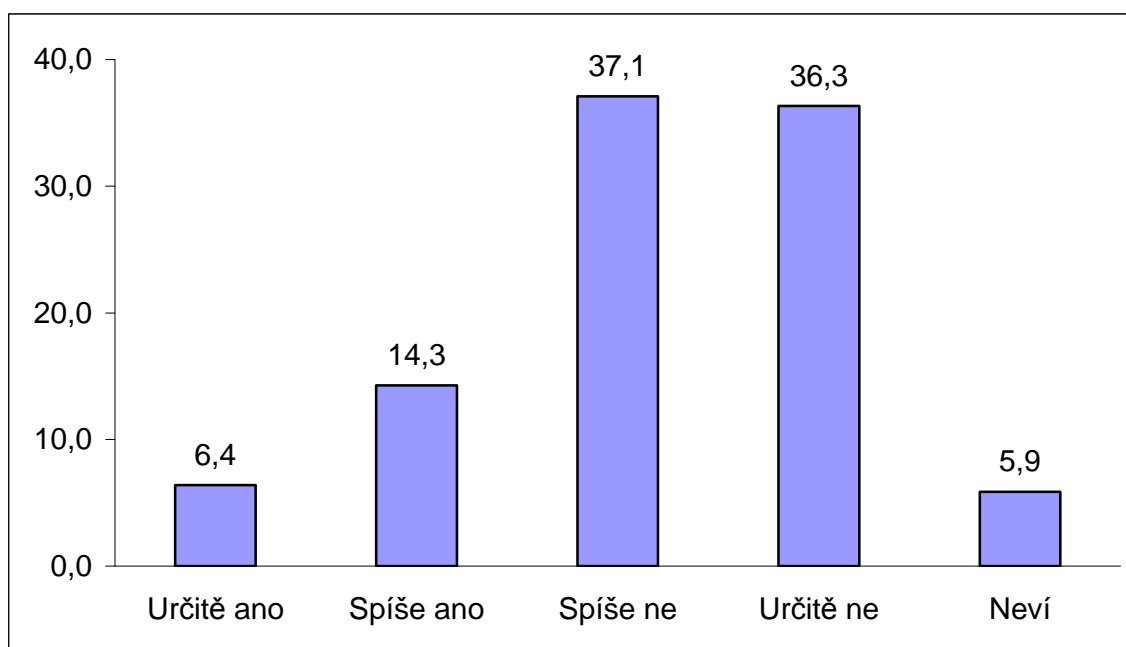
Pokud byli respondenti někdy aktivně zapojeni v „dobrovolnické činnosti“ s mladými lidmi, jejich hodnocení a vztah k této práci je většinou (u 90 %) vnímán jako velmi pozitivní zkušenost („*velmi se mi to líbilo*“). Jako „*životní omyl*“ tuto činnost nikdo z dotazovaných neoznačil.

²¹ skupina povolání: úředník, technik, zdravotník, právník apod.

7.1 Charakteristiky respondentů, ochotných zapojit se do preventivní práce s mládeží

Jedna pětina všech respondentů souboru (228 osob) uvádí, že by v současné době byla ochotna působit v dobrovolné práci s mládeží, která by podporovala vhodné využívání volného času mladých lidí. Ze souhlasných odpovědí je pevně přesvědčeno („určitě ano“) věnovat se této práci pouze asi 6 % všech respondentů, dalších 14 % uvádí („spíše ano“). Poměr osob, které vyjádřily odmítavé stanovisko („spíše ne“+ „určitě ne“) je vyrovnaný a vyjadřuje názor 73 % všech dotazovaných osob.

Graf 11: Byl(a) byste ve Vaší současné konkrétní životní situaci ochoten(na) působit v nějaké dobrovolné činnosti (%)

V současné době je tedy aktivně zapojen pouze každý pětadvacátý respondent, ale zájem pracovat s mladými lidmi deklaruje více než každý pátý dotázaný. Důvodem tohoto nepoměru může být nedostatek informací o možnostech být prospěšným, snaha respondenta podat sociálně žádoucí odpověď nebo skutečnost, že v povědomí veřejnosti není taková forma aktivity přístupná, za jasně daných podmínek, i lidem bez odborného pedagogického vzdělání.

Vzdělanostní struktura dotázaných, kteří by měli zájem²² pracovat s mládeží je následující: nejvíce je středoškoláků (46 %), následují vysokoškoláci (29 %); pouze vyučených je 15 % a 10 % tvoří respondenti se základním vzděláním.

Z hlediska věku převládají mezi potenciálními zájemci o práci s mládeží lidé ve věku 22 – 40 let. Jsou to zřejmě lidé, kteří mají své vlastní děti a uvědomují si nutnost pomáhat jim a jejich vrstevníkům k hodnotnému prožívání volného času. Zhruba 6 % dotázaných není rozhodnuto; mezi těmi, kteří „nejsou rozhodnuti/neví“ je jich nejvíce v nejmladší věkové skupině respondentů (do 21 let). Tento fakt lze považovat za pozitivní, neboť jejich názor se může časem vychýlit směrem ke kladné odpovědi.

Tabulka 27: Věková struktura respondentů ochotných zapojit se do práce s mládeží

	abs.č.	%
do 21 let	28	12,3
22-40 let	98	43,0
41-59 let	71	31,1
60+	31	13,6
N	228	100,0

Ochota dobrovolně pomoci - pracovat s mládeží nezávisí na pohlaví respondenta: pětina mužů – respondentů, stejně jako pětina respondentek - žen je připravena a ochotna v současné době s mládeží pracovat. Nerozhodnuto („neví“) je 7 % ze skupiny mužů a 5 % z dotázaných žen.

Složení respondentů, kteří by byli ochotni v současné době pomoci při práci s mládeží, odpovídá normálnímu rozložení mužů a žen ve společnosti: 53 % žen a 47 % mužů; podobně ve skupině "neochotných" je 52 % žen a 48 % mužů. Ze všech respondentek - žen (569 osob) by tři čtvrtiny (74 %) nebyly ochotny se v současné době podílet na dobrovolné práci s mládeží a jen jedna pětina (21 %) žen by se takové činnosti věnovalo. U mužů - respondentů (531 osob) je situace téměř totožná.

Ze 148 odpovědí, kde respondenti označili jako skupinu podílející se na kriminalitě v ČR právě děti a mládež, 41 z nich (tedy cca čtvrtina) zvolilo odpověď „ano“ při zjišťování jejich ochoty aktivně se zapojit jako dobrovolníci pro práci s mládeží.

²² součet odpovědí „určitě ano“ + „spíše ano“

Sledujeme-li názor respondentů na řešení kriminality a zároveň jejich ochotu aktivně se zapojit do práce s mladými lidmi, ukazuje se následující: 28 % z těch, kteří si myslí, že řešení je v předcházení riziku, je ochotno zapojit se do preventivní práce s mládeží. Represivně ladění respondenti naopak významně častěji tuto možnost negují.

Tabulka 28: Vztah názoru na řešení kriminality a ochoty pracovat s mládeží (%)

		Nejlepší způsob, jak zabránit tomu, aby mladí lidé páchali zločiny		
		předcházení riziku delikvence	důsledné trestání a odstrašení	neví
ochota zapojit se do prevent. práce s mladistvými	ano	27,5	15,8	16,7
	ne	72,5	84,2	83,3
celkem		100,0	100,0	100,0

N=228

Okolnost, zda respondent již někdy jako dobrovolník pracoval či nikoli, nemá vliv na aktuální rozhodnutí, jestli „*by do toho šel nyní*“. Polovina „potenciálních dobrovolníků“ zkušenosti má, druhá nikoli. Rovněž preference prohloubení pořádku či osobní svobody nesouvisí s vůlí zapojit se do preventivní práce s mládeží.

Pokud porovnáme poměry odpovědí „ano-ne“ na otázku zapojit se jako dobrovolník do práce s mládeží podle krajů, zdá se, že nejnadějnější potenciál lidských zdrojů je v současné době v Královéhradeckém kraji. Lidí, kteří v tomto regionu deklarovali ochotu (což ještě neznamená, že by byli vhodní) pracovat s mladými lidmi, je 31 %. Nejméně přístupni/ochotni pracovat s mládeží jsou obyvatelé Středočeského kraje (84 % dotázaných, kteří bydlí v tomto kraji se k této možnosti staví zamítavě), pak následuje Liberecko a Olomoucko (zde by bylo „svolných“ jen 20 % obyvatel).

Respondenti, ochotní v současné době pracovat s mladými lidmi (zopakujme, že jde o 228 osob, 21 % z celého souboru) by, z hlediska svého nasazení/četnosti aktivit s mládeží, v polovině případů preferovali jednorázovou konkrétní akci (podílet se na projektu s jasným vymezením a stanoveným koncem) a u 1/3 by přicházeli v úvahu sezónní činnosti (např. kuchař na táboře).

Dále z „ochotných“ tři čtvrtiny obdržených odpovědí upřednostňují přímou práci s dětmi, tedy jako vedoucí, trenér apod. Nepřímá podpora činnosti dětí a mladých lidí (úprava sportovišť, sponzorská činnost apod.) je v odpovědích u respondentů méně častá.

U respondentů byl také zjišťován možný motivační faktor – finance - ve vztahu k vykonávání dobrovolné preventivní práce s dětmi. Jako možnosti odpovědí mohli zvolit práci zdarma, za symbolickou odměnu nebo jako placenou aktivitu.

Je třeba poznamenat, že na tuto otázku odpovídali ti, kteří již předtím připustili, „že by byli ochotni pomoci“, přičemž v povědomí veřejnosti je práce dobrovolníka chápána jako činnost zdarma. Poněkud častěji by si tuto činnost představovaly jako placenou ženy (16 % odpovědí od žen). Rozložení odpovědí 228 respondentů je následující (čísla vyjadřují podíly získaných odpovědí):

Tabulka 29: Práce s dětmi a finanční ohodnocení (%)

Činnost zdarma	43,2
Činnost za symbolickou cenu	43,9
Placená činnost	12,9

N=228

Při možnosti výběru dětské skupiny z hlediska „problematičnosti“ či „zátěže“ je pro dotazované nejnepříjemnější pracovat se zdravými jedinci (80 % odpovědí, odpovídalo 228 osob). Činnost s dětmi s fyzickým oslabením byla zvolena v 51 odpovědích. Nejméně „populární“ je pro budoucí dobrovolníky práce s dětmi a mládeží „psychicky handicapovanými“²³.

Z hlediska národnosti dětí a mladých lidí by většina preferovala českou mládež, dále práci se slovenským dorostem (114 odp.) a také s dětmi z jiných etnik, které ale rozumí česky (tedy např. i Rómové). U dětí a mládeže - cizinců nebyly rozdíly v preferenci mezi evropskými či

²³ Účelem výzkumu nebylo zjišťovat, co veřejnost vnímá jako „psychický handicap“; informace vypovídá o tom, že děti takto označené nejsou při možnosti volby preferovány - což v zásadě není problém, protože ať jde o děti mentálně retardované, děti zneužívané, depresivní nebo počáteční schizofrenií, je to cílové skupina v první řadě spíše pro práci odborníků a ne pro „nadšené laiky“. Samozřejmě, že dobrovolnictví má nezastupitelnou pozici i v těchto oblastech, ale při větším důrazu na „zaškolení“, a pod supervizí.

„mimoEU“ svěřenci (pokud dotyčný nemá problém s interakcí s „cizincem“, pravděpodobně již nehraje roli, „odkud dítě je“); počty odpovědí však byly malé.

Podobně jako se objevila preference skupiny „zdravých dětí“, z hlediska možných výchovných obtíží respondenti preferovali jedince bezproblémové; o skupinu mládeže se závažnými poruchami chování projevilo zájem jen 7 dotazovaných. Tato informace není překvapivá a je spíše ujištěním, že si veřejnost uvědomuje, že při výraznějších poruchách chování by se dětem měli věnovat „odborníci“.

Ze získaných odpovědí se zdá, že z hlediska pohlaví je větší zájem o práci se skupinou kopírující realitu (dívky a chlapci společně). „Nejžádanějším“ věkovým obdobím je školní věk (děti do 10 let by upřednostnila víc jak polovina odpovědí - zvoleno ve 131 odpovědích), následuje věkové období staršího školního věku 10-15 let, označeno 105krát). Oproti tomu předškolní děti a mladiství nebyli vybíráni v odpovědích respondentů tak často. Opět platí, že ochota pracovat s mládeží se soustředí především na méně „problematické“ skupiny dětí; v tomto případě si respondenti uvědomují, že malé děti a naopak adolescenti vyžadují často speciální zacházení.

Jak jsme uvedli u úvodu této kapitoly, téměř tři čtvrtiny všech respondentů (808 osob, tj. 74 %) by nebylo ochotno se v současné době aktivně zapojit do práce s mládeží. Jako důvod, který respondenti uvedli (měli možnost označit i více variant), byl nejčastěji označen „nedostatek času“, velmi frekventovaný byl i názor, že respondent „nemá pro takovou práci povahu“. Další kategorií odůvodnění tvoří „zdravotní důvody“, ke kterým je možno přidat i část odpovědí uvedených v „jiné“.

Mezi odůvodněními zahrnutými do „jiných“ lze nejčastěji najít: „*věk – stáří - důchodový věk*“, případně „*péče o potřebného v rámci širší rodiny*“. Přibližně 2/5 odpovědí jako důvod „*proč bych nebyl ochoten*“ popisovaly odůvodnění vyplývající z jedince samotného, jeho osobnostních charakteristik („*nebaví mě to, nemám pro takovou práci povahu, nepovažuji to za svůj úkol*“); a nehledaly zdůvodnění svého rozhodnutí „nepomoci“ mimo sebe sama, ve vnějších okolnostech.

Tabulka 30: Důvody, proč by se v současné době respondenti nerozhodli pracovat jako dobrovolník s mládeží

	%	Abs. čet. odpovědí
nedostatek času	47,3	382
nemá na takovou činnost povahu	32,4	262
zdravotní důvody	25,1	203
nepovažuje to za svůj úkol	17,3	140
nebaví ho to	15,2	123
jiné důvody	12,0	97
nedostatek peněz - musí vydělávat	11,7	95
je v obtížné situaci	6,7	54
celkem		1356 získaných odpovědí

(N=808, relat. četnosti se vztahují k tomuto počtu)

Když byli v následující otázce respondenti dotazováni, „zda by si dovedli představit své aktivní zapojení v nějaké dobrovolné činnosti, podporující využívání volného času, až budou v důchodovém věku“, 63 % všech dotazovaných uvedlo, že „spíše ne - určitě ne“. Osmina respondentů (12 %) označila variantu „nevím“. Jedna čtvrtina dotazovaných připustila, že by se do takové aktivity v důchodovém věku zapojila.

Tabulka 31: Připraven se aktivně zapojit v důchodovém věku

	%
ano	24,4
ne	63,4
neví	12,2
celkem	100,0

N=1100

Respondenti, kteří by si dovedli představit, že by důchodový věk částečně věnovali práci s mladými lidmi, se rekrutují rovnoměrně ze zástupců obou pohlaví. Tito lidé, představující čtvrtinu všech respondentů, by volili následující aktivity: pracovat jako vedoucí oddílu, pracovat s dětskou skupinou při realizaci vlastních koníčků; což lze z nabízených alternativ označit jako „přímou práci“ s mládeží. Menší část preferuje „nepřímý“ způsob práce s mládeží (údržba sportovišť, školení mladých vedoucích nebo zajištění propagace akcí).

Věkové složení těch, kteří by důchodový věk chtěli „věnovat“ práci s mládeží, ukazuje na osoby v produktivním věku. Nejmladší ani nejstarší skupina nemá takové zastoupení. Respondenti, kterým bylo v době výzkumu 60 a více let, a tedy se jich takové rozhodnutí

v současné době týká, takovou aktivitu ve své nynější situaci vesměs odmítají (83 % ze všech respondentů nejstarší věkové kategorie). Ukazuje to přinejmenším na fakt, že otázky typu „co budu dělat v důchodu“ mají odlišný dopad na velmi mladého člověka, jiný jako projekce ve vzdáleném horizontu pro člověka v produktivním věku, a jiný jako dotaz k aktuální situaci pro šedesátníka.

Tabulka 32: Ochota věnovat se práci s mládeží v důchodu – podle věku

Ano – v důchodu	%
do 21 let	14,2
22-40 let	38,1
41-59 let	34,7
60+	13,0
celkem	100,0

N=268

8. Ohrožení kriminalitou a viktimizace

Pocit bezpečí, nebo - z opačného pohledu – pocit ohrožení negativními společenskými jevy je důležitou veličinou, charakterizující kvalitu života člověka. Rizik, provázejících naši denní zkušenost, je celá řada, od koncentrace škodlivin v ovzduší po infarkt při večerních zprávách. Obavy z napadení kriminálním jednáním jiných osob jsou jedním z těch zásadních a občany citlivě vnímaných. Proto se jim také věnovala následující část výzkumu.

8.1 Pocit ohrožení protiprávním jednáním

Do baterie bylo zařazeno následujících třináct typů protiprávního jednání (jejich výběr vycházel především z dříve prováděných průzkumů na toto téma):

kapesní krádeže, vydírání, krádež auta, pomluva, vandalismus, vloupání do bytu, ublížení na zdraví, loupežné přepadení, vražda, podvod, organizovaný zločin, teroristický útok, znásilnění.

Stupeň obav byl zjišťován zařazením konkrétního činu respondentem na šestistupňové škále (tedy neobsahující střední „neutrální“ pozici), kde „1“ = „vůbec se necítím ohrožen“ a „6“ = „cítím se velmi ohrožen“. U trestného činu „krádež auta“ jsou do průměru zahrnuti pouze ti dotázaní, kteří tento dopravní prostředek vlastní.

Prvním zjištěním je, že nejvíce se respondenti obávají vloupání do svého bytu či domu. Jak vyplývá i z jiných studií, tento delikt je většinou lidí vnímán jako masivní zásah do nejméně sféry každého člověka, jeho soukromého prostoru. Není to jen strach z věcných škod na odcizených nebo poškozených věcech, ale i pocit nevybíravé invaze do prostoru, který by měl sloužit právě jako oáza bezpečí před nástrahami okolního světa. Zároveň si většina lidí uvědomuje, že proti vloupání neexistuje dokonalá obrana a jeho obětí se může stát skutečně každý. Velké ohrožení (body 5 a 6 na použité škále) cítí celá třetina dotázaných, obyvatelé větších a velkých měst ještě masivněji (43 %). Stejný podíl „velmi ohrožených“ nalézáme mezi lidmi v nejstarší věkové kategorii (důchodci) a ještě markantněji u žen v domácnosti. Zdá se tedy, že u těchto lidí, kteří tráví mnoho času uvnitř bytu, je strach znásoben představou, že by mohli být pokusem o vloupání přímo osobně konfrontováni se všemi souvisejícími riziky. Téměř polovina vzorku pak pociťuje střední ohrožení. Znatelně bezstarostnější přístup má mládež, tedy věková kategorie do 21 let. Čtvrtina této věkové skupiny pociťuje jen malé ohrožení (body 1 a 2 na škále), v celém vzorku přitom sdílí tento

postoj pouze 16 % respondentů.

Na dalším místě pořadí obav nalézáme kapesní krádeže, s nimiž má zkušenost buď osobní nebo z blízkého okolí velká část naší populace. Značně ohrožena se jimi cítí více než třetina vzorku (36 %). Významně více se jich obávají ženy, které jsou díky častějšímu pohybu v nákupních zařízeních viktimnější, a také (logicky) obyvatelé velkých měst nad 100 tisíc obyvatel. Nezanedbatelné obavy pociťují respondenti také u krádeže auta, které představuje pro mnoho rodin velkou, někdy obtížně nahraditelnou investici; pojištění proti krádeži přitom zdaleka u nás není samozřejmostí, zvláště u starších vozů. Tento delikt je jedním ze dvou v našem výčtu (druhým je organizovaný zločin²⁴), kde vyšší míru rizika pociťují muži; jednak je více majitelů automobilu mezi muži, navíc je možné, že mají ke svým „plechovým miláčkům“ hlubší vztah. Je také logické, že největší obavy pociťují „starší dospělí“ (tedy občané mezi 40 a 60 lety věku), kteří pravděpodobně vlastní aut nejvíce, a především těch kvalitnějších. Naproti tomu nejmladší a nejstarší dotázaní jsou o poznání klidnější. Přestože krádeže aut by bylo možno považovat za typicky „městský“ delikt, strach z něj mají ve stejné míře obyvatelé velkých měst i malých obcí. Na další příčce se umístil, možná trochu překvapivě, vandalismus; není snadné odhadnout, nakolik se jedná o obavy z vandalských skutků, týkajících se přímo respondenta (např. poškození jeho domu či auta), a nakolik se zde projevuje obecnější obava z vandalismu jako fenoménu (tedy ničení městského inventáře, sprejerství apod.).

V těsném sousedství, v pomyslném středu stupnice (průměr použité stupnice je 3,5) se nacházejí dva delikty, směřující proti tělesné integritě člověka – loupež a ublížení na zdraví. I zde projevují výrazně vyšší obavy ženy, uvědomující si své ztížené možnosti obrany před násilím (přitom ale do rizikových situací, které mohou skončit násilným jednáním, vstupují častěji muži). Obavy z těchto dvou deliktů se příliš neliší u obyvatel různých typů sídel (silné obavy má asi čtvrtina respondentů), poněkud nižší panují v obcích o 5-20 tisících obyvatel, u loupežného přepadení navíc v nejmenších obcích.

Vražda, jako nejvážnější kriminální čin vůbec, se co do obávanosti umístila až za podvodem a pomluvou. Ohrožen se cítí být asi každý desátý účastník výzkumu, bez rozdílu pohlaví, místa bydliště či vzdělání. Proč se ženy bojí pomluvy průkazně více než muži, lze obtížně dovodit bez toho, abychom se pustili na tenký led genderových stereotypů. Z hlediska věku projevují,

²⁴ Tohoto skutku se významně častěji bojí podnikatelé a živnostníci, což nepřekvapuje.

poměrně překvapivě, nejvyšší míru obav nejmladší dotázaní – sociální prestiž ve vrstevnické skupině (tak snadno pomluvou narušitelná) je, zdá se, hodnotou nad jiné ceněnou. Strach z pomluvy také souvisí s bydlištěm v obci od dvou do pěti tisíc obyvatel - 30 % respondentů z těchto míst cítí, že nechránění ani intimitou malé vesnice, ani anonymitou města mohou díky pomluvě snadno utrpět škody na své dobré pověsti, proto se jí cítí ohroženi. Také pro respondenty s pouze základním vzděláním je možnost být pomluven více alarmující než pro ostatní.

Možnost stát se obětí podvodu znepokojuje každého pátého respondenta, avšak více než třetinu obyvatel vesnic o velikosti 2000 – 5000 obyvatel. Masivní rozdíl průměrných obav ze znásilnění mezi oběma pohlavími nepřekvapuje, bojí se ho stejně obyvatelé (či spíše obyvatelky) všech typů sídel i vzdělanostních kategorií, mladé ženy ovšem pochopitelně výrazně nejvíce. „Velmi ohroženo“ se cítí být shodně 27 % žen, jak nejmladších do 21 let, tak skupiny 22 – 40 let.

Rozdíly ve stupni obav z kriminality mezi ženami a muži reálně existují, obecně platí, že ženy se až na výše zmíněné dva případy vždy „bojí“ více. Pořadí deliktů by se ale při jejich seřazení podle pohlaví téměř nezměnilo. U žen je samozřejmě mnohem výše umístěno znásilnění, u mužů se hned na druhém místě (za vloupáním do bytu, ale před kapesní krádeží) objevují obavy z krádeže automobilu.

Senioři mají poněkud vyšší průměrné známky obav než celek, především u skutků jako krádeže (kromě krádeží aut), loupež, ublížení na zdraví, vražda nebo vandalismus. Největší strach z krádeže auta má střední generace, vlastníci patrně nejhodnotnější vozidla. Již bylo uvedeno, že nejmladší respondenti do 21 let citlivě vnímají riziko pomluvy; malé obavy naopak mají z podvodu, vandalismu, ale i např. terorismu. Odchytky mezi věkovými skupinami jsou však vesměs poměrně malé a statisticky málo významné (s výjimkou vloupání do bytu, krádeže auta a znásilnění).

Z hlediska profesních skupin se prokázala vcelku předvídatelná zákonitost – vydírání se více bojí samostatně podnikající jedinci.²⁵ Polovina z nich projevuje střední stupeň obav (vzorek jako celek jen ve 30 % případech), dalších 12 % vysoké obavy (celek 8 %).

Pocit ohrožení souvisí, jak se ukázalo, i s hodnocením jednotlivých charakteristik policejní

²⁵ definovaní jako „podnikatel, živnostník“

práce (viz kapitola o vnímání policie). Zřetelné vazby se projevují především u hodnocení profesionálních schopností policistů – ti, kdo je hodnotí jako dobré, vykazují nižší obavy²⁶ u tr. činů vloupání do bytu, ublížení na zdraví, loupež, vražda, podvod či teror. I když ani sebelepší profesní připravenost policistů objektivně nemůže ochránit občany před kriminálním útokem, strach z něj je při vědomí kvalitních policistů znatelně menší. Respondenti, kteří mají pocit, že policistů je málo, se cítí více ohroženi především kapesními krádežemi (přítomnost policisty na ulici může skutečně kapsářskou aktivitu částečně paralyzovat). Ti z dotázaných, kteří policistům přičítají malou snahu čelit zločinu, cítí vyšší ohrožení vandalismem a podvody. Především u posledně jmenovaného deliktu lze spekulovat o vlivu některých medializovaných kauz, které policie nedokázala uspokojivě vyřešit.

Tabulka 33: Obavy z vybraných druhů kriminality – pořadí dle průměru na škále 1 – 6

pořadí		celkem	muž	žena
1	vloupání do bytu	3,92	3,81	4,03
2	kapesní krádeže	3,80	3,61	3,98
3	krádež auta	3,68	3,77	3,58
4	vandalismus	3,56	3,45	3,67
5	loupežné přepadení	3,46	3,31	3,60
6	ublížení na zdraví	3,44	3,29	3,59
7	podvod	3,23	3,19	3,27
8	pomluva	2,96	2,79	3,12
9	vražda	2,59	2,47	2,71
10	teroristický útok	2,52	2,45	2,59
11	organizovaný zločin	2,49	2,51	2,46
12	znásilnění	2,35	1,55	3,02
13	vydírání	2,34	2,29	2,39

Strach občanů z kriminality jako takové, stejně jako obavy z konkrétně vymezených druhů trestné činnosti, jsou předmětem výzkumné pozornosti IKSP již od počátku devadesátých let minulého století. Je proto možno konstatovat, že pořadí „obávanosti“ jednotlivých deliktů se v průběhu posledního desetiletí významněji nezměnilo. Například již v roce 1994 konstatoval tehdejší výzkum²⁷ toto pořadí na škále pocitu ohrožení: 1. vykradení domu/bytu 2. krádež auta 3. ublížení na zdraví 4. loupežné přepadení. K podobným výsledkům došly i další výzkumy; ukazuje se, že v porovnání s 90. léty došlo k nárůstu obav z kapesních krádeží, pomluv,

²⁶ přesněji řečeno: větší podíl respondentů než celek volí na škále varianty „žádné“ nebo „nízké“ ohrožení.

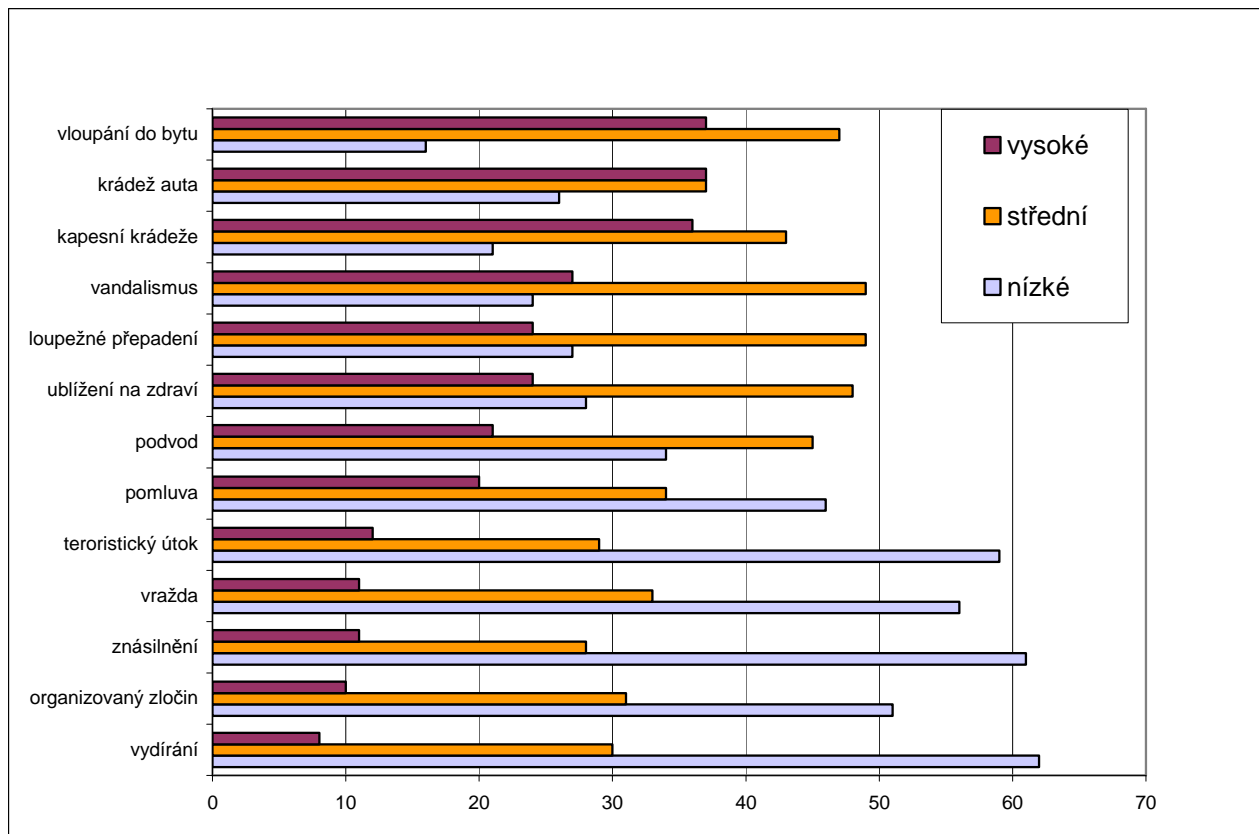
²⁷ Večerka K., Štěchová M., Holas J.: Hodnocení kriminální situace ve městě z pohledu občana. IKSP, Praha 1994

výtržnictví, naopak částečně poklesly obavy ze závažných druhů násilné trestné činnosti. Obávanost jednotlivých forem kriminality souvisí někdy i s určitými lokálními specifiky (která pak ovšem v celoplošném výzkumu zanikají). Typickým případem jsou krádeže kol, které výrazně „bodují“ v obavách obyvatel těch regionů, kde je tento dopravní prostředek masově využíván, a tedy také případy jeho odcizení jsou velmi časté²⁸.

Rozdělíme-li použitou šestibodovou stupnici na tři podskupiny – nízký stupeň ohrožení (součet procentního zastoupení bodů 1 a 2 na škále), střední ohrožení (body 3+4) a vysoké ohrožení (body 5+6) – dostaneme obrázek zachycený v grafu na následující straně. Z něj stojí za povšimnutí, kromě již komentovaných skutků s nejvyšší obávaností, i opačný konec postojového kontinua. Především je řeč o riziku teroristického útoku – vždyť žijeme v období plném zpráv o teroristických aktech, jejich přípravách, rozkrývání dalších a dalších buněk zejména islámského terorismu atd. Přesto jsou, zdá se, naši občané poměrně klidní a riziko takovéto události hodnotí jako nepřilíš vysoké. Může to být tím, že k události tohoto typu v ČR (nepočítáme-li menší případy z počátku devadesátých let) v podstatě nikdy nedošlo. Také příslušníků minorit, z nichž se často příslušníci militantních skupin rekrutují, je u nás minimální počet. Téměř šest respondentů z deseti má pocit, že ohrožení terorismem je malé, ve středních městech od dvaceti do sta tisíc obyvatel tento názor sdílí až dvě třetiny obyvatel. Podobný podíl „bezstarostných“ je také mezi mládeží. Za ohroženého se považuje jen asi každý devátý dotázaný.

²⁸ viz např. výzkum Občané Svitav v měnící se společnosti (2006), kde je pořadí strachu z jednotlivých deliktů v podstatě stejné jako v tabulce níže, jen s jedním rozdílem: na prvním místě obav figuruje právě krádež jízdního kola.

Graf 12: Stupeň ohrožení jednotlivými tr. činy (%)

8.2 Viktimizace respondentů v průběhu posledního roku

Jednou z nejtradičnějších položek kriminologických výzkumů jsou otázky viktimizační. Slouží především jako základní podklad pro odhady latentní kriminality. V případě našeho výzkumu jsme se zeptali takto:

Stal jste se v průběhu posledních 12 měsíců obětí nějaké majetkové kriminality? Ukradl vám někdo něco nebo vám byla způsobena škoda na majetku, na jehož porřízení jste se finančně podílel nebo na kterém máte majetkový podíl, např. odcizený mobil Vašeho dítěte.

Stal jste se v průběhu posledních 12 měsíců obětí násilné kriminality, např. napadl Vás někdo fyzicky, byl jste zraněn?

Při pohledu na výsledky odpovědí k této dvojici otázek docházíme k závěru, že situace v naší zemi je v tomto ohledu stabilizovaná a opakují se výsledky, získané v mnoha předcházejících výzkumech²⁹. V porovnání s výsledky šetření z druhé poloviny devadesátých let sice dochází v řadě lokalit k poklesu zasažení obyvatelstva některými typy trestné činnosti, tento pokles se ale zatím nejeví jako setrvalý a celoplošný trend. O to naléhavější je z tohoto pohledu potřeba uskutečňovat periodické viktimologické průzkumy, které by dokázaly použitím jednotné metodiky³⁰ odhalit skutečné posuny v zasažení obyvatel republiky trestnou činností.

Odhlédneme-li od dílčích problémů se srovnatelností dat z různých šetření, docházíme k poznatku, že zhruba každý pátý až šestý občan naší republiky se během jednoho roku dostane do situace, kdy mu někdo usiluje o majetek. Protože je otázka z metodologických důvodů kladena v obecné poloze (tedy nejde o popis konkrétních deliktů), je zřejmé, že se zde skrývá řada různých typů událostí. Někdy jde pravděpodobně spíše o drobné delikty charakteru přestupků (s trochou nadsázky typu „nechal jsem o plot opřenou lopatu a ráno tam nebyla“ nebo „krádeže“ třešní), někdy o činy ve stadiu pokusu, nelze však pochybovat o tom, že často byli respondenti oběťmi skutečných dokonaných majetkových trestných činů. Častěji byli s touto událostí v našem vzorku konfrontováni občané velkých měst nad 100 tis. obyvatel – v průběhu 12 měsíců před dotazováním z nich bylo nějakým způsobem okradeno 32 %.

Činy násilné povahy jsou – jak plyne i z kriminálních statistik – mnohem méně časté. Jejich

²⁹ Např. výzkum názorů občanů na bezpečnostní situaci ve dvanácti městech ČR z roku 2002 – viz. Holas J., Večerka K.: Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst, IKSP 2002.

³⁰ V jednotlivých výzkumech na toto téma nebylo v minulosti vždy jednotně vymezeno časové období, ke kterému se zkušenost respondenta s kriminalitou vztahovala; rozdíly také mohly spočívat v tom, zda byl atakován pouze respondent (resp. jeho majetek), nebo i členové jeho rodiny (která navíc může být různě široce chápána). Někdy dotazy směřovaly k jednotlivým trestným činům, jindy typům kriminality (násilná vs. majetková).

obětí jsou podle tohoto šetření ročně necelá tři procenta dospělých obyvatel. U obyvatel největších měst je však tento podíl více než dvojnásobný³¹. I když se tato čísla nezdají přehnaně vysoká, to že v průměru každý 37. občan naší země má každoročně pocit, že se stal obětí útoku na svou fyzickou integritu, jistě není ideální stav.

Ani u majetkových, ani u násilných deliktů nenacházíme signifikantní rozdíly z hlediska pohlaví respondentů, a co je zajímavé, ani z hlediska věku (viz. Tabulka 34). Nejstarší občané jsou jen poněkud méně vystaveni násilné delikvenci, především oproti mladším dospělým do 40 let. Skupina mezi čtyřicítkou a šedesátkou je zase trochu častěji terčem majetkových deliktů; jistě i proto, že v tomto věku lidé dosahují vrcholu svých kariér včetně ekonomického postavení (a tudíž i vlastnictví předmětů vhodných k odcizení). Třetina podnikatelů (resp. živnostníků) byla vystavena majetkové kriminalitě (dost možná se zde promítají např. i zkušenosti s nepoctivostí obchodních partnerů), osm procent z nich bylo vystaveno fyzickému útoku.

Tabulka 34: Viktimizace v průběhu posledního roku podle pohlaví a věku (v %)

	celkem	muž	žena	15-21 let	22-40 let	41-59 let	60 a více
obětí majetkové kriminality	19,2	20,2	18,3	17,6	17,8	22,4	18,0
obětí násilné kriminality	2,7	3,4	2,1	2,8	3,8	2,4	1,7

Frekvenci obou základních typů kriminálních útoků odpovídá i hodnocení pravděpodobnosti, že by se v následujícím roce mohl oslovený občan stát jejich terčem. Průměr na šestistupňové škále, kde „1“ = „považuji za vyloučené“ a „6“ = „považuji za téměř jisté“ dosáhl u majetkové kriminality hodnoty 3,14 bodu a u násilné 2,85 bodu. Občan tedy má (nikoli neopodstatněný) pocit, že se násilnému útoku může snáze vyhnout a že jich zkrátka „není tolik“ (navzdory opačnému trendu informování v bulvárních médiích).

O něco více se násilí bojí ženy, zde pravděpodobně sehrávají roli i obavy ze sexuálního motivovaného útoku. Nejméně se násilné kriminality obávají v městech o 5 – 20 tisících obyvatelích (16 % tamních dotázaných to dokonce považuje za vyloučené). Přes obecně tradovaný názor, že se starší lidé výrazně více bojí násilí, se nám tato skutečnost nepotvrdila. Za vyloučenou nebo nepravděpodobnou (body 1 a 2 na škále) považuje možnost násilného

³¹ Naopak ze 169 respondentů z vesnic 500 - 2000 obyv. se nestal obětí násilí v posledním roce ani jeden.

útoke v příštím roce 29 % respondentů nad 60 let (u mladších zhruba třetina vzorku). Vysokou pravděpodobnost (body 5 a 6 na škále) přiřkládají možnosti násilného útoku asi 4 % oslovených.

Možnost krádeže považuje za vysoce pravděpodobnou každý desátý respondent, v městech nad 100 tis. obyvatel je to dokonce každý pátý. Ještě více pesimistů je (vcelku pochopitelně) mezi těmi, kdo již mají nedávnou zkušenost s trestnou činností: 29 % z nich předpokládá vysokou pravděpodobnost majetkového a 27 % násilného deliktu proti své osobě.

Lze říci, že dosažené výsledky (zvláště u majetkových deliktů), svědčí o značně realistickém, tedy rozhodně ne přehnaně optimistickém pohledu respondentů na rizika dnešní doby. A ještě jeden poznatek: zhruba 15 – 17 % dotázaných potenciální rizika zhodnotilo „nevím“; nabízí se vysvětlení, že o „těchto věcech“ lidé raději (snad z určité pověrčivosti) nepřemýšlí, jako by nebylo radno si s úvahami o možném neštěstí vůbec zahrávat. Mírně častěji se k této „úhybné“ odpovědi uchýlily ženy.

Tabulka 35: Jak vysokou vidí respondenti pravděpodobnost, že by se v příštích 12 měsících mohli stát obětí trestné činnosti (průměr na škále 1 – 6)

	celkem	muž	žena
v následujících 12 měsících se mohou stát obětí majetkové kriminality	3,14	3,12	3,17
v následujících 12 měsících se mohou stát obětí násilné kriminality	2,85	2,78	2,92

8.3 Ohlašování trestné činnosti Policii ČR

Aby mohl celý trestněprávní aparát plnit svou základní funkci, tj. řešit trestnou činnost, musí se o realizaci potenciálně protiprávního děje nejprve dozvědět. Drtivá většina oznámení se děje prostřednictvím ohlášení skutku orgánům Policie ČR. Hlášená kriminalita je pak jedním ze základních východisek úvah o stavu a dynamice kriminality v zemi. Je neoddiskutovatelným faktem, že velké množství protiprávních činů není nikdy ohlášeno, a tudíž ani není po linii státní moci řešeno. Je proto důležitým kriminologickým poznatkem, jaká část kriminality je ohlášena³² a jaká tedy zůstává navždy skryta v oblasti latence.

Tabulka 36: Ohlášení trestného činu Policii ČR podle pohlaví a věku (v %)

	celkem	muž	žena	15-21 let	22-40 let	41-59 let	60 a více
Ohlásil jsem tr. čin orgánům policie	59,2	57,9	60,6	38,1	53,3	69,3	63,5

Jak ukazuje tabulka, trestný čin proti své osobě nebo domácnosti ohlásilo šest respondentů z deseti, přičemž nenacházíme podstatného rozdílu mezi muži a ženami. Tato zjištění nesmíme nikdy pouštět ze zřetele při hodnocení celkové úrovně kriminality (u nás nebo kdekoli jinde), neboť nejméně čtyři zjištěné kriminální útoky z deseti (ať by již byly následně trestným právem posouzeny jakkoli – viz předchozí pasáž o viktimizaci) nejsou vůbec ohlášeny, tudíž se neobjeví ani v žádných kriminálních statistikách a na nich založených úvahách!

Ohlášení skutku nejčastěji oželeli nejmladší respondenti (alespoň jeden skutek ohlásili zhruba čtyři mladí postižení z deseti); dá se jen dohadovat, zda tomu tak bylo pro malou závažnost skutku, nedůvěru k policii či z jiného důvodu. Nejčastěji věc hlásili starší dospělí, kteří se také nejčastěji (viz předešlá kapitola) stali terčem majetkové kriminality. Velikost bydliště nemá na četnost ohlašování žádný vliv. Zajímavé je, že se neprojevil ani vliv toho, jakou známku přidělil respondent činnosti kriminální policie nebo soudů.

Zásadní roli při (ne)ohlašování trestného činu nepochybně hraje, jaký delikt byl proti člověku spáchán. Platí, že většinou nejsou hlášeny skutky vysloveně bagatelní (i když i zde najdeme řadu výjimek), skutky skončivší ve stadiu pokusu a dále ty, u nichž občan předpokládá nízkou pravděpodobnost jejich úspěšného vyřešení. Jistě existují i případy (především v menších

³² Znění otázky bylo následovné: „Řekl/a jste, že jste se stal/a v průběhu posledních 12 měsíců obětí majetkové či násilné kriminality. Ohlásil/a jste to orgánům policie?“

komunitách), kdy dojde k jinému způsobu vyřešení deliktu, než je cesta zapojení státního aparátu. Specifickou skupinu pak tvoří mravnostní trestné činy, kde roli při ohlašování hraje často snaha zapomenout, ostych, nebo strach ze zveřejnění a následné „ztráty dobré pověsti“ a podobně.

Těmto obecným kriminologickým poznatkům odpovídá i spektrum důvodů, které pro neohlášení udávali naši respondenti. Nejčastější příčinou neohlášení je nevíra v úspěšnost policejního pátrání, případně již má respondent z dřívějšího obdobnou zkušenost. Pravdou je, že tento postoj je do jisté míry racionální, neboť nejčastější majetkové delikty, jako kapesní krádeže, odcizení součástí motorových vozidel, vykrádání sklepů apod. mají velmi nízkou míru objasněnosti. Na druhém místě mezi důvody „laxnosti“ při ohlašování nalézáme různě formulovanou malou závažnost skutku (nestálo za čas, námahu atd. – takto orientovaná vyjádření obsahují *šedě označené buňky* v tabulce 37). V dalších případech, zřejmě především u různých forem poškozování majetku, hraje roli absence pojištění; některé případy si také postižený „vyřešil sám“, přičemž se můžeme jen dohadovat, jakým způsobem.

Společensky nejzávažnější příčinou neohlášení trestného činu je však **strach z následné odvety pachatele**; jinými slovy, občan v tomto případě nevěří, že ho trestněprávní aparát dokáže před dopadeným pachatelem uchránit, a volí raději stažení do ústraní. Tento závažný důvod uvedlo 8 % z těch 91 dotázaných, kteří pojmenovali příčiny svého neohlášení trestného činu.

Tabulka 37: Proč respondent neohlásil trestný čin policii (v %)
(respondent mohl volit více variant, proto součet procent není 100)

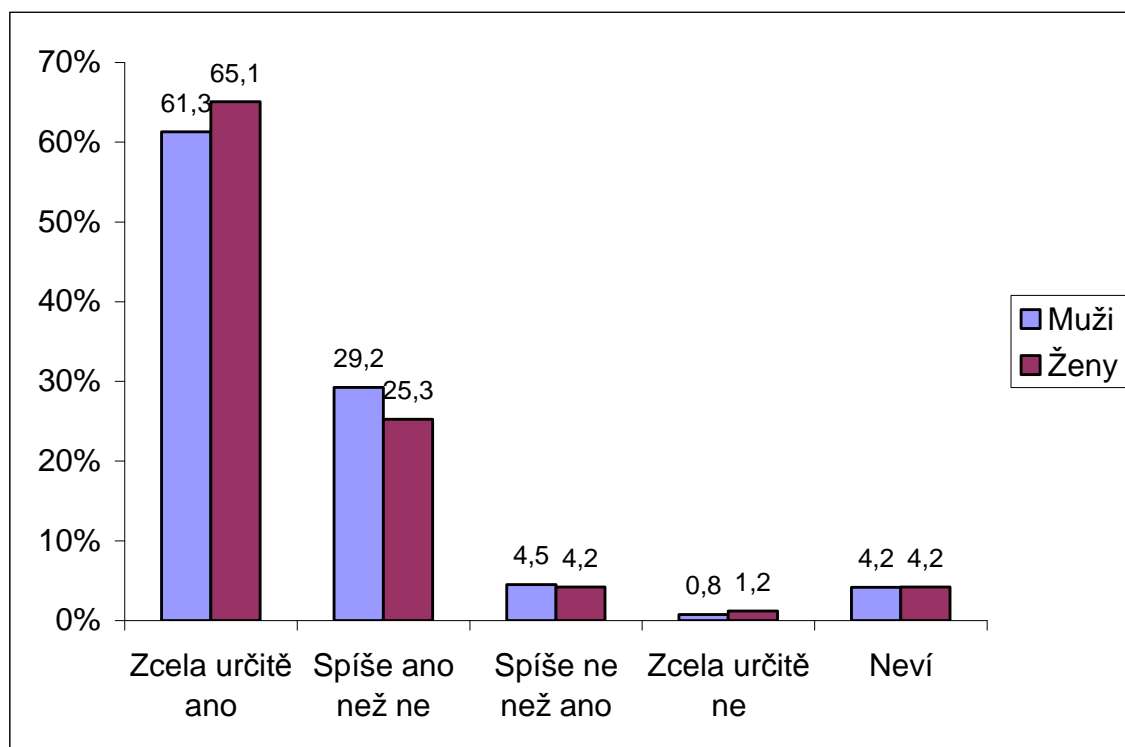
Důvod	%
nevěří, že by to policie vyřešila	45,0
celá věc, poranění či škoda, nebyla tak závažná	34,0
nestálo to za námahu s tím spojenou	32,0
má špatné zkušenosti s obdobnými případy v minulosti	25,0
nemohl škodu uplatnit u pojišťovny (nebyl pojištěn)	11,0
událost vyřešil sám	10,0
měl moc práce a bylo mu líto času	9,0
obával se pomsty pachatele	8,0
trestnou činnost odhalil až za dlouhou dobu	4,0
styděl se	2,0
pachatel byl okamžitě zadržen	1,0
radil se o nastalé situaci u jiné organizace	1,0
jiné důvody	3,0

N=91

Dalším standardním dotazem v této problematice je, zda by respondent ohlásil v budoucnu kriminální útok proti sobě nebo své rodině.

Ukazuje se, že obdobný (dokonce mírně vyšší) podíl jako těch, kteří již dříve podobný čin ohlásili, je „zcela určitě“ připraven učinit tak i v budoucnu (tedy přes 60 % mužů a bezmála dvě třetiny žen) – viz graf 13.

Graf 13: Ohlásili byste v budoucnosti trestný čin?

8.4 Organizace na pomoc obětem

Celkem 262 respondentů (což představuje 24 % všech) prohlásilo, že by se v případě budoucí viktimizace obrátili na nějakou organizaci, která se zabývá pomocí obětem. Měli možnost jmenovat až tři subjekty tohoto zaměření, celkově jsme tak získali 310 odpovědí.

Tabulka 38: Vyhledal/a byste pomoc u nějaké specializované organizace pro pomoc obětem?

				celkem (%)
		muž (%)	žena (%)	
Vyhledal(a) byste pomoc u nějaké specializované organizace pro pomoc obětem	Zcela určitě ano	9,2	11,9	10,6
	Spíše ano než ne	12,8	13,5	13,2
	Spíše ne než ano	37,7	38,4	38,1
	Zcela určitě ne	20,0	16,3	18,1
	Neví	20,3	19,9	20,1
celkem		100,0	100,0	100,0

N=1100

Není bez zajímavosti, že v připravenosti vyhledat následnou pomoc se téměř neliší respondenti z řad žen a mužů (25 % žen, 22 % mužů). Obyvatelé menších měst (5-20 tisíc obyvatel) deklarují ochotu vyhledat pomoc nejčastěji (32 % „určitě ano“ nebo „spíše ano“).

Představy respondentů o konkrétním postupu jsou však poměrně nejasné³³. Především, více než třetina „určitě“ nebo „spíše“ rozhodnutých neví, jakou organizaci by mohli vyhledat; lze se tedy domnívat, že v případě, že by tato situace opravdu nastala, by nakonec žádnou pomoc nehledali, nebo nenašli. Druhá (téměř) třetina rozhodnutých vyhledat odbornou pomoc by se jí snažila domoci u policie. Je sice na jednu stranu potěšující, že má policie takovouto důvěru, nicméně typická organizace na pomoc obětem to rozhodně není; pravdou je, že dobře vyškolení policisté mohou předat obětem kontakt na odborné služby. Ty se objevují na třetím místě pořadí – každý sedmý by se obrátil na některou ze specializovaných telefonických linek. Desetina z připravených hledat jako případná oběť pomoc specialistů věděla o existenci organizace Bílý kruh bezpečí. Další varianty jsou již zastoupeny spíše sporadicky. Co poněkud překvapuje, je velmi nízké zastoupení sociálních služeb v rámci obce, o jejichž existenci má povědomí, dá se říci, každý občan. Zřejmě jsou chápány spíše jako úřednický aparát, nikoli jako složka určená pro odbornou pomoc občanům. Preference žen a mužů se

³³ Pětina dotázaných nedokázala tuto otázku vůbec zodpovědět; vysvětlením může být, že činnost podobných subjektů je v našich podmínkách ještě velmi málo známá a zažitá.

statisticky neliší, snad pouze připravenost žen vyhledat pomoc psychologa je o něco vyšší.

Tabulka 39: Kterou organizaci by jako případná oběť respondent vyhledal

		muž	žena	celkem	%
organizace pro pomoc obětem	neví	39	55	94	35,9
	Policie, Policie ČR, Městská policie	39	44	83	31,7
	Linka důvěry, linka bezpečí	17	21	38	14,5
	Bílý kruh bezpečí, BKB	15	11	26	9,9
	Jiné odpovědi	12	11	23	8,8
	Nějaký druh poradny, psycholog	4	12	16	6,1
	Člověk v tísni	5	5	10	3,8
	Orgány ochrany práva (soud, státní zastup.)	5	3	8	3,1
	Jiné sociální, zdravotní	3	3	6	2,3
	Obecní úřad, městský úřad, sociální odbor	2	2	4	1,5
	Fond ohrožených dětí, FOD, Klokánek	2	0	2	0,8
celkový počet odpovědí				310	

N=310

9. Shrnutí výsledků.

- Orientace respondentů na škále liberalismus versus konservatismus je následovná: celkem se pro nějaký stupeň liberalizace zákonů vyjádřilo 13 % respondentů, naopak pro zprísňení zákonů ve prospěch většího osobního bezpečí 57 % dotázaných. Toto zprísňení je nejčastěji deklarováno jako „mírné“. Průměrná známka na sedmistupňové škále se střední hodnotou „4“ dosáhla 4,79.
- Převážná část respondentů spatřuje zdroj delikventního chování lidí především v jejich špatné výchově. Vlivu špatných povahových vlastností na vznik delikvence věří signifikantně nejvíce junioři, s přibývajícím věkem se prohlubuje přesvědčení o zásadním vlivu výchovného působení.
- Z předloženého seznamu 25 sociálních jevů má na současnou úroveň kriminality u nás dle respondentů největší negativní vliv „zneužívání drog“, dále „ukazování násilí v médiích“ (toto akcentují více starší věkové kategorie, konzervativněji ladění respondenti a ženy) a „alkoholismus“. Na dalších místech se objevila korupce, nezaměstnanost a lhostejnost ve společnosti.
- Z různých společenských skupin jsou podle respondentů hlavním nositelem kriminálního chování v ČR Romové (43 % odpovědí). Téměř každý třetí dotázaný pak kriminální chování spojuje s cizinci, přistěhovalci či uprchlíky, více jak každý čtvrtý s nějakým typem závislosti, především se závislostí drogovou.
- Při srovnání výskytu vybraných sociálně negativních jevů dnes a před dvaceti lety se respondentům současnost jeví jako výrazně horší. Negativní vývoj zaznamenali především u bezdomovectví, bezpečnosti na ulicích, šikany a také u podvodů. V žádné z oblastí se jim dnešní doba nejeví jako lepší než doba před dvaceti lety.
- Většina občanů se domnívá, že se kriminalita v posledních 10 letech zvýšila. Větší počet občanů (77 %) konstatuje nárůst kriminality v České republice jako celku, než je tomu u nárůstu kriminality v rámci místa bydliště (58 %).

- Zvýšení kriminality nejčastěji konstatují lidé ve věku 60 a více let.
- Respondenti spokojení s činností orgánů činných v tr. řízení častěji posuzovali úroveň kriminality jako stejnou. Naopak občané vůči činnosti orgánů skeptičtí častěji konstatovali výrazný nárůst zločinnosti.
- Nejčastějším zprostředkovatelem informací o kriminalitě (pro všechny věkové skupiny) je podle očekávání televize. Druhou příčku získal tisk; jeho obliba roste s věkem.
- Většina našich respondentů má poměrně reálné představy o výskytu trestného činu vraždy. 44 % respondentů počet vražd v daném roce odhadovalo na 100 až 500 (v roce 2004 se u nás odehrálo 227 vražd, průměr za posledních 10 let činí 262 vraždy). Ze zbývajících respondentů jich více počet vražd oproti skutečnosti podhodnocovalo než nadhodnocovalo (jen 11 % se domnívalo, že jich bylo více než 500).
- Činnost orgánů, jejichž úkolem je zajišťovat bezpečnost a pořádek a nalézat spravedlivá řešení, pokud dojde k jejich narušení (dále jen orgánů), hodnotí občané ČR oslovení v našem výzkumu nejčastěji průměrně, tj. známkou 3 (na škále 1 - 5).
- Městská policie je, jako již tradičně, hodnocena hůře než složky policie státní. Nejhůře lidé vnímají činnost soudů - trestních senátů; téměř pětina (18 %) dotázaných občanů si nevěděla rady s hodnocením činnosti státních zastupitelství.
- Věk nehrál v hodnocení činnosti jednotlivých orgánů roli. Předchozí zkušenost s trestnou činností má negativní dopad na hodnocení práce policie (včetně obecní) i ostatních orgánů.
- Vysokoškoláci jsou k práci orgánů činných v trestním řízení nejvíce kritičtí, zatímco lidé se základním vzděláním bez vyučení jsou s ní nejspokojenější.
- Jednotlivé charakteristiky policejního sboru a jeho příslušníků jsou nejčastěji hodnoceny jako odpovídající, přiměřené či průměrné.

- Respondenti, zastávající odlišný postoj od průměru, se dělí do dvou názorových skupin: první z nich (sestavující ze spíše konzervativnějších občanů) spatřuje nedostatky v oblasti zákonných podmínek, dále za nedostatečné považuje materiální a personální zajištění výkonu policejní práce; častěji lépe pak hodnotí profesní, povahové a osobnostní předpoklady příslušníků policie. Druhou skupinu tvoří respondenti s liberálnějším světonázorem, kteří soudí v zásadě opačně.
- Úroveň komunikace s veřejností ze strany policie označuje něco málo přes polovinu respondentů (52 %) za střední a bezmála druhá polovina (43 %) ji vnímá jako nízkou; jako vysokou pouhá 3 %.
- Polovina občanů se domnívá, že občané nepomáhají aktivně policii při odhalování trestné činnosti, a více jak polovina (56 %), že nepomáhají při předcházení trestné činnosti. Na druhé straně se 57 % občanů domnívá, že policie stojí o spolupráci občanů při odhalování trestné činnosti.
- Zodpovědnost za ochranu majetku (konkrétně bytu a auta) spočívá podle převažujícího názoru dotázaných v převážné většině na nich samotných (85 %, resp. 76 %). Odpovědnost za ochranu proti kapsářům a především za ochranu před přepadením na ulici je už ve větší míře chápána také jako odpovědnost státu.
- Ve sféře sociální mají dotazovaní v mnohem větší míře pocit, že jde spíše o jejich „soukromou“ záležitost, za kterou nesou také sami vlastní odpovědnost. V otázkách dosažitelnosti zaměstnání a dostatku peněz v důchodu však přibývá lidí, kteří zodpovědnost dělí mezi občana a stát.
- Když respondenti měli rozhodnout, jak nejlépe zabránit mladým lidem, aby páchali zločiny, preventivní přístup (zapojování problémových jedinců do zájmových činností apod.) volilo 53 % respondentů, represivní (důsledné trestání a odstrašení, citelnější tresty) volilo 45 % (zbytek respondentů se nedokázal pro žádnou z možností rozhodnout).
- Zastánců preventivních přístupů bylo více mezi lidmi mladšími a lidmi s vyšším vzděláním. Zaznamenané rozdíly však nebyly statisticky významné.
- Jaké typy preventivních programů by nejraději dotázaní podpořili: nejvíce by jich podpořilo opatření pro snižování nezaměstnanosti (mezi pět požadovaných typů volilo 57 %), zvýšení množství policistů v ulicích (45 %) a zavedení většího množství bezpečnostních kamer do ulic (31 %).

- Pouze polovina respondentů mezi nabídnutými typy programů či opatření našla takové, které nemá smysl podporovat vůbec. Za zbytečné z hlediska prevence kriminality označili především podporování aktivit církví a osvětu formou letáků a brožur.
- Rozporuplně se jeví podpora kulturních a vzdělávacích programů pro Romy a také rozšiřování množství a kapacity věznic. Tato opatření by sice zhruba pětina respondentů z našeho vzoru podpořila, avšak zároveň je více než desetina respondentů považuje za zcela zbytečné.
- Největší rozdíly z hlediska věku jsou v názoru na neúčinnost kulturních a vzdělávacích programů pro Romy - mezi nejmladšími respondenty považovala takový typ opatření za zbytečný takřka polovina všech odpovídajících.
- Drtivá většina respondentů (celkem 90 %) neví o žádném konkrétním preventivním programu či opatření v jejich okolí. Mezi těmi, kdo o takovém programu vědí, jsou pak spíše osoby mladší a také osoby s vyšším vzděláním.
- Zhruba třetina respondentů z těch, kdo se přihlásili ke znalosti konkrétního programu či opatření ve svém okolí, si spojuje termín prevence kriminality především s dopravně – bezpečnostními akcemi.
- Pětina respondentů si vybavila preventivní aktivity zaměřené na problematiku zneužívání návykových látek.
- Vzkazy odborníkům, zabývajícím se u nás profesionálně prevencí kriminality a bezpečností občanů, obsahovaly nejčastěji požadavky:
 - zodpovědné osoby mají zvýšit své úsilí a přistupovat ke své práci odpovědněji a s větším nasazením
 - policisté by se měli častěji objevovat přímo v ulicích a navštěvovat riziková místa
 - věnovat se přednostně práci s dětmi a mládeží
 - zpřísnit tresty a výkon trestu odnětí svobody,
 - bojovat s korupcí ve vlastních řadách
 - více spolupracovat a komunikovat s veřejností.

- Nejčastější hodnocení zabezpečení majetku členů vlastní domácnosti je „průměrné“, soudí tak polovina dotázaných.
- Téměř dvě třetiny dotázaných (64 %) neuskutečnily v posledních dvou letech žádná nová bezpečnostní opatření.
- Jako nejčastější důvod pasivity uváděli občané:
 - není v zásadě co zabezpečovat, neboť nevlastní větší majetek (čtvrtina dotazovaných)
 - jejich majetek byl dostatečně zabezpečen i před dvěma lety (23 %)
 - považují zabezpečovací opatření za příliš nákladnou záležitost (18 %). Tento důvod nejčastěji uvedli lidé starší, ve věkové kategorii 60 a více let.
- Kromě běžných opatření jako je vyhýbání se nebezpečným hloučkům, místům, znalost policejní telefonní linky, místa sídla policie apod., jsou velmi běžným zabezpečovacím a preventivním opatřením pojištění proti škodě (70 %) a proti úrazu (62 %). Až následně se objevují prostředky mechanického či technického charakteru, zejména motoristické zabezpečovací prostředky.
- lidé vysokoškolsky vzdělaní se cítí být více odpovědní za ochranu svého majetku, za svou bezpečnost i za své záležitosti obecně a věnují tedy i zvýšenou pozornost zabezpečení svého majetku.
- čím jsou občané spokojenější s činností orgánů, tím lépe posuzují i kvalitu zabezpečení majetku své domácnosti.
- Necelá jedna čtvrtina všech respondentů uvádí, že někdy pracovali jako dobrovolný vedoucí, trenér nebo metodik v dětské nebo mládežnické zájmové organizaci.
- V současné době se práci s mládeží věnují pouze necelá 4 % ze všech respondentů.
- Jedna pětina respondentů uvádí, že by v současné době byla ochotna působit v dobrovolné práci s mládeží (pevně je o tom ale přesvědčeno pouze asi 6 % všech respondentů). Převládají mezi nimi lidé ve věku 22 – 40 let.
- Preferována je práce s dětmi školního věku, tělesně a psychicky zdravými, bez výrazných výchovných potíží.
- Pořadí trestných činů, předložených respondentům k stanovení míry, v jaké se jich obávají, bylo následující (prvních pět míst):
 - vloupání do bytu
 - kapesní krádeže

- krádež auta
 - vandalismus
 - loupežné přepadení
- Na opačném konci tohoto žebříčku nacházíme, terorismus, organizovaný zločin, znásilnění (díky disproporčnosti názorů mužů a žen) a vydírání.
 - Je možno konstatovat, že pořadí „obávanosti“ jednotlivých deliktů se v průběhu posledního desetiletí významněji nezměnilo.
 - Zřetelné vazby se projevují mezi obavami a hodnocením profesionálních schopností policistů – ti, kdo je hodnotí jako dobré, vykazují nižší obavy u tr. činů vloupání do bytu, ublížení na zdraví, loupež, vražda, podvod, teror.
 - Zhruba každý pátý respondent se během předcházejícího roku dostal do situace, kdy mu někdo usiloval o majetek. Častěji pak občané velkých měst nad 100 tis. obyvatel – nějakým způsobem bylo za rok okradeno až 32 % z nich.
 - Obětí násilné kriminality jsou podle tohoto šetření ročně necelá tři procenta dospělých obyvatel. Častěji jsou to opět obyvatelé velkých měst a také mladší respondenti.
 - Ve shodě s výše uvedenými fakty také respondenti považují za pravděpodobnější, že se stanou obětí majetkové, než násilné kriminality.
 - Trestný čin proti své osobě nebo domácnosti ohlásilo šest respondentů z deseti; nenacházíme podstatného rozdílu mezi muži a ženami.
 - Nejčastější příčinou neohlášení je nevíra v úspěšnost policejního pátrání, dále pak malá závažnost skutku a absence pojištění.
 - Strach z následné odvety pachatele, což lze považovat za společensky nejzávažnější příčinu neohlášení trestného činu, uvedlo 8 % dotázaných.
 - 24 % respondentů prohlásilo, že by se v případě budoucí viktimizace obrátili na nějakou organizaci, která se zabývá pomocí obětím. Více než třetina „určitě“ nebo „spíše“ rozhodnutých však neví, jakou organizaci by mohli vyhledat.
 - Další třetina by odbornou pomoc hledala u policie; velmi nízké je zastoupení sociálních služeb v rámci obce. Desetina dotázaných, deklarujících ochotu hledat jako případná oběť pomoc specialistů, věděla o existenci organizace Bílý kruh bezpečí.

10. Závěrem

Uskutečněný reprezentativní výzkum veřejného mínění umožnil nahlédnout do názorů občanů na kriminalitu a preventivní aktivity, které jsou podnikány proti ní. Odhalil shody, ale i jisté diskrepance mezi názory odborníků, kteří se preventivní prací profesionálně zabývají a snaží se ji stále lépe uskutečňovat, a veřejností, která tuto snahu posuzuje v globále názorů na množství jiných společenských problémů a vytváří si na kriminalitu i na její prevenci svůj úsudek.

Odborníci se ve své většině oprávněně domnívají, že snižování kriminality vede primárně přes preventivní aktivity a že represe je až jedním z posledních prostředků na dlouhé cestě zvládnání asociálních či antisociálních projevů občanů. Provedený výzkum ukázal, že stejného mínění, pokud jde o redukci poruchového chování u mládeže, je zhruba polovina občanů ČR. To je na jedné straně poměrně optimistické zjištění, na druhé straně však připomínka nutnosti průběžné a intenzivní osvětové práce v této oblasti. Nelze zapomínat, že problematika zločinu a ohrožení z něho plynoucí je stále atraktivním tématem, které lze různými populisty poměrně snadno zneužít k líbivým, rádoby razantním represivním návrhům, které mohou správnou (a účinnou) snahu preventivních postupů nepříjemně podlomit.

Výzkum ukázal, že existují značné rezervy v popularizaci některých forem preventivní práce. Nelze přehlédnout, že respondenti dávají přednost takovým preventivním aktivitám, které mají i svůj možný represivní dopad. Vždyť takové prostředky, jako zvýšení počtu policistů v ulicích či využívání pouličního kamerového systému vede jednak k vytlačování kriminality a jiných negativních jevů z určitých lokalit, jednak však může být nástrojem účinnějšího postihu delikventů. Dotázaní lidé uvažují dále ve svých preventivních představách tak, že je – mimo výše zmíněných opatření - pro předcházení kriminalitě zejména důležité zajistit lidem pracovní uplatnění, zainteresovat rodiče na dobré výchově dětí, čelit nebezpečí intoxikace drogami a alkoholem a zapojit mládež do zájmových a sportovních činností. Existuje však celá řada dalších účinných preventivních aktivit, které mohou mít vysoce pozitivní vliv na úroveň kriminality. Populace například nepřikládá význam tzv. občanským hlídkám, nedovede dostatečně docenit služby poraden a nízkoprahových klubů v preventivní práci, dává najevo svou nedůvěru vůči činnosti zaměřené na kulturní či vzdělávací programy pro lidi na okraji či vůči těm programům, které uskutečňují církve a náboženské společenství.

Výzkum ukázal, že si občané ve své většině správně uvědomují, že polistopadový vývoj přinesl do naší země více svobody, ale též větší ohrožení kriminalitou. Jako recept na tuto situaci doporučují v nadpoloviční většině mírně upevnit řád věcí veřejných, tj. zpřísnit zákonnou úpravu a zajistit její důslednější prosazování ve prospěch větší osobní bezpečnosti.

Strach z kriminality nelze na základě výsledků výzkumu hodnotit jako přehnaně vysoký, občané nepropadají pocitu vážného ohrožení kriminalitou. Viktimologické otázky sice ukázaly, že během roku má každý pátý až šestý občan pocit, že mu někdo usiloval nějakým způsobem o majetek, s násilím kriminálního charakteru se však setkala pouze malé procento občanů. Lidé v ČR sice soudí, že kriminalita v ČR stoupla, nicméně se zároveň domnívají, že jsou více kriminalitou zasaženy jiné oblasti státu než ty, ve kterých bydlí. Navíc občané mají dojem, že hlavními nositeli kriminality jsou převážně okrajové skupiny obyvatel a že tedy oni sami žijí vysoce pravděpodobně mezi „běžnými“ občany.

Pozitivní je zjištění, že občané státu mají poměrně dobré představy o tom, že některé věci jejich soukromého života zcela (či větší měrou) spadají do jejich odpovědnosti. Nejsilnější je tento pocit u ochrany bytů a aut, ale tendence nespolehat se na paternitní stát se ve větší či menší míře projevuje i v dalších oblastech sociálního života.

Lidé se nejčastěji přiklánějí k názoru, že kriminalita pramení zejména z oblasti nesprávné výchovy. Toto zjištění dává jistou naději, že budou i nadále relativně vstřícní vůči preventivním opatřením, které si kladou za cíl působit v oblasti sociální prevence. Jestliže soudíme podle názoru občanů na hlavní příčiny kriminality, pak by měly být výchovné snahy zaměřeny především na zvládnání nebezpečí alkoholové a nealkoholové toxikomanie, kterou (zřejmě i díky mediálnímu zájmu) považuje za největší problém ve vztahu ke kriminalitě naprostá většina výzkumem dotázaných respondentů (bez ohledu na věk či pohlaví). Občané, především ti starší, rovněž soudí, že za nárůst kriminality může též prezentování násilných vzorů chování v médiích a jejich nápodoba v reálu.

Dotázaní respondenti se dále dosti výrazně shodují v názoru, že úroveň kriminality je zásadně závislá jednak na čistotě mravních profilů osob, které mají jít občanům příkladem (politici, soudci, policisté, státní úředníci), jednak na překonání v současnosti občany pocíťované určité společenské lhostejnosti k negativním jevům a problémům lidí v obtížných životních situacích (nezaměstnaní). Občané též považují za důležité věnovat dostatečnou pozornost výchově

v rodině a podpoře úcty k právu; za podobně významný faktor ale pokládají i příliv cizinců do republiky.

Zajímavá zjištění přinesl výzkum i k poznání, které faktory – podle názoru dotázaných - přispívají k nárůstu kriminality velmi málo. Předně občané vyjadřují postoj, že za nárůst kriminality nemůže způsob výchovy ve škole a že nevěří v negativní vliv feminizace školství. Tradiční ateistické klima českých zemí se zřejmě odrazilo v názoru, že též bezvěrectví nemá souvislost s úrovní kriminality. Dotázaní reprezentanti populace českých, moravských a slezských zemí taktéž soudí, že úroveň kriminality nelze vysvětlovat tím, že mají lidé nejasnosti v morálce, že jsou ve vleku konzumu nebo že by jejich kriminalita mohla být omluvena chudobou. Za zmínku také stojí, že respondenti nespatřují žádnou větší souvislost mezi nárůstem kriminality a fenoménem rozvodovosti.

Výsledky výzkumu též dokládají, že se dosud dostatečně nepodařilo zvýšit důvěru občanů v orgány ochrany práva. Bylo by vhodné se tímto fenoménem hlouběji zabývat a odlišit, do jaké míry odráží veřejné mínění někým či něčím zprostředkované stereotypy, nebo zda se jedná o reálně existující problémy ve strukturách organizací ochrany práva. Každopádně je však třeba distanci mezi občany a těmito důležitými orgány státu překonávat.

Výzkum dává jistou naději i v oblasti ochoty občanů zapojit se do činností prevence. Je zjevné, že mnohem více preventivní práce by mohlo být vykonáno, kdyby dobré záměry našly své zapálené realizátory. Republikový výbor pro prevenci kriminality by se měl ve světle těchto zjištění pokusit o širokou aktivizaci poučených preventivních dobrovolníků.

Resumé

Autorský tým: PhDr. K. Večerka, CSc., Mgr. J. Holas, Mgr. J. Tomášek, Mgr. H. Přesličková, PhDr. Š. Blatníková

Publikace „Výzkum veřejného mínění k problematice prevence kriminality“ vznikla na základě analýzy materiálu reprezentativního empirického výzkumu. Ten byl iniciován Republikovým výborem pro prevenci kriminality a obsahově zajištěn Institutem pro kriminologii a sociální prevenci. Sběr dat v terénu uskutečnila agentura Factum Invenio. Dotazováno bylo celkem 1100 občanů České republiky starších 15 let. Výběr respondentů byl proveden kvótním způsobem, přičemž kvótními znaky bylo pohlaví, věk, vzdělání, kraj a velikost místa bydliště respondenta.

Publikace pojednává o několika zásadních okruzích, které se vztahují k preventivní práci. Byly zjišťovány názory respondentů na stav a vývoj kriminality, na příčiny vzniku zločinnosti a na preventivní metody, kterými je více či méně vhodné rozvoji kriminality čelit. V této souvislosti byli respondenti dotazováni, odkud čerpají své znalosti o kriminalitě v naší společnosti, o jakých preventivních akcích jsou informováni a jak hodnotí vývoj a současný stav ve vybraných oblastech antisociálního jednání.

Část výzkumu byla zaměřena na viktimologickou problematiku, tj. na otázky spojené s faktickým napadením respondentů kriminalitou, na jejich obavy z tohoto ohrožení a ochotu oznámit trestnou činnost policii. Z druhé strany byla sledována četnost ochranných opatření, kterými respondenti zabezpečují své domácnosti. Výzkum se dotkl i problematiky názorů respondentů na odpovědnost státu a jednotlivců za některé oblasti osobního a společenského života. Stranou pozornosti nezůstaly ani otázky vztahu a důvěry respondentů k orgánům ochrany práva (především k Policii ČR).

Neméně důležitou částí výzkumné akce byly dotazy na ochotu respondentů zapojit se v současných životních podmínkách do preventivní práce. Byly kladeny otázky, které směřovaly jednak k obecné ochotě podílet se na preventivní práci, jednak ke způsobu, formě a frekvenci tohoto možného zapojení.

Celkově vyzněly výsledky výzkumu v tom smyslu, že o důležitosti preventivní práce je přesvědčena zhruba polovina dotázaných, v nějaké preventivní práci by se byla v současnosti ochotna angažovat jedna pětina respondentů. Respondenti soudí, že se kriminalita i výskyt dalších asociálních jevů zvýšil, za hlavní zdroj těchto jevů považují vliv alkoholové a nealkoholové toxikománie a ukazování násilí v médiích. Dotázaní chápou, že hlavní odpovědnost za ochranu jejich majetku spočívá především na nich samotných, větší úlohu státu spatřují v oblasti ochrany před násilnými činy. Respondenti věří nejvíce preventivním programům, které snižují úroveň nezaměstnanosti, zvyšují dosažitelnost pomoci v nouzi (policisté v ulicích a bezpečnostní kamery), dále programům směřujícím k aktivizaci rodičů při správné výchově, programům léčení drogových závislostí a též aktivitám nejrůznějších dětských a mládežnických organizací.

Summary

A Survey of Public Opinion on the Issue of Crime Prevention

Team of authors:

PhDr. K. Večerka, CSc., Mgr. J. Holas, Mgr. J. Tomášek, Mgr. H. Přesličková,
PhDr. Š. Blatníková

The publication “*A Survey of Public Opinion on the Issue of Crime Prevention*” came out of an analysis of representative empirical research material. This was initiated by the Republic Committee for the Prevention of Crime and its remit was decided by the Institute for Criminology and Social Prevention. Field data collection was carried out by the Factum Invenio agency. In all, 1100 citizens of the Czech Republic over the age of 15 were polled. The choice of respondents was made by quota based on the categories of gender, age, education, region and size of the respondent’s place of residence.

The publication addresses several fundamental areas relating to preventive work. Respondents’ opinions were ascertained on the state and development of crime, on the causes for the incidence of crime and on the preventive methods which are more or less appropriate for combating crime development. In this respect respondents were asked where they learn about crime in our society, which preventive activities they are informed about and how they assess the development and current state in selected areas of anti-social behaviour.

Part of the research focused on the issue of victimology, i.e. on questions connected to respondents’ actual experience of crime, on their concerns regarding its threat and their willingness to report crimes to the police. On the other hand, the frequency of preventive measures respondents take to safeguard their homes was monitored. The research also looked at respondents’ views on the responsibility of the state and individuals for certain areas of personal and social life. Also covered were questions involving respondents’ relation with and confidence in law-enforcement bodies (particularly the Czech Police).

No less an important part of the research project were questions on the willingness of respondents to get involved in preventive work under current living conditions. Questions addressed on the one hand their general willingness to take part in prevent work and on the other the method, form and frequency of their possible involvement.

Overall, the research results indicated that almost half of respondents are convinced of the importance of preventive work, and that a fifth of respondents would be willing to participate in some form of preventive work at present. Respondents consider that crime and the incidence of other asocial phenomena have increased, and believe the main source of these phenomena to be the influence of alcohol and non-alcohol addiction and the portrayal of violence in the media. Respondents understand that the main responsibility for safeguarding their property lies with them, but see the state as having a larger role in protection against violent crime. Respondents place most faith in preventive programs that reduce the level of unemployment and which increase access to help in emergencies (police on the streets and security cameras), in addition to programs aimed at encouraging parents to bring up their children properly, drug addiction treatment programs and also the activities of various children's and youth organisations.

PŘÍLOHA:

Vybrané okruhy problémů podle jednotlivých krajů ČR

Zvýrazněné buňky v tabulkách označují místa, kde je výskyt určité proměnné v kraji signifikantně vyšší (na 5% hladině) než v krajích ostatních.

Tabulka A: Negativní vliv vybraných sociálních jevů na úroveň kriminality

	nezaměstnanost		chudoba		drogy		bezdomovectví	
	malý vliv (1-3)	velký vliv (4-5)	malý vliv (1-3)	velký vliv (4-5)	malý vliv (1-3)	velký vliv (4-5)	malý vliv (1-3)	velký vliv (4-5)
Praha	56,2%	43,8%	59,5%	40,5%	22,3%	77,7%	44,6%	55,4%
Středočeský	28,1%	71,9%	48,8%	51,2%	10,7%	89,3%	36,7%	63,3%
Jihočeský	34,8%	65,2%	54,4%	45,6%	19,1%	80,9%	40,0%	60,0%
Plzeňský	33,3%	66,7%	54,0%	46,0%	8,8%	91,2%	32,5%	67,5%
Karlovarský	32,2%	67,8%	29,2%	70,8%	10,0%	90,0%	38,2%	61,8%
Ústecký	24,6%	75,4%	46,0%	54,0%	14,0%	86,0%	43,0%	57,0%
Liberecký	51,0%	49,0%	55,6%	44,4%	21,0%	79,0%	52,5%	47,5%
Královéhradecký	30,2%	69,8%	54,3%	45,7%	11,2%	88,8%	43,6%	56,4%
Pardubický	21,4%	78,6%	50,5%	49,5%	11,7%	88,3%	33,0%	67,0%
Vysočina	27,4%	72,6%	53,1%	46,9%	25,0%	75,0%	47,3%	52,7%
Jihomoravský	27,4%	72,6%	57,4%	42,6%	20,6%	79,4%	39,7%	60,3%
Olomoucký	23,4%	76,6%	53,6%	46,4%	8,0%	92,0%	26,8%	73,2%
Zlínský	23,1%	76,9%	56,7%	43,3%	6,6%	93,4%	43,0%	57,0%
Moravskoslezský	29,2%	70,8%	43,1%	56,9%	21,5%	78,5%	35,4%	64,6%
Průměr ČR	31,5%	68,5%	51,5%	48,5%	15,2%	84,8%	39,6%	60,4%

Pokračování tabulky A

	přiliv cizinců		prostituce		korupce v policii		korupce úředníků	
	malý vliv (1-3)	velký vliv (4-5)	malý vliv (1-3)	velký vliv (4-5)	malý vliv (1-3)	velký vliv (4-5)	malý vliv (1-3)	velký vliv (4-5)
Praha	55,4%	44,6%	55,4%	44,6%	38,7%	61,3%	43,7%	56,3%
Středočeský	32,2%	67,8%	33,6%	66,4%	15,0%	85,0%	12,5%	87,5%
Jihočeský	32,1%	67,9%	50,4%	49,6%	37,5%	62,5%	37,3%	62,7%
Plzeňský	39,7%	60,3%	42,5%	57,5%	33,6%	66,4%	35,8%	64,2%
Karlovarský	28,1%	71,9%	26,7%	73,3%	14,6%	85,4%	18,0%	82,0%
Ústecký	32,5%	67,5%	36,0%	64,0%	21,9%	78,1%	17,7%	82,3%
Liberecký	22,0%	78,0%	38,0%	62,0%	40,0%	60,0%	42,0%	58,0%
Královéhradecký	44,4%	55,6%	43,1%	56,9%	29,9%	70,1%	23,1%	76,9%
Pardubický	25,2%	74,8%	42,2%	57,8%	20,8%	79,2%	25,5%	74,5%
Vysočina	46,0%	54,0%	49,6%	50,4%	20,4%	79,6%	21,2%	78,8%
Jihomoravský	47,0%	53,0%	32,1%	67,9%	32,1%	67,9%	31,6%	68,4%
Olomoucký	38,4%	61,6%	35,5%	64,5%	34,5%	65,5%	34,3%	65,7%
Zlínský	52,5%	47,5%	43,0%	57,0%	36,1%	63,9%	31,1%	68,9%
Moravskoslezský	37,7%	62,3%	38,5%	61,5%	34,1%	65,9%	32,6%	67,4%
Průměr ČR	38,7%	61,3%	40,6%	59,4%	29,5%	70,5%	29,2%	70,8%

Tabulka B: Nejpodporovanější preventivní programy

Co byste navrhli přednostně podpořit:	Programy pro snižování nezaměstnanosti	Rozvoj specializ. klubů pro mládež na "šikmé ploše"	Programy vedoucí k úspěšnému léčení drogových závislostí	Programy zavedení většího množství bezpečnostních kamer	Programy lepšího osvětlování ulic	Úsilí občanů, kteří si chtějí lépe zabezpečit majetek	Přednáškovou činnost na školách	Zvýšení množství policistů na ulicích
Praha	54,2%	21,4%	35,3%	36,9%	21,4%	7,4%	13,2%	42,7%
Středočeský	61,5%	25,4%	41,0%	30,4%	12,3%	18,1%	14,8%	50,9%
Jihočeský	51,7%	28,4%	22,4%	45,7%	16,4%	17,2%	12,9%	44,0%
Plzeňský	57,9%	12,7%	29,4%	26,2%	5,6%	24,6%	15,9%	47,6%
Karlovarský	61,1%	13,3%	26,7%	24,4%	12,2%	28,9%	11,1%	36,7%
Ústecký	69,3%	16,7%	28,1%	34,2%	14,9%	8,8%	14,9%	46,5%
Liberecký	32,0%	22,0%	15,0%	40,0%	22,0%	15,0%	11,0%	40,0%
Královéhradecký	55,1%	21,2%	30,5%	17,8%	9,3%	10,2%	20,4%	32,2%
Pardubický	68,9%	31,1%	40,8%	30,1%	14,6%	5,8%	11,7%	52,4%
Vysočina	52,2%	15,0%	22,1%	24,8%	10,6%	11,5%	14,2%	41,6%
Jihomoravský	48,9%	21,9%	24,1%	32,8%	8,8%	11,7%	21,2%	46,7%
Olomoucký	50,9%	23,2%	20,6%	34,9%	8,9%	11,6%	9,8%	41,1%
Zlínský	66,4%	16,4%	41,0%	20,5%	12,3%	13,1%	13,1%	42,6%
Moravskoslezský	56,2%	14,7%	18,5%	23,9%	10,8%	28,5%	11,6%	40,1%
Průměr ČR	56,2%	20,2%	28,3%	30,1%	12,7%	15,1%	14,2%	43,3%

Pokračování tabulky B

	Stavby sportovišť a poulič. sportovních plácků	Poradenskou činnost a linky důvěry	Programy vyhledávání a pomoci dětem s výchovnými problémy	Zlepšení technického vybavení policie	Právní a etickou výchovu ve školách	Aktivity církví	Kulturní a vzdělávací programy pro Romy	Vědecký výzkum příčin a podmínek kriminality	Aktivity dětských a mládež. organizací
Praha	23,0%	18,1%	23,0%	14,0%	16,4%	6,6%	27,2%	11,5%	15,6%
Středočeský	12,3%	6,6%	28,7%	19,7%	26,3%	6,6%	12,3%	11,5%	18,1%
Jihočeský	18,1%	12,1%	21,6%	9,5%	17,2%	7,8%	23,3%	6,0%	24,1%
Plzeňský	21,4%	7,9%	21,4%	16,7%	19,0%	6,3%	23,0%	11,9%	31,0%
Karlovarský	23,3%	3,3%	21,1%	8,9%	22,2%	6,7%	37,8%	7,8%	24,4%
Ústecký	11,4%	4,4%	25,4%	24,6%	19,3%	0,9%	20,2%	4,4%	28,9%
Liberecký	23,0%	6,0%	33,0%	22,0%	20,0%	6,0%	14,0%	8,0%	32,0%
Královéhradecký	27,2%	12,7%	25,5%	8,5%	25,4%	8,5%	14,5%	8,5%	37,3%
Pardubický	27,2%	6,8%	26,2%	13,6%	20,4%	1,0%	11,7%	7,8%	39,8%
Vysočina	23,0%	11,5%	27,4%	19,5%	23,0%	1,8%	21,2%	17,7%	33,6%
Jihomoravský	27,0%	12,4%	21,9%	14,6%	22,6%	8,0%	15,3%	6,6%	32,1%
Olomoucký	21,5%	16,1%	26,8%	11,6%	25,0%	5,4%	21,5%	11,6%	29,5%
Zlínský	19,7%	7,4%	27,9%	13,1%	22,1%	7,4%	19,7%	12,3%	18,9%
Moravskoslezský	20,1%	5,4%	27,0%	21,6%	20,8%	6,2%	15,4%	13,9%	23,9%
Průměr ČR	21,2%	9,5%	25,4%	15,6%	21,4%	5,7%	19,5%	10,0%	27,7%

Pokračování tabulky B

	Otevírání azylových domů pro občany v tísni	Programy zaměřené na výchovu mladých lidí k rodičovství	Systém důraznějšího postihu rodičů za nezvládnutí výchovy	Osvětu o obraně proti kriminalitě tiskem letáků, brožur	Vytváření občanských hlídek, tzv. dobrobrany v místě bydliště	Zabezpečit více profesion. i dobrovolných pracovníků	Rozšířit množství a kapacitu věznic	Jiné
Praha	28,0%	13,2%	20,6%	5,8%	9,9%	12,4%	19,8%	0,8%
Středočeský	14,8%	18,9%	27,1%	3,3%	9,9%	12,4%	14,9%	1,6%
Jihočeský	24,1%	16,4%	28,4%	5,2%	8,6%	18,1%	19,0%	1,7%
Plzeňský	19,8%	19,8%	38,1%	0,0%	8,7%	16,7%	13,5%	3,2%
Karlovarský	14,4%	17,8%	23,3%	7,8%	14,4%	21,1%	26,7%	4,4%
Ústecký	26,3%	10,5%	19,3%	4,4%	21,9%	21,9%	20,2%	2,6%
Liberecký	10,0%	18,0%	37,0%	4,0%	12,0%	24,0%	28,0%	3,0%
Královéhradecký	19,5%	28,9%	22,9%	5,1%	3,4%	38,3%	10,2%	6,8%
Pardubický	10,7%	19,4%	16,5%	1,9%	6,8%	26,2%	7,8%	1,0%
Vysočina	17,7%	19,5%	31,0%	8,0%	5,3%	20,4%	27,4%	0,0%
Jihomoravský	17,5%	17,5%	38,0%	7,3%	10,9%	17,5%	8,0%	
Olomoucký	14,3%	18,8%	39,4%	5,4%	9,9%	19,8%	18,9%	2,7%
Zlínský	17,2%	25,4%	30,3%	2,5%	10,7%	17,2%	21,3%	0,8%
Moravskoslezský	18,6%	19,3%	36,3%	2,3%	14,7%	24,0%	20,9%	3,9%
Průměr ČR	18,3%	18,9%	29,5%	4,4%	10,5%	20,5%	18,0%	2,7%

Tabulka C: Povědomí o konkrétní preventivní akci v okolí

	Ví o nějaké preventivní akci ve svém okolí	
	Ano	Ne
Praha	12,3%	87,7%
Středočeský	4,1%	95,9%
Jihočeský	8,6%	91,4%
Plzeňský	10,3%	89,7%
Karlovarský	10,0%	90,0%
Ústecký	6,1%	93,9%
Liberecký	13,0%	87,0%
Královéhradecký	8,5%	91,5%
Pardubický	6,8%	93,2%
Vysočina	11,5%	88,5%
Jihomoravský	11,7%	88,3%
Olomoucký	11,6%	88,4%
Zlínský	13,1%	86,9%
Moravskoslezský	13,1%	86,9%
Průměr ČR	10,1%	89,9%

Tabulka D: Ochota angažovat se v preventivní činnosti s mladými lidmi

	ochota pracovat v prevenci	
	ano, spíše ano	ne, spíše ne
Praha	29,8%	70,2%
Středočeský	16,2%	83,8%
Jihočeský	23,9%	76,1%
Plzeňský	20,7%	79,3%
Karlovarský	22,8%	77,2%
Ústecký	21,7%	78,3%
Liberecký	19,1%	80,9%
Královéhradecký	31,0%	69,0%
Pardubický	27,6%	72,4%
Vysočina	22,4%	77,6%
Jihomoravský	20,6%	79,4%
Olomoucký	20,0%	80,0%
Zlínský	26,2%	73,8%
Moravskoslezský	23,4%	76,6%
Průměr ČR	23,3%	76,7%

Tabulka E: Zasažení respondenta trestnou činností v posledním roce

	V posledních 12 měsících byl obětí majetkové kriminality		V posledních 12 měsících byl obětí násilné kriminality	
	Ano	Ne	Ano	Ne
Praha	28,7%	71,3%	4,1%	95,9%
Středočeský	18,9%	81,1%	0,8%	99,2%
Jihočeský	18,1%	81,9%	2,6%	97,4%
Plzeňský	27,8%	72,2%	4,8%	95,2%
Karlovarský	24,4%	75,6%	4,4%	95,6%
Ústecký	20,2%	79,8%	4,4%	95,6%
Liberecký	7,0%	93,0%	0,0%	100,0%
Královéhradecký	16,9%	83,1%	4,2%	95,8%
Pardubický	19,4%	80,6%	1,9%	98,1%
Vysočina	15,0%	85,0%	1,8%	98,2%
Jihomoravský	19,0%	81,0%	2,9%	97,1%
Olomoucký	17,9%	82,1%	2,7%	97,3%
Zlínský	15,6%	84,4%	4,1%	95,9%
Moravskoslezský	13,8%	86,2%	3,8%	96,2%
Průměr ČR	18,8%	81,2%	3,1%	96,9%

Tabulka F: Ohlášení trestného činu

	Ohlásil čin orgánům policie	
	Ano	Ne
Praha	51,4%	48,6%
Středočeský	56,5%	43,5%
Jihočeský	63,6%	36,4%
Plzeňský	63,2%	36,8%
Karlovarský	70,8%	29,2%
Ústecký	76,0%	24,0%
Liberecký	42,9%	57,1%
Královéhradecký	43,5%	56,5%
Pardubický	50,0%	50,0%
Vysočina	57,9%	42,1%
Jihomoravský	73,3%	26,7%
Olomoucký	50,0%	50,0%
Zlínský	81,8%	18,2%
Moravskoslezský	60,0%	40,0%
Průměr ČR	61,2%	38,8%

Tabulka G: Jak respondent hodnotí pravděpodobnost, že by se v následujícím roce mohl stát obětí trestného činu
(průměrné hodnocení na škále 1- 6, pořadí podle součtu průměrů obou druhů tr. č.)

	součet prům. ohodnocení obou druhů tr.č.	Pravděpodobnost, že v násl. roce obětí majetkové kriminality	Pravděpodobnost, že v násl. roce obětí násilné kriminality
Plzeňský	6,63	3,42	3,21
Jihočeský	6,39	3,41	2,98
Praha	6,34	3,42	2,92
Karlovarský	6,33	3,52	2,81
Středočeský	6,25	3,26	2,99
Ústecký	6,16	3,20	2,96
Moravskoslezský	6,04	3,16	2,87
Jihomoravský	5,94	3,05	2,90
Zlínský	5,69	2,88	2,80
Královéhradecký	5,68	3,01	2,67
Vysočina	5,58	2,90	2,67
Pardubický	5,56	2,86	2,70
Olomoucký	5,50	2,78	2,72
Liberecký	5,24	2,80	2,44

Mezi prvními čtyřmi a posledními čtyřmi kraji nalézáme signifikantní rozdíly v průměrné známce.

Platí u majetkové i násilné kriminality.

Tabulka H: Vnímání změn ve výskytu kriminality za posledních 10 let v rámci ČR

	kriminalita před 10 lety v ČR		
	snížila	zůstala stejná	zvýšila
Praha	8,3%	14,2%	77,5%
Středočeský kraj	4,2%	18,6%	77,1%
Jihočeský kraj	4,3%	19,8%	75,9%
Plzeňský kraj	4,2%	13,4%	82,4%
Karlovarský kraj	3,6%	14,5%	81,9%
Ústecký kraj	8,0%	17,7%	74,3%
Liberecký kraj	4,3%	20,2%	75,5%
Hradecký kraj	6,0%	19,7%	74,4%
Pardubický kraj	2,0%	14,3%	83,7%
Kraj Vysočina	7,3%	14,7%	78,0%
Jihomoravský kraj	12,9%	16,7%	70,5%
Olomoucký kraj	3,9%	12,7%	83,3%
Zlínský kraj	3,4%	12,1%	84,5%
Moravskoslezský kraj	4,0%	19,2%	76,8%
Průměr ČR	5,6%	16,3%	78,1%

Tabulka I: Vnímání změn ve výskytu kriminality za posledních 10 let v rámci místa bydliště

	kriminalita před 10 lety v místě bydliště		
	snížila	zůstala stejná	zvýšila
Praha	5,9%	31,1%	63,0%
Středočeský kraj	5,9%	28,0%	66,1%
Jihočeský kraj	0,9%	41,7%	57,4%
Plzeňský kraj	4,3%	32,5%	63,2%
Karlovarský kraj	3,6%	31,0%	65,5%
Ústecký kraj	6,5%	31,8%	61,7%
Liberecký kraj	4,3%	37,2%	58,5%
Hradecký kraj	5,3%	50,9%	43,9%
Pardubický kraj	1,1%	52,7%	46,2%
Kraj Vysočina	10,1%	33,0%	56,9%
Jihomoravský kraj	11,1%	35,7%	53,2%
Olomoucký kraj	3,9%	40,2%	55,9%
Zlínský kraj	8,3%	33,3%	58,3%
Moravskoslezský kraj	2,4%	28,8%	68,8%
Průměr ČR	5,4%	36,0%	58,6%

OBČANÉ O KRIMINALITĚ A PREVENCI

Závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění

Autoři: PhDr. Kazimír Večerka, CSc.
 Mgr. Jakub Holas
 Mgr. Jan Tomášek
 Mgr. Hana Přesličková
 PhDr. Šárka Blatníková

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Tiskárna: Vydavatelství KUFŘ
 František Kurzweil
 Naskové 3
 Praha 5

Dáno do tisku: leden 2007

Vydání: první

Náklad: 190 výtisků

www.kriminologie.cz

ISBN 978-80-7338-057-1